

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

**TÜRKİYE’DE UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE
İLE İLGİLİ SUÇLARIN ENGELLENMESİNDE KAMU
POLİTİKASI: KURUMLAR ARASI YETKİ VE
SORUMLULUK PAYLAŞIMI (2010-2023)**

Serkan ALTUNTAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2025

TÜRKİYE'DE UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İLE İLGİLİ
SUÇLARIN ENGELLENMESİNDE KAMU POLİTİKASI: KURUMLAR
ARASI YETKİ VE SORUMLULUK PAYLAŞIMI (2010-2023)

Serkan ALTUNTAŞ

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2025

KABUL VE ONAY

Serkan ALTUNTAŞ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İle İlgili Suçların Engellenmesinde Kamu Politikası: Kurumlar Arası Yetki ve Sorumluluk Paylaşımı (2010-2023)” başlıklı bu çalışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Şafak OĞUZ (Başkan)

Dr. Berk İlke DÜNDAR (Danışman)

Doç. Dr. Mustafa ARSLAN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Sinan AKILLI

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Kapadokya Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Kapadokya Üniversitesi tarafından açık erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir.
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.

14/03/2025

Serkan ALTUNTAŞ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin/dönem projemin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Berk İlke DÜNDAR** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Kapadokya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, ğretim ve Araştırma Enstitüsü Tez ve Dönem Projesi Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Serkan ALTUNTAş

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her safhasında desteğini esirgemeyip kıymetli vaktini bana ayıran tez danışmanım Dr. Berk İlke DÜNDAR'a fikirlerinden yararlandığım arkadaőım Ahmet SUSCAN'a, bilimsel çalışma ortamının sağlanmasında yardımcı olan Kapadokya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsünde görevli hocalarıma ve öğrenim gördüğüm sınıf arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalıőmamda koşulsuz desteklerini benden esirgemeyen, sabır ve fedakârlıkla her zaman yanımda olan başta annem olmak üzere aileme Őükranlarımı sunuyorum.

Serkan ALTUNTAŞ

Nevşehir 2025

ÖZET

ALTUNTAŞ, Serkan *Türkiye’de Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ile İlgili Suçların Engellenmesinde Kamu Politikası: Kurumlar Arası Yetki ve Sorumluluk Paylaşımı (2010-2023)*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2025.

Bu çalışma, Türkiye’de 2010-2023 yılları arasında uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili suçların engellenmesine yönelik kamu politikalarının kurumlar arası yetki ve sorumluluk paylaşımı çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır. Uyuşturucu suçlarıyla mücadelede devletin farklı organları arasında etkin bir iş birliği ve koordinasyonun sağlanması, suçların önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi kilit kamu kurumlarının uyuşturucuya karşı mücadeledeki rollerine odaklanılmakta ve bu kurumlar arasındaki yetki ve sorumluluk paylaşımının etkinliği analiz edilmektedir. Çalışma, Türkiye’deki uyuşturucu ile mücadele politikalarının gelişim sürecini değerlendirmekle birlikte, 2010-2023 yılları arasında uygulamaya konulan stratejilerin ne ölçüde başarılı olduğunu ve kurumlar arası koordinasyonun uyuşturucu kullanımının önlenmesindeki rolünü tartışmaktadır. Bu süreçte ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, kamu kurumlarının görev tanımları ve sorumluluk alanları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda, toplumun bilinçlendirilmesi ve koruyucu önlemlerin uygulanmasında kamuoyunun nasıl yönlendirildiği, medyanın ve eğitim kurumlarının etkisi de derinlemesine incelenmiştir. Sonuç olarak, uyuşturucu suçlarıyla mücadelede kamu kurumları arasındaki iş birliği ve sorumluluk paylaşımının tam veya etkin bir şekilde yapılamadığı değerlendirilmiştir. Bu işbirliği ve sorumluluk paylaşımının eksik veya hiç olmaması sebebiyle kamu kurum ve kuruluşlarının tam ve etkin bir şekilde mücadele edemediği, uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele de kamu politikalarının etkinliği açısından daha güçlü bir koordinasyon yapısına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Çalışma, bu kapsamda öneriler sunarak, uyuşturucu suçlarıyla mücadelenin sürdürülebilirliği için kurumlar arası etkileşim ve koordinasyonun önemini anlatarak uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadeleyi daha verimli hale getirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Uyuşturucular, Uyarıcılar, Suç, Kamu Politikası, Türkiye

ABSTRACT

ALTUNTAŞ, Serkan. *Public Policy in Preventing Crimes Related to Drugs and Stimulant Substances in Turkey: Sharing of Authority and Responsibility Among Institutions (2010-2023)*, Master's Thesis, Nevşehir, 2025.

This study aims to examine public policies aimed at preventing crimes related to drugs and stimulants in Turkey between 2010 and 2023 within the framework of inter-institutional authority and responsibility sharing. Ensuring effective cooperation and coordination between different state bodies in the fight against drug crimes is of great importance in terms of preventing crimes. In this context, the focus is on the roles of key public institutions such as the Ministry of Health, the Ministry of Internal Affairs, the Ministry of National Education and the Ministry of Family and Social Services in the fight against drugs and the effectiveness of the sharing of authority and responsibility between these institutions is analyzed. The study evaluates the development process of drug-fighting policies in Turkey and discusses the extent to which the strategies implemented between 2010 and 2023 were successful and the role of inter-institutional coordination in preventing drug use. In this process, national and international legal regulations, the job descriptions and areas of responsibility of public institutions were comparatively addressed. At the same time, how the public is guided in raising public awareness and implementing protective measures, and the impact of the media and educational institutions were also examined in depth. As a result, it is emphasized that cooperation and responsibility sharing among public institutions should be improved in the fight against drug crimes and that a stronger coordination structure is needed in terms of the effectiveness of policies. The study aims to strengthen the interaction between institutions for the sustainability of the fight against drug crimes by presenting suggestions in this context.

Keywords: Drugs, Stimulants, Crime, Public Policy, Turkey

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	vii
ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
ARAŞTIRMANIN AMACI	2
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
ARAŞTIRMANIN SORUSU	4
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	4
1. BÖLÜM	5
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SUÇLARI	5
1.1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN TANIMI	5
1.2. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN TÜRLERİ	7
1.2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Özelliklerine Göre Türleri	7
1.2.1.1. Narkotikler	7
1.2.1.2. Yavaşlatıcı veya Sakinleştiriciler	8
1.2.1.3. Uyarıcılar	8
1.2.1.4. Halüsinojenler	9
1.2.1.5. Anabolik Steroidler	9
1.2.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Doğasına Göre Türleri	10
1.2.2.1. Bitkisel Uyuşturucu ve Uyarıcılar	10

1.2.2.2. Bitkisel Psikodelikler	10
1.2.2.3. Endüstriyel Psikodelikler	10
1.2.2.4. İzin Verilen Narkotikler	11
1.2.3. Kullanım Sonuçlarına Göre Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Türleri	11
1.2.3.1. Gevşeticiler	11
1.2.3.1.1. Doğal	12
1.2.3.1.2. Endüstriyel	12
1.2.3.2. Yanılsamalar	12
1.2.3.2.1. Doğal	12
1.2.3.2.2. Endüstriyel	12
1.2.3.3. Güçlendiriciler	13
1.2.3.3.1. Doğal	13
1.2.3.3.2. Endüstriyel	13
1.3. KULLANIM NEDENLERİ VE ETKİLERİ	14
1.4. TÜRKİYE’DE UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KULLANIMI	16
1.5. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE SUÇLARININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ	23
1.5.1. Türkiye Hukuk Sisteminde Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İle İlgili Suçlar	23
1.5.1.1. Türkiye Cumhuriyeti’nin Anayasası	23
1.5.1.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu	24
1.5.1.3. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun	24
1.5.1.4. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	25
1.5.1.5. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler ile İlgili Kanun	25
1.5.1.6. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun	26
1.5.1.7. 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun Düzenlemeleri	26

1.5.1.8. 5237 Türk Ceza Kanunu Düzenlemeleri	27
1.5.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Suçları	29
1.5.2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi	29
1.5.2.2. 1971 Tarihli Psicotrop Maddeler Sözleşmesi	29
1.5.2.3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	30
1.5.2.4. Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Uyuşturucu veya Psicotrop Maddelerin Yasadışı Üretiminde Sıkça Kullanılan Ara ve Kimyasal Maddelere Dair Sözleşmesi	31
1.5.2.5. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin İmal ve Ticaretinin Suç Olarak Düzenlenmesi	31
1.5.2.6. Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Meni Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi	33
1.5.2.7. 1909 Şanghay Afyon Sözleşmesi	33
1.5.2.8. 1912 La Haye Afyon Anlaşması	33
1.5.2.9. 1914 La Haye Afyon Anlaşması	34
1.5.2.10. 1925 Cenevre afyon sözleşmesi	34
1.5.2.11. 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi	35
1.5.2.12. 1946 New York protokolü	35
1.5.2.13. Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris protokolü	36
1.5.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımının Cezalandırılması	37
2. BÖLÜM	57
KAMU POLİTİKALARI VE YETKİ PAYLAŞIMI	57
2.1. KAMU POLİTİKALARI VE UYUŞTURUCU MADDE İLE MÜCADELE	57
2.1.1. Türkiye’de Uyuşturucu Madde İle Mücadele Politikaları	57
2.1.1.1. Türkiye’de Uyuşturucu İle Mücadele Politikasının Gelişimi	57

2.1.1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İle Mücadele Eden Türkiye'deki Kurumlar	62
2.1.1.2.1. Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı	62
2.1.1.2.2. Narkotik Suçlarla Mücadele Eğitim Akademisi (NEA)	63
2.1.1.2.3. Suç Gelirleriyle Mücadele Şube Müdürlüğü	63
2.1.1.2.4. Köpek Eğitim Merkezi (KEM)	63
2.1.1.3. Türkiye'de Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde ile Mücadele Kapsamındaki Projeler	64
2.1.1.3.1. Narko- TIR Projesi	65
2.1.1.3.2. Narko- NOKTA Projesi	65
2.1.1.3.3. Narko Rehber Yetişkin Eğitim Projesi Modülü	65
2.1.1.3.4. Narkotim Projesi	66
2.1.1.3.5. Eniyi Narkotik Polisi Anne Projesi	66
2.1.2. Uluslararası Boyut: Uyuşturucu Madde İle Mücadelede Türkiye'nin Rolü	66
2.2. KURUMLAR ARASI İŞ BİRLİĞİ VE YETKİ PAYLAŞIMI	69
2.2.1. İçişleri Bakanlığı'nın Rolü	69
2.2.2. Sağlık Bakanlığı'nın Rolü	71
2.2.3. Adalet Bakanlığı'nın Rolü	73
2.2.4. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Rolü	73
2.2.5. Sahil Güvenlik Komutanlığı Rolü	75
2.2.6. Diğer İlgili Kurumlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkıları	75
2.2.6.1. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü	75
2.2.6.2. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	76
2.2.6.3. Bağımlılık ile Mücadele Yüksek Kurulu	77
2.2.6.4. Erken Uyarı Sistemi	78

3. BÖLÜM	79
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİNDE UYGULAMA VE SONUÇLAR	79
3.1. UYGULAMA ALANINDA SORUNLAR VE ZORLUKLAR	79
3.2. UYUŞTURUCU MADDE İLE MÜCADELEDEKİ ENGELLER	88
3.3. MEVCUT YASAL DÜZENLEMELERİNİN ETKİNLİĞİ	99
3.4. KAMUOYUNUN BİLİNÇLENDİRİLMESİ	116
SONUÇ ve ÖNERİLER	120
KAYNAKÇA	131
EK-1 ORJİNALLİK RAPORU	141

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye'de uyuşturucu ve uyarıcı madde ile ilgili suçların engellenmesi, 2010-2023 yılları arasında kamu politikalarının merkezinde yer alan kritik bir sorun olarak öne çıkmıştır. Uyuşturucu ticareti, kullanımı ve bağımlılığı hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ciddi sağlık sorunları yaratmakta, aynı zamanda toplumsal düzeni tehdit eden önemli bir suç kategorisi olarak kabul edilmektedir. Bu sorunun çözümü, yalnızca güvenlik önlemleriyle sınırlı kalmayıp, disiplinler arası bir yaklaşımı zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede Türkiye, 2010 sonrası dönemde uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla mücadele konusunda kapsamlı kamu politikaları geliştirmiş ve bu politikaların uygulanmasında çok paydaşlı bir model benimsemiştir.

Uyuşturucu suçlarıyla mücadelede Türkiye'nin geliştirdiği kamu politikaları, bir yandan güvenlik ve adalet boyutunda sert önlemler içerirken, diğer yandan sağlık ve sosyal hizmet alanında tedavi süreçlerine de odaklanmaktadır. İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Gümrük Muhafaza gibi kolluk birimleri, uyuşturucu ticareti ve dağıtımını engellemek için operasyonel düzeyde aktif rol alırken, Adalet Bakanlığı ve yargı organları suçun cezalandırılması sürecini yönetmekte iken diğer kamu kurum ve kuruluşları ise suç oluşmadan önceki süreçlerde belirli görevleri mevcuttur. Bu yapının etkin bir şekilde işlemesi, farklı kurumlar arasında net bir yetki ve sorumluluk paylaşımını ve güçlü bir koordinasyonu gerektirmektedir.

Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele stratejisi, yalnızca ulusal bir sorunun çözümüne odaklanmakla kalmayıp, uluslararası iş birliği mekanizmalarını da içermektedir. 2010-2023 yılları arasında Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve bölgesel iş birliği örgütleri ile geliştirilen ortak projeler ve bilgi paylaşımı süreçleri, Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikalarına küresel standartlarda bir nitelik kazandırmıştır. Bu dönemde, özellikle sınır güvenliğinin artırılması, uluslararası uyuşturucu trafiğinin izlenmesi ve yasadışı ticaretin önlenmesi gibi alanlarda önemli adımlar atılmıştır.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının bireyler üzerinde oluşturduğu tahribat göz önüne alındığında, sağlık ve sosyal hizmet boyutu da bu politikalarda büyük önem taşımaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen bağımlılıkla mücadele programları, tedavi merkezlerinin yaygınlaştırılması ve toplumsal farkındalığın artırılması gibi çalışmalar, suçun önlenmesi ve bağımlı bireylerin topluma kazandırılması açısından kritik rol oynamaktadır. Ayrıca, ailelerin ve gençlerin bilinçlendirilmesine yönelik eğitim kampanyaları ve sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımı, uyuşturucu ile mücadele politikalarının sosyal boyutunu güçlendirmektedir.

Bu dönemde karşılaşılan en büyük zorluklardan biri, farklı kurumlar arasındaki yetki çatışmaları ve koordinasyon eksiklikleridir. Uyuşturucu ile mücadelede çok sayıda kurumun yer alması, sorumlulukların belirginleştirilmesini ve iş birliğinin sağlanmasını zorlaştırabilmektedir. Ayrıca, bu alandaki yasal düzenlemelerin güncellenmesi ve uygulanmasında karşılaşılan bürokratik engeller, politikalarda istenilen etkinliğin sağlanmasına engel oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, 2010-2023 yılları arasında Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadelede izlediği politikaların değerlendirilmesi, kurumlar arası iş birliği, yasal altyapı ve toplumun bu süreçteki rolü gibi unsurların derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla mücadelede izlediği kamu politikaları, güvenlik, adalet, sağlık ve sosyal hizmet gibi farklı alanları kapsayan geniş kapsamlı bir yaklaşımı içermektedir. 2010-2023 yılları arasında bu mücadelede sağlanan ilerleme, Türkiye'nin çok boyutlu stratejiler geliştirmesi ve ulusal ile uluslararası düzeyde etkin iş birlikleri kurması sayesinde olmuştur. Ancak, bu süreçte karşılaşılan yapısal ve kurumsal zorluklar, politikaların daha da iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması için dikkate alınması gereken önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili suçların engellenmesindeki kamu politikasının oluşturulması, uygulanması ve etkililiğinin

değerlendirilmesi sürecindeki kurumlar arası yetki ve sorumluluk paylaşımını ayrıntılı bir şekilde analiz etmektir. Kamu kurum ve kuruluşları uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmadan veya kullanıldıktan sonraki tedavi süreçlerindeki etkinliklerini arttıracaktır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ile ilgili suçlarla mücadelede önemli toplumsal sorunlarla karşı karşıyadır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı; en temelde sağlık, kamu güvenliği ve toplumsal yapı açısından ciddi tehditler oluştururken bu suçlarla mücadelede kamu politikalarının etkin bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu nedenle, uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarına karşı alınan önlemler ve bu konudaki kamu politikalarının değerlendirilmesi, Türkiye için hayati öneme sahiptir. Kamu politikası kapsamında birçok kamu kurum veya kuruluş yetki, görev ve sorumluluğunu ya tam anlamıyla bilmemekle ya da eksik kamu politikaları sebebiyle uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarında etkin olamamaktadır. Konu ile ilgili siyaset bilimi ve kamu yönetimi dalında yapılan literatür araştırmalarında;

- Türkiye'nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı,
- Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye'de Uyuşturucu ile Mücadele,
- Uyuşturucu ile Mücadelede Kurumlar Arası Koordinasyonu ve İş Birliğini Etkileyen Faktörler: Eskişehir ili Örneği,
- Kamu Politikası Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı,
- Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye'de Uyuşturucu ile Mücadele,
- Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ile Mücadele Hatay İli Örneği, gibi

Yüksek lisans tezlerinin olduğu görülmüştür. Yapılan incelemelerde Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele, toplumsal algı, kamu politikası analizi ve koordinasyon veya işbirliğini etkileyen faktörlere değinildiği uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadelede kamu iş birliğine yani kurumlar arası yetki ve sorumluluk paylaşımına yeteri derecede değinilmediği anlaşılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın konusu, Türkiye'de uyuşturucu ve uyarıcı madde ile ilgili suçların engellenmesindeki kamu politikası ile kurumlar arası

yetki ve sorumluluk paylaşımının incelenmesinin gerekliliği açısından önem taşımaktadır.

ARAşTIRMANIN SORUSU

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının engellenmesindeki kamu politikasının etkililiği üzerindeki kurumlar arası yetki ve sorumluluk paylaşımının önemli bir etkisi olduğu öne sürülmektedir. Bu çalışmada şu soruların cevabı aranacaktır:

- Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile mücadelede iş birliğinin ve koordinasyonun arttırılmasının önemi nedir?
- Türkiye’de bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile nasıl ve ne şekilde mücadele ediyorlar?
- Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarındaki etkinliğin nasıl arttırılmalı?
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile mücadelede karşılaşılan sorunların nedenleri nelerdir?
- Türkiye’de Uyuşturucu madde ile mücadele de kamu kurum veya kuruluşlarının projeleri nelerdir?

ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada öncelikle konuya ilişkin literatür taraması yapılarak, bu kapsamdaki verilerin, araştırmaların, akademik çalışma sonuçlarının toplanıp tasnif edilerek, değerlendirilmesi ve karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili ulusal veya uluslararası sözleşmeler, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile ilgili kanunlar birincil ve ikincil düzey kaynaklardan toplanılacaktır. Toplanan bu veriler, literatürdeki kavramlar ve bilgiler üzerinden incelenerek değerlendirilecektir. Bu yaklaşımın, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının engellenmesindeki kamu politikası ve kurumlar arası yetki ve sorumluluk paylaşımının çok yönlü ve derinlemesine anlaşılacağı varsayılmıştır.

1. BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SUÇLARI

1.1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN TANIMI

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin, içeriğinde barındırdığı etken madde nedeniyle tıpta ağrı kesici olarak kullanılmalarının yanı sıra hastalıkların iyileştirilmesi adına da kullanım alanları bulunmaktadır. Tıp dışında ise keyif verici, uyuşturucu ve bilinç kaybına neden olan özelliklerinin bulunması sebebiyle kullanımı yaygındır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tedavi haricinde kötüye kullanımının sonucu olarak bireylerde zihinsel ve ruhsal bozukluklar ve davranışsal problemler ortaya çıkmakta, kişiler bu maddelere bağımlı hale gelmektedir. Bağımlılık sonrası ise kişilerde ruhsal ve bedensel değişiklikler meydana gelmektedir. Bu bağımlılıktan hem birey hem de toplum etkilenmektedir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerdeki keyfi kullanım sonucunda karşılaşılan olumsuz sonuçlar sebebiyle devletlerin ulusal mevzuatlarında ve uluslararası sözleşmelerde bu maddelerin kullanımının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Yunanca uyku manası taşıyan “narke” kelimesinden meydana gelen (Dönmezer, 1970 s. 36) uyuşturucu; uyutma özelliği olan, gerektiği gibi düşünmekten alıkoyan ve uyuşturan manalarını taşımaktadır (<https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 05.04.2024). Bağımlılığa sebebiyet veren maddelere aynı zamanda “drug” ismi verilmektedir (Azak, 2014 s. 66).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) uyuşturucu maddeyi, bireyde bıraktığı etkiyi göz önünde bulundurularak, önüne geçilemeyen bir istek ya da arzu ve kullanılan miktarı artırma eğiliminin yanında fiziki ve ruhsal olarak etki gösteren madde olarak tanımlamıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın hazırladığı belgede ise uyuşturucu madde tanımlaması “kullanıcıyı sakinleştirmesinin yanında uyarıcı, tüketim sebebiyle merkezi sinir sistemini etkileyen ve

tüketim hususunda her seferinde daha fazla tüketme arzusu ve bağımlılık yaratan, kullanılmaması halinde birtakım yoksunluklar meydana getiren, bitkisel veya sentetik maddelerin birleştirilmesiyle elde edilen sentetik maddeler” (E.G.M. Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı 2016) şeklinde tanımlanmıştır.

Başka bir tanımlamaya göre uyuşturucu madde, “düşünce gücünde zayıflık, uyku hali ve dikkat dağınıklığı gibi kullanıcı üzerinde birçok etkisi olan, hassasiyet azaltıcı, kas kısıtlayıcı, tek kullanımında dahi bağımlılık yaratma potansiyeli olan, merkezi sinir sistemini etkileyerek şuur ve davranış değişimine sebebiyet veren, insanların sosyoekonomik durumlarını felç eden doğal ya da sentetik maddeler” (Büyük Larousse, 1986; C:10) şeklinde tanımlanmıştır. Uyuşturucu maddeler genel olarak rahatlık verici ve yorgunluk giderici işlevleri sebebiyle kullanılmakta, canlandırıcı ve güçlendirici olarak kullanılmasının yanında düşünme kabiliyetini hızlandırıcı ve açıklık verici olarak da kullanılabilir (Yokuş, 2007 s. 75-77).

Uyuşturucu etkisi olmamasına karşın uyarıcı maddeler içerisinde yer alan birtakım maddeleri de toplum, uyuşturucu olarak nitelendirmektedir. Uyarıcı madde, bir organı ya da işlevi uyarıcı bir niteliği olan, merkezi sinir sistemi içerisinde uyarıcı etkiler meydana getiren, tıpta hastaların uyumasının problem yaratacağı durumlarda uyanık kalmalarını sağlamak adına kullanılan, insanların tokluk hissi vermesi sebebiyle de tercih ettiği maddeyi ifade etmektedir. Uyarıcı maddelerin bazı durumlarda halüsinojenik etkileri olabilmektedir (Ünlü, 2019 s. 8). Ek olarak bu özelliği bulunan maddelerin birçoğu, sentetik yollar ile elde edilmiş olan psikotrop maddelerdir (Tuncer, 2011 s. 6-8). Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, “doğal” ve “sentetik” olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Doğal olarak nitelendirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, bitkilerden elde edilen maddelerdir (Kurt, 2007 s. 20-54). Bu maddelere örnek olarak eroin, kokain, esrar, afyon gösterilebilmektedir. Sentetik olarak nitelendirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ise doğada bulunmayan, kimyasal yollar ile elde edilen maddelerden oluşmaktadır. Bu maddelere örnek olarak depresantlar, trankilizanlar ve halüsinojenler gösterilebilmektedir (Bayraktar, 1985 s.1-4).

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) uyuşturucu ve uyarıcı madde tanımlaması bulunmamakta, maddelerin hangi uyuşturucu ve uyarıcı madde sınıfında yer aldığı belirtilmemektedir. Yalnızca birkaç uyuşturucu maddenin isminin belirtilerek (eroin, morfin, kokain) bu maddelerin ticaretinin yapılması halinde verilecek cezanın daha ağır bir yaptırıma bağlandığı ifade edilmektedir. Uyuşturucu maddelerin çeşitlerinin gün geçtikçe artması, uyuşturucu madde adına yapılacak tanımlamaları daha zor bir hale getirmektedir (Bayraktar, 1985 s. 1-4). Dolayısıyla kanunda uyuşturucu ve uyarıcı madde tanımlaması bulunmamakta, tek tek hangilerinin uyuşturucu olarak nitelendirildiği belirtilmemektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin düzenlemeler, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı 1961 yılında imzalanan Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi, 1971 yılında imzalanan Psikotropik Sözleşmesi, 1988 yılında imzalanan Uyuşturucu ve Psikotropik Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve bunlar gibi birçok uluslararası sözleşmelerde yer almakta ve bu sözleşmelerde uyuşturucu maddelere ilişkin sınıflandırma ve sınırlandırmalar yapılmaktadır (Öner, 2011 s. 19-22).

1.2. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN TÜRLERİ

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler özelliklerine, doğasına ve kullanım sonuçlarına göre üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda incelenmektedir.

1.2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Özelliklerine Göre Türleri

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler özelliklerine göre narkotikler, yavaşlatıcılar (sakinleştiriciler), uyarıcılar, hallüsinojenler ve anabolik steroidler olarak beş farklı şekilde sınıflandırılmaktadır (Yokuş, 2007 s.15-24). Bu sınıflandırma aşağıda ele alınmıştır.

1.2.1.1. Narkotikler

Narkotikler uyuşukluk, uyku verici, rahvet verici maddeler olarak tanımlanmaktadır. Bu maddeler bazı zamanlarda algıda değişikliklere sebebiyet

vermektedir. Tıp literatüründe morfin ve türevleri “narkotikler” olarak adlandırılmaktadır. Narkotik terimi “uyuşturucu” olarak, uyku verici her türlü psikoaktif madde olarak tanımlanabilmektedir. Narkotik maddelerin farmakolojik bir özelliği olması sebebiyle insanın merkezi sinir sisteminde uyuşukluğun meydana gelmesini sağlayan, ağrı giderici, birey üzerinde fiziksel/ruhsal bağımlılık etkisi gösteren maddeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu maddelerin içerisinde en önemli olanları; afyon, eroin, morfin, esrar, kokain, amfetamin, sedatifler, hipnotikler, yatıştırıcılar ve çözücülerdir (Gökler, 2008 s. 89).

1.2.1.2. Yavaşlatıcı veya Sakinleştiriciler

Yavaşlatıcılar (sakinleştiriciler) merkezi sinir sistemine direkt olarak etki ederek, kişinin düşünmesini yavaşlatmaktadır. Ağrı kesici olarak işlev görev analjezikler, uyku yapıcı olarak işlev gören hipnotikler ve sinirsel heyecan giderici olarak işlev gören sedatifler bu grupta yer almaktadır. Ayrıca alkolle birlikte alınmasının ölüme sebebiyet verebilmesinin yanında yavaşlatıcıların kapsül, tablet ve sıvı şeklinde vücuda alındığı bilinmektedir (Yokuş, 2007 s. 109-111).

1.2.1.3. Uyarıcılar

Uyarıcılar, merkezi sinir sisteminde uyarıcı bir etki yapmakta, uyarıcıların en önemlilerinin başında amfetaminler yer almaktadır.

Uyarıcı maddeler, fiziksel/ruhsal bir enerji sağlayan, yorgunluk giderici çeşitli kimyasal bileşenler olarak tanımlanmakta, bu etkiyi merkezi sinir sistemini uyararak sağlamaktadır. Uyku ve yorgunluğu giderme, yemek yeme hissini azaltma özelliği bulunmakta, birçok farklı uygulanma türü bulunmaktadır¹. Tıpta genel olarak narkolepsi² tedavisinde, bazı epilepsi türlerinde kullanılmasının yanında Parkinson hastalığında da yardımcı ilaç olarak kullanımı bulunmaktadır. Sporcular uyarıcıları doping olarak, çalışma saatleri gece vakti olan çalışanlar uyku giderici olarak, öğrenciler sınav dönemlerinde ve zayıflamak isteyen kişiler ise amaçları doğrultusunda

¹ Tablet, toz, kapsül ve sıvı biçiminde bulunmakta, çoğunlukla tablet biçiminde kullanılmaktadır.

² Uyuma hastalığı olarak da bilinmektedir.

kullanabilmektedir ve bu yönü ile oldukça geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır (Yokuş, 2007 s. 109-111).

1.2.1.4. Halüsinojenler

Halüsinojenler, bireydeki duygu, düşünce ve duylara etki eden, hayal görülmesine sebebiyet veren maddelerdir. Bu maddelerin en çok bilinenleri Lysergi Acid Diethylomide (LSD), PeyoteMescaline ve Psilocbin olmaktadır. Bu maddeler içerisinde yarı sentetik bir bileşim olan LSD, oldukça kuvvetli bir halüsinojen olarak gösterilmektedir. Bu madde kokain ve esrardan daha etkili olmakla birlikte (Kurt, 2007 s. 32-44), farklı şekillerde kullanılabilir. Halüsinojen kullanımı sonucunda kişide göz bebeklerinde büyüme, titreme³, anormal solunum ve yüksek ateş gibi etkiler görülmektedir.

1.2.1.5. Anabolik steroidler

Testosteron testislerinin salgılamış olduğu primer erkeklik hormonu, anabolik steroidler olarak adlandırılmakta, yaşamın değişik evrelerinde farklı fonksiyonları bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın askeri bir güç artırımı adına kullandığı bilinmektedir (Yesalis, 1989 s. 109-134). 1950 yılında seçilen sporcular üzerinde anabolik steroid uygulamasının performans artırıcı etkilerinin olduğu rapor edilmiştir (Mottram, 2000 s. 55-69). Anabolik steroid, 50 yılı aşkın süredir performans artırıcı ilaçlar üzerindeki tartışmalarda hep ana tartışma konusu olmuştur. Yan etkilerine bakıldığında ise karşımıza hiperkoagülopati, yükselmiş kan basıncı, miyokardiyal hipertrofi, kardiyomiyopati, ateroskleroz, aritmi ve trombozun yanında dermatolojik bozukluklar, testiküler atrofi, impotans, hepatik disfonksiyon, libidoda değişiklikler, subfertilite, psikiyatrik ve davranışsal bozukluklar çıkmaktadır. İlegal steroidlerin gücün ve hızın artırılması, kas yapılması amacıyla hayati önem taşıyan yan etkilerinin bulunmasına karşın kullanıldığı gözlemlenmektedir (Özdemir, 2008 s. 924-925).

³ Çoğunlukla ellerde titreme.

1.2.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Doğasına Göre Türleri

Doğasına göre uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, bitkisel uyuşturucu ve uyarıcılar, bitkisel psikedelikler, endüstriyel psikedelikler ve izin verilen narkotikler olarak dört farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda incelenmektedir.

1.2.2.1. Bitkisel Uyuşturucu ve Uyarıcılar

Bitkisel uyuşturucu ve uyarıcılar, afyon ve esrar gibi direkt olarak bitkilerden elde edilen uyuşturucu ve uyarıcılardır. Bu maddelerin kullanımı çok eskilere dayanmaktadır. Geçmiş dönemlerde uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitli bitkilerden elde edildiğı görölmekteyken, günümüzde sentetik maddeler de kullanılmaktadır (Akbulut, 1997 s. 111-141).

1.2.2.2. Bitkisel psikedelikler

Bitkisel psikedelikler, beyinde serotonin reseptörlerinin aktivasyonunu sağlayarak, çeşitli bilinç bulanıklıklarına ve halüsinojenik etkilere sebebiyet veren doğal maddeleri kapsamaktadır. Bu sınıfın içerisinde psilosibin mantarı ve peyote gibi bitkiler bulunmaktadır. Eski çağlarda kabileler tarafından ritüellerde kullanıldıkları bilinmektedir.

1.2.2.3. Endüstriyel Psikedelikler

Farmakolojideki stimölatörler (çeşitli reseptörleri uyaran kimyasallar) ve opioidler (güçlü analjezik etkiye sahip morfin benzeri kimyasallar), endüstriyel psikedelik grubunun normal bilinçli deneyimleri farklılaştırma yeteneğine sahiptir. Endüstriyel psikedelikler, çeşitli vücut fonksiyonlarında performans artırımı etkisi olan kimyasal ilaçlar/haplardır (Erdem, 2019).

1.2.2.4. İzin Verilen Narkotikler

Tıp, uyuşturucuyu fiziksel ve zihinsel hastalıkların tedavisinde kullanır. Fakat bu maddelerin tedaviyi gerektiren dozlarından fazla alınması, tedavi amacı dışında keyif verici ve tahrik edici etkilerinin olması sebebiyle kullanılması ceza hukukunu ilgilendiren bir nitelik kazandırmaktadır (Akbulut, 1997 s. 111-141). Bu ilaçların kullanımı doktor kontrolünde ve reçete ile olmaktadır. Reçete ile kullanımının belirli sınırlar içerisinde olması ve ilaçların uzun süreli kullanımlarının da bağımlılık yapabilmesi sebebiyle önem arz etmektedir. Kanunlarda izin verilen uyuşturucu ya da uyarıcı madde üretimi, kullanımı ve araştırma alanında çalışılması, suç teşkil etmemektedir. Doktorlar hastada bulunan hastalık durumu sebebiyle uyuşturucu ya da uyarıcı kullanması gerekli olan hastaya bu maddeleri yasal yollar ile sağlamakta, bu durumda uyarıcı madde bulundurma ya da kullanma suçu oluşturmamaktadır (Kıdıl, 2020).

1.2.3. Kullanım Sonuçlarına Göre Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Türleri

Kullanım sonuçlarına göre uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, gevşeticiler, yanlısamalar ve güçlendiriciler olarak üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda incelenmektedir.

1.2.3.1. Gevşeticiler

Gevşeticiler, genel olarak kullanıcıya keyif vermekte, ağrılarını yok etmekte, günlük problemleri unutturmaktadır. Fakat kullanımından bir süre sonra kullanıcıda baş ağrısı, halsizlik ve mide bulantısı gibi yan etkiler görülebilmektedir. Ayrıca gevşeticilerin aşırı doz kullanımlarında koma hali ve ölüm meydana gelebilmektedir. Doğal ve endüstriyel olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Kullanımı halinde kullanıcının sinir sistemini etkileyen ve bunun sonucunda kişinin entelektüel ve fiziksel aktivitesini zayıflatan maddeler içermektedir.

1.2.3.1.1. Doğal

Başlıca doğal gevşeticiler; afyon, morfin ve eroin olmaktadır. Morfin ve eroin, afyonun alkaloidlerinden biri olmalarına karşın kimyasal yollarla elde edilmektedir.

1.2.3.1.2. Endüstriyel

Başlıca endüstriyel gevşeticiler; metadon, papaverin ve peditin olmaktadır. Bu maddeler genel olarak ağrı kesici ve rahatlatıcı işlevleri doktor kontrolünde kullanılan sentetik maddelerdir.

1.2.3.2. Yanılsamalar

Yanılsamalar, gerçekliği bulunmayan nesnelere kullanıcılar tarafından algılanmasına sebebiyet veren maddelerdir. Genel olarak yasa dışı kabul edilen maddeler kullanıcıların gerçeklik duygularını zayıflatmaktadır. Yani yanılsamalar olarak nitelendirilen gruptaki maddeler, idrak yanılmaları ve halüsinasyonlar meydana getirmektedir. Doğal ve endüstriyel olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmakta olup; Bu maddeler düşük, güçlü ve çok güçlü olarak gruplandırılmaktadır. (Balcı, 2009 s. 23-31)

1.2.3.2.1. Doğal

Yanılsamalar grubundaki doğal uyuşturucu veya uyarıcılara örnek olarak esrar, salvinorin ve psilosibin gösterilmektedir. Salvinorin, Salvia Divinorum bitkisinden, psilosibin ise Psilocybe türündeki mantarlardan elde edilmektedir. Psilosibin ve Salvinorinin haslusionasyon gücü yüksektir (Balcı, 2009 s. 23-31).

1.2.3.2.2. Endüstriyel

Endüstriyel yanılsamalar grubuna LSD, meskalin, sentetik kannabinoid ve bedizamin örnek gösterilmektedir. LSD'nin oldukça güçlü bir halüsinasyon gücü

bulunmaktayken, meskalin orta güçte ve bedizamin düşük güçte halüsinasyon gücüne sahiptir (Balcı, 2009 s. 23-31).

1.2.3.3. Güçlendiriciler

Güçlendiriciler, birçok çeşitli rahatsızlık ve bozukluğun tedavisinde kullanılmasının yanında kilo kontrolünde ve obezitede iştah azaltıcı işlevi ile ön plana çıkmaktadır. Vücuttaki protein sentezini artırarak doku gelişimini uyarmaktadır. Etkileri kas dokularında oldukça belirgin olmaktadır. Güçlendiricilerin kullanım alanı yalnızca hastalar değildir. Bilişsel performansı artırıcı işlevlerinin olması sebebiyle öğrenciler tarafından da kullanılmaktadır (<https://evrimagaci.org/amfetaminler-ve-etkileri-bir-gecede-super-zek-olmak-mumkun-mu-7705> Erişim Tarihi: 05.04.2024). Tüketimi sinir sistemini etkiler ve bunun sonucunda kullanıcının zihinsel ve fiziksel aktivitesi artar ve heyecana neden olur.

1.2.3.3.1. Doğal

Doğal güçlendiricilere örnek olarak kokain gösterilebilmektedir. Koka yapraklarından elde edilen kokain, bölgesel anestezi ve birçok ameliyatta da kullanılabilir. Fakat günümüzde ilaçların daha aktif kullanılması sebebiyle tıpta yaygın bir şekilde kullanılmamaktadır (Yokuş, 2007 s. 38-52).

1.2.3.3.2. Endüstriyel

Endüstriyel güçlendiricilere örnek olarak krak, amfetamin ve metil amfetamin gösterilmektedir. Ayrıca amfetamin küresel olarak en sık kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler içerisinde yer almaktadır. Endüstriyel bir madde olması sebebiyle hap şeklinde ulaşılabilen amfetamin ve metil amfetamin, uyku açmak, doping ve konsantrasyon artırmak adına kullanılmaktadır (Yokuş, 2007 s.38-52).

1.3. KULLANIM NEDENLERİ VE ETKİLERİ

Kaçış ve Rahatlama: Stres, kaygı, depresyon gibi psikolojik problemlerden kaçış için uyuşturucu maddeler kullanılabilir. Uyuşturucular, geçici rahatlama ve mutluluk hissi sağlayabilir (Marshall, 1999 s. 381-400). Başka bir ifade ile kişiler uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını kişilerin günlük hayatın vermiş olduğu sorunlardan kaçmak istemesi sebebine dayanması uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımını bir rahatlama faktörü olarak görmesine dayandırılmaktadır (Tapan, 2016 s.11-18).

Merak ve Deneyim İsteği: Özellikle gençler arasında merak duygusu ve yeni deneyimler yaşama isteği, uyuşturucu madde kullanımını tetikleyebilir (Koob ve Volkow 2010 s. 217-238).

Düşük Özsaygı ve Kendine Güvensizlik: Kendine olan güvenin düşük olması, sosyal kabul görme isteğiyle birlikte uyuşturucu madde kullanımına yol açabilir (Marshall, 1999 s. 381-400).

Sosyokültürel Nedenler:

Aile ve Çevresel Faktörler: Uyuşturucu madde kullanımının yaygın olduğu bir aile veya çevrede yetişen bireyler, bu davranışı normalleştirebilir ve kullanma olasılığı artar (National Institute on Drug Abuse, 2024).

Arkadaş Baskısı: Sosyal çevre ve arkadaş gruplarının etkisi, özellikle gençlerde uyuşturucu kullanımına başlamada önemli bir rol oynar (Koob ve Volkow 2010 s. 217-238).

Medya ve Popüler Kültür: Medya ve popüler kültür, uyuşturucu madde kullanımını özendirir ve normalleştirebilir (Marshall 1999, 381-400).

Biyolojik ve Genetik Nedenler:

Genetik Yatkınlık: Genetik faktörler, bireylerin uyuşturucu maddelere bağımlılık geliştirme olasılığını artırabilir. Ailede madde bağımlılığı geçmişi olan bireyler daha yüksek risk altındadır (Koob ve Volkow 2010 s. 217-238).

Biyokimyasal Dengesizlikler: Beyindeki kimyasal dengesizlikler ve nörotransmitterler, madde bağımlılığına yatkınlığı artırabilir (Marshall, 1999 s. 381-400).

Ekonomik ve Sosyal Nedenler:

Yoksulluk ve İşsizlik: Ekonomik zorluklar, işsizlik ve gelecek kaygısı, bireyleri uyuşturucu madde kullanımına yönlendirebilir (National Institute on Drug Abuse 2024).

Sosyal İzolasyon: Sosyal ilişkilerden kopma, yalnızlık ve toplumsal dışlanma, uyuşturucu madde kullanımını artırabilir (Marshall, 1999 s. 381-400).

Uyuşturucu Madde Kullanımının Etkileri**Fiziksel Etkiler:**

Bağımlılık: Uyuşturucu maddeler, bağımlılık yapıcı özelliklere sahiptir. Sürekli kullanım, fiziksel bağımlılığa yol açar ve vücut, maddeye ihtiyaç duyar hale gelir (Koob ve Volkow 2010 s. 217-238).

Sağlık Sorunları: Kalp hastalıkları, karaciğer ve böbrek hasarları, solunum problemleri gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir. Ayrıca, enfeksiyon riskini artırabilir (Marshall 1999 s.381-400).

Ölüm Riski: Aşırı doz kullanımı, zehirlenme ve ani ölüm riskini beraberinde getirir (National Institute on Drug Abuse 2024).

Psikolojik Etkiler:

Ruhsal Bozukluklar: Uyuşturucu madde kullanımı, depresyon, anksiyete, paranoya ve şizofreni gibi ruhsal bozukluklara neden olabilir (Marshall 1999 s.381-400).

Bilişsel Bozukluklar: Bellek kaybı, konsantrasyon sorunları, karar verme ve problem çözme yeteneklerinde bozulmalar görülebilir (Koob ve Volkow 2010 s. 217-238).

Sosyal Etkiler:

Aile ve İlişki Problemleri: Uyuşturucu kullanımı, aile içi ilişkileri ve sosyal bağları olumsuz etkiler. Aile içi şiddet, boşanma ve sosyal izolasyon gibi sorunlara yol açabilir (Marshall, 1999 s. 381-400).

Suç ve Yasal Sorunlar: Uyuşturucu madde kullanımı, suç davranışlarını artırabilir ve yasal sorunlara neden olabilir. Hırsızlık, yaralama ve uyuşturucu ticareti gibi suçlar işlenebilir (National Institute on Drug Abuse, 2024).

Ekonomik Etkiler:

İş ve Kariyer Sorunları: İş performansının düşmesi, iş kaybı ve kariyer sorunlarına yol açabilir. Madde bağımlılığı, ekonomik sorunları daha da derinleştirir (Koob ve Volkow, 2010 s. 217-238).

Tedavi ve Sağlık Maliyetleri: Bağımlılık tedavisi ve sağlık hizmetlerinin maliyeti, birey ve aileler için büyük bir yük olabilir (Marshall, 1999 s. 381-400).

1.4. TÜRKİYE'DE UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KULLANIMI

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tarihsel gelişiminin kapsamlı bir konu olması sebebiyle Dünyada ve Türkiye'deki gelişimleri incelenmiştir.

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin tarihi, insanlık tarihi kadar eski bir tarihe dayanmaktadır (Sevük, 2007 s.75). Fakat ilk olarak çıkış yeri ve nasıl keşfedildiği tam olarak bilinmemektedir (Balcı, 2009 s. 46). Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tarih boyunca dinsel törenlerde ya da büyü yapılması için büyücüler tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Tuncer, 2011 s.16).

Çok çeşitli hastalıkların vuku bulmasıyla, bu hastalıkların tedavileri adına birçok gelişim meydana gelmiş, bu gelişimler sonucunda tıp ve eczacılık alanları da gelişim göstermiş, bu da farklı çeşitlerde drog ve ilaçların geliştirilmesine öncülük etmiştir. Fakat drog ve ilaçların zaman içerisinde etkileri kişilerin hoşuna gitmiş, amaç dışı kullanıma sebebiyet vermiştir. Amaç dışı kullanımla da insanlar bu maddelere bağımlı hale gelmiştir (Gündel, 2009 s. 21). Mitolojide, efsanelerde ve tek tanrılı dinlerde uyuşturucu-uyarıcı maddelerin yer bulması, bu maddelerin yaygınlaşmasına büyük oranda etki etmiştir. Örnek gösterecek olursak, Eski Yunan uygarlığında hastalıklarının tedavisinde afyon kullanılmaktadır. Hipokrates, afyonun histeri, ishal ve mesane gibi hastalıklara iyi geldiğini ifade etmiştir (Karakaş, 2015 s. 35-52). Eski çağ medeniyetlerinden Yunanlılar, Sümerler ve Mısırlılar, uyuşturucu-uyarıcı maddeleri düşmanlarını zehirlemek ve keyif vermesi için kullanmalarının yanında ilaç yapımında da kullanmışlardır (Günel, 1976 s. 22-43).

İsviçre’de araştırmacılar tarafından Milattan Önce (M.Ö.) yaklaşık olarak 4000 yıllarında Neolitik köylerde, kazıklar üzerine kurumaya bırakılan melez türden haşhaş tohumları ve kapsüllerinin (papaversomniferum) olduğu tespit edilmiştir (Kurt, 2007 s. 17-51). Geçmişte afyonun Mısır medeniyetinden Anadolu’ya, Anadolu’dan tüm dünyaya yayıldığı kabul edilmekteyken, edinilen yeni bilgiler doğrultusunda afyonun ilk olarak Avrupa’nın doğu bölgelerinde keşfedildiği, buradan güney bölgelerine yayıldığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde M.Ö. 3400’lü yıllarda Fırat-Dicle havzası etrafında afyon haşhaşı ekimi yapıldığı, tarihte bilinen ilk uygarlık olan Sümerlerin haşhaşı “keyif verici (-hul, -gil)” olarak nitelendirdiği saptanmıştır. M.Ö. 2000’li yılların sonlarında afyon maddesinin, Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu bölgelerinde yaygın bir şekilde bilinir hale geldiği tespit edilmiştir (Karakaş, 2015 s. 35-

52). Anadolu’da ise M.Ö. 3000’li yıllardan itibaren yetiştirilen afyon, özellikle Ege ve Anadolu bölgelerinde yer alan toplumların temel bir tarımsal ürünü haline gelmiş, tarımda bu bitkinin yetiştiriciliğini önemli bir faaliyet haline getirmiştir (Özmen, 2009 s. 5). M.Ö. 1550’li yıllarda yazıldığı düşünülen papirüslerdeki 700 ilacın içerisinde yer alan afyon, ağrı kesici-uyuşturucu özellikleri ile anılmaktadır (Balcı, 2009 s. 46).

M.Ö. 300-612’li yıllar arasında Yukarı Mezopotamya bölgesinde kurulan Asurilerin Kral ve Tanrı heykellerinde ve kabartmalarında bulunan haşhaş işlemleri, dönem içerisinde bu medeniyet tarafından bilindiğini ve kullanıldığını ifade etmektedir (Balcı, 2009 s. 23-24). Tıbbi ve keyif verici olarak kullanılan uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin ilk kullanımlarının 1091-1276 yılları arasında olduğu tahmin edilmektedir. Alamut Kalesi merkezli Haşhaşilerde, Fida olarak isimlendirilen görevlilere düzenli bir şekilde uyuşturucunun verilmesi sonucunda bazı önemli devlet büyüklerine suikast yapılmıştır (Sevük, 2007 s. 21-23). Tarihsel olarak oldukça eski olan esrar hususunda, M.Ö. 4000’li yıllarda kenevir bitkisi yetiştiriciliğinin olduğuna dair arkeolojik bulgulara rastlanmıştır (Balcı, 2009 s. 49). Hint mitolojisinde esrar maddesi “kutsal” görülmüştür (Tuncer, 2011 s.16).

Mezopotamya bölgesinde ise afyon ve esrar yetiştiriciliğini yapan ve uyuşturucunun etkisini ilk bilen medeniyetin Sümerler olduğu kabul edilmektedir. Sümerlerin taş tabletlerinde afyon ve esrarın tedavi için kullanıldığı resmedilmiş, mezar kabartmalarında ise haşhaş toplanması gibi figürlerin olduğu tespit edilmiştir (Günel, 1976 s. 19-32).

M.Ö. 2700’lü yıllarda yazılan Çin kitabelerinde esrar maddesinin rahatlık, durgunluk ve sevinç gibi etkilerinin olduğu yazmaktadır. Milattan Sonra (M.S.) 8. yüzyılda (yy.) Arap tüccarların haşhaş ve afyonu Çin’e götürmesi sonucunda bu maddelerin kullanımının yaygınlaşmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir. Bu yaygınlaşma ile birlikte Çin’de 8. yy. ilk ve nemli afyon trafiğinin başlangıcı olarak nitelendirilmektedir. Afyonun Çin’de tıbbi amaçlı olarak (ağrı kesici) kullanılmasına karşın 18. yy.’da İngiltere’nin Hindistan’dan ithal ettikleri afyonu Çin’e ihraç etmesiyle, Çin’de afyon alışkanlığında artış yaşanmıştır. Çin halkının afyon bağımlılığının gittikçe

artması sebebiyle 1831 yılında afyon ithali ve kullanımı yasaklanmıştır. Fakat bu yasaklama ile birlikte İngiliz kaçakçı ve tüccarların çıkarları zedelenmiş, İngiltere-Çin hükümetleri birbirleri ile afyon hususunda çatışmaya girmiş ve “Afyon Savaşları” olarak nitelendirilen savaşların başlamasına sebebiyet vermiştir. Bu savaşlar, Çin’in afyon yasağını kaldırması ile sonuçlanmıştır (Günel, 1976 s.19-32).

19. yy. sonlarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından ele geçirilen Filipinler’de yaygın bir şekilde kullanılan afyon kullanımı ABD’ye sıçramış, kullanım git gide yaygınlaşarak uluslararası bir problem halini almıştır (Günel, 1976 s. 19-32). Kokain maddesi incelendiğinde, kökeninin Güney Amerika olduğu görülmektedir. Bu madde İnka soyluları ve rahiplerince yaraların iyileştirilmesi, uzun avlanma dönemlerinde yorgunluğun giderilmesi ve açlığın bastırılması adına kullanılmıştır (Balcı, 2009 s. 51). Alman kimyager Niemann Grotingen’in keşfi olan kokain (Kurt, 2007 s. 26-32), İspanyolların Amerika’ya girişine müteakip koka bitkisi (Tuncer, 2011 s.16), Kuzey Amerika’da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Balcı, 2009 s. 30; Tuncer, 2011 s. 16).

Kokain İngiltere’de 1870’li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. 1884’te Freud’un morfin bağımlılığını durdurmak adına tıbbi bir çare şeklinde kokaini önermesi, kokain kullanımını artmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında ağrı kesici ve yorgunluk önleyici olarak kullanılmış, savaş sonrasında kullanımında artış görülmüştür. 1960’larda kültürel bir olgu, yaşam felsefesi halini alan kokain kullanımı, önlenemez bir hal almıştır (Sevük, 2007 s. 75). Morfin, 1817 yılında Friedrich Helm Sertusner tarafından bulunmuş, tıpta yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Prusya-Avusturya savaşı (Yedi Hafta Savaşı), Amerikan İç Savaşı (Eyaletler Arası Savaş) ve Fransa-Prusya Savaşlarında (1870-1871) yaralı askerler için ağrı kesici ve yorgunluk önleyici olarak kullanılmış, morfin kullanılmaması halinde askerlerin krize girmeleri sebebiyle 1879 yılında morfinin yoksunluk etkisinin olduğu tespit edilmiş, bu durum “Morfin Mani Sendromu” şeklinde adlandırılmıştır (Balcı, 2009 s. 24-25).

Eroin, Almanya’da faaliyet gösteren Bayer fabrikasında, kimyager Felix Hoffman tarafından 1897’de geliştirilmiş olup, ağrıları kısa bir süre içerisinde kesen, içeriğinde yoğun bir şekilde morfin bulunan bir karışımdır. Firma, ilacı “Heroin (Balcı, 2009 s. 25),”

ismi ile piyasaya sürmüştü ve olumlu tepkiler almıştır. Bu ilaç 25 gramlık paketler halinde eczanelerde satılmıştır. İlk başlarda kimsenin zarar görmemesiyle beraber ilaca karşı talep artışı olmuştur. ABD, firmanın en iyi müşterisi olması sebebiyle rağbet gören ilacı araştırmış, aşırı dozda alınmasının ölümlerle sonuçlanacağını, aynı zamanda bağımlılık yaptığını tespit etmiştir. Eroin bağımlılarının kliniklere akın etmesiyle beraber ABD’de yürütülen çalışmalar sonucunda ilacın bağımlılık yaptığını dair rapor yayımlanmış, rapor gerekçe gösterilerek ilaç eczanelerden kaldırılmıştır (Balcı, 2009 s. 50).

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, Türkiye’de tarihe, hukuk sistemine ve kültüre bağlı olarak farklı bir tarih ve evrim geçirmiştir. Türkiye’de mevcut kanunlar, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretimi, satışı, kaçakçılığı ve kullanımına karşı her zaman açık bir hukuki duruşa sahip olmuştur. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti, üretimi ve kullanımı ile ilgili yasak kanunları, cezaları ve diğer yasal ve hukuki vb. çeşitli durumlar ayrı ayrı ele alınmıştır (Ünver, 2018 s. 29).

Osmanlı İmparatorluğunda İslam Hukuku ağırlıklı olarak uygulama alanı bulmuştur (Balcı, 2009 s. 54). Dönem içerisinde yaygın bir şekilde kullanılan uyuşturucu maddelerin afyon ve esrar olduğu düşünülmektedir (Tuncer 2011 s. 18-19). Osmanlı hukukunda bilinci örten, sarhoşluk veren maddelerin kullanılması (vücuda alınması) manası taşıyan “şürb” suçu yer almakta, bu sebeple uyuşturucu madde kullandığı tespit edilen failer şürb suçundan cezalandırılmaktadır (Sevük, 2007 s. 76-77). Osmanlı İmparatorluğunda ilk esrar kullanımı, Yıldırım Beyazıt döneminde olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2015 s. 36). Fatih Sultan Mehmet dönemine gelindiğinde esrarın kullanılması kesin bir şekilde yasaklanmış, kullananlara cezalar verilmiştir (Tuncer, 2011 s. 18). Kanuni Sultan Süleyman Kararnamesi’nde Müslümanların alkol yapımı ve alkol satışına yasak getirilmiştir (Sevük, 2007 s. 76-77). Genç Osman döneminde tütün, esrar gibi maddelerin 1612’de tüketimleri, 1621’de ise üretimleri yasaklanmıştır (Solgun, 2002 s. 15).

IV. Murat döneminde afyon hapı kullanımı ve bu maddeye bağımlı kişilerin artması sonucunda afyon kullanımına yasak getirilmiş, kullanan kimselere idam cezası gibi ağır cezalar verilmiş, kahvehane, esrarhane ve meyhanelerin tamamı kapatılmıştır (Doğan,

2015 s. 36). II. Abdülhamit döneminde ise esrar kullanımındaki cezaların hafif olması sebebiyle esrar kullanımı tekrardan yaygınlaşmış, esrar kahvehaneleri adı verilen yerler açılmıştır (Kurt, 2007 s. 20-54). Dönem içerisinde yasaklanan esrarın müsaderesiyle denize atıldığı, sahibine geri verildiği ifade edilmektedir (Solgun, 2002 s. 74; Sevük, 2007 s. 76-77). 1872’de Hint kenevirinin ekilmesi yasaklanmış, 1917 yılında esrar bulundurduğu tespit edilen kahvehane sahiplerinden esrar satışı yapmayacağına ve esrar bulundurmaya dair tasdikli kefaletname alınmaya başlanmıştır (Tuncer, 2011 s.18-19).

Osmanlı İmparatorluğunun, özellikle üst sınıfta yer alan kişilerinin “beng” olarak adlandırdığı afyon hapları kullandığı görülmektedir, ayrıca esrar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Fakat afyon ve esrarın kullanımı Osmanlı’da haram olarak kabul edilmiş, şeyhülislam, afyon ve esrarı kullanan kimselerin haram işlediğine dair fetvalar vermiş, kullanan ve satanlar ağır cezalara çarptırılmıştır (Sevük, 2007 s. 76-77). Osmanlı’da uyuşturucu madde bağımlıları, iyileşene kadar güvenlik amacıyla tedavi kurumlarına yerleştirilmekte, ayrıca hapis cezası, sürgün ve para cezası, teşvik edenlerin idamı gibi fetvalar/uygulamalar bulunmaktadır (Doğan, 2015 s. 36-38). Osmanlı Ceza Kanunnamesinin 196. maddesi gereğince sağlığa zarar veren, toksik maddelerin satışına yasak getirilmiştir (Günel, 1976 s. 26-35). 1867’de Anadolu’da bulunan afyon üzerindeki morfin miktarlarının belirlenmesi adına “Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane” (<https://eczacilik.istanbul.edu.tr/tr/content/fakultemiz/tarihce> (Erişim Tarihi: 05.04.2024) isimli mektebin eczacılık sınıfında, eczacılık ve kimya öğretmenliği yapan Giorgio Della Suda, ilk kimyasal çalışmaları yapmıştır (Solgun, 2002 s. 21).

Osmanlı dönemindeki uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle alakalı ilk çalışmayı “Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye” yapmıştır. Yapılan toplantılarda esrar kullanımının yasaklanması gerektiği savunularak toplantılar sonrası Sadaret Tezkeresiyle, Hint keneviri ekimi durdurulmuştur. 1876’da “Esrarın Men’i Zer-i Hakkında Sadaret Tezkeresi” ile birlikte esrar ekimi yasaklanmıştır (Sevük, 2007 s. 76-77).

Cumhuriyet döneminde uyuşturucu maddelerin yaygın bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir (Doğan, 2015 s. 39). Cumhuriyetin yeni kurulduğu dönemde afyon,

ülkenin önemli gelir kaynakları konumunda bulunmaktadır. Aynı zamanda dönem içerisinde afyon satışı, dünya ülkelerinin dikkatini ve tepkisini çekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde İngiltere ile imzalanan anlaşma ile afyon tekeli kaldırılmıştır (Doğan, 2015 s. 39-40). Türkiye eroinle 1930'lu yıllarda tanışmış, bu tanışmanın sebebi Japonya merkezli bir firmanın hükümetin izin vermesi ve Fransız firmalarından aldığı destekle İstanbul'da eroin imalathanesi kurması, imal ettikleri eroini keyif ve güç verici bir madde olarak göstererek ucuz bir şekilde piyasaya sürmesi olmuştur (Solgun, 2002 s. 13).

Kısa süre içerisinde eroin maddesinin bağımlılık yapıcı ve zararlı etkileri fark edilmesi sonucunda M. Kemal Atatürk önderliğinde toplanan Bakanlar Kurulu, yasal düzenlemelerin ivedi bir şekilde yapılmasını sağlamış ve imalathaneler kapatılmış, eroin satışı yasaklanmış, eroin imalatında kullanılan cihazlar imha edilmiştir (Özmen, 2009 s. 4).

Türkiye'nin 18 Temmuz 1932 yılında Milletler Cemiyetine katılmasından sonra, ülkedeki milletlerarası baskıda artış yaşanmış, Türkiye'nin uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele hususunda milletlerarası sözleşmeler imzalaması istenmiştir (Doğan, 2015 s. 39-44). Türkiye, 25 Aralık 1932 yılında toplanan Bakanlar Kurulunda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelede yöntem, sınırlamalar ve yargılama adına tarihi kararlar almıştır (Doğan, 2015 s.3-44).

Bu kararlara müteakip, 1932'de Afyon Kontrolü Sözleşmesi imzalanmış, sözleşme gereğince 1933 yılında Uyuşturucu Maddeler İnhisarı Hakkında Kanun kabul edilmiştir (Özmen, 2009 s. 5). Türkiye'nin uluslararası mücadele hususunda iç hukuk ve uluslararası sözleşmeler ile vermiş olduğu destekle birlikte, uluslararası bir itibar kazanımı olsa da afyonun Türkiye'nin önemli bir geçim kaynağı olması nedeniyle yapılmış olan sınırlandırmalar, ülke ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonlarında Türkiye'de morfin ve afyon üretiminde, izinsiz imalathane sayısında büyük ölçekte bir artış olmuştur (Doğan, 2015 s. 39-44). 1931'de Cenevre Afyon Sözleşmesi kabul edilmiştir. 1938-1971 yılları arası Türkiye, yasal afyon pazarının yaklaşık %50'sini elinde bulundurmuştur. 1970'li yıllarda diğer milletler, Türkiye'yi

yasadışı afyon trafiğinin sorumlusu olarak göstermiştir (Kurt, 2007 s. 21-38; Özmen, 2009 s. 5).

1972’de ABD’nin baskılarıyla birlikte haşhaş ekimi Türkiye’de tamamen yasaklanmış, 1974 yılında haşhaş ekimi Bakanlar Kurulu kontrolünde tekrar başlamıştır (Doğan, 2015 s. 39-44). Bakanlar Kurulu kararınca haşhaş kapsüllerinin çizilmesi şeklindeki yöntemle yapılan hasatlar yasaklanmış, fakat mahsuller çizim yöntemi olmadan Toprak Mahsulleri Ofisince satın alınarak 1981 yılında Bolvadin’de kurulan alkaloid fabrikasında işlenmesi adına gönderim yapılmaya başlanmıştır. Fabrika, yapmış olduğu üretimin %90 ila %95’ini ihraç etmiştir (Solgun, 2002 s. 13).

1926’da yürürlüğe giren TCK, 1933 tarihli “Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun” ve 982 sayılı Anayasa’nın yanında “Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler” hususunda çıkarılan diğer kanun ve yönetmelikler ile belirlenen maddelerin denetim altında alınması, maddelerle mücadele edilmesi adına önemli faaliyetler yürütülmüştür. Ayrıca TCK içerisinde “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları” düzenlenmiştir (Kurt, 2007 s. 21-38).

1.5. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE SUÇLARININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ

1.5.1. Türkiye Hukuk Sisteminde Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde ile ilgili Suçlar

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imalını ve ticaretini önlemek ve yasaklamak için Türkiye’de yer alan başlıca iç kuruluşlar ve düzenlemeler aşağıda incelenmiştir.

1.5.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı sadece kişisel bir husus olmayıp, toplumun tamamını ilgilendirmektedir. Toplum içerisinde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve bu kullanımın yaygınlaşması, toplum içerisinde yer alan her kişi adına tehlikeli bir durumdur. Uyuşturucu madde kullanımı ve bu kullanımın yaygınlaşması ile birlikte

birçok problem meydana gelmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele adına bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında uyuşturucu tutkunu bir kişinin tedavi, ıslah ve eğitimi adına tedbirlere başvurulmasına imkân tanınmaktadır. Anayasa'nın 58. maddesinin 2. Fıkrasında yer alan ifadeye göre, gençlerin uyuşturucu madde, alkol düşkünlüğü, kumar, suçluluk ve bunlar gibi kötü alışkanlıkların yanında cehaletten korunması adına görevli mercii Devlettir. Devlet, bu hususta gerekli tedbirleri almakla yetkilendirilmiştir. İlgili metinde gençleri korumaya yönelik tedbirler olarak ifade edilse de alınan tedbirler tüm vatandaşların uyuşturucudan korunmasını ifade etmektedir (Kurt, 2007 s. 21-38).

1.5.1.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

3713 Sayılı TMK'nın (4/a) maddesinde, TCK'daki bazı suç türlerine yer verilmektedir. Bu suçların terör örgütleri tarafından işlenmesi durumunda terör suçları kapsamında değerlendirilebileceği belirtilmektedir. Sayılan suçlar içerisinde TCK md. 188'de yer alan suçlar bulunmaktadır. TMK'nın 5. maddesi kapsamında 3. ve 4. maddelerinde belirtilmiş olan suçların işlenmesi halinde ilgili kanunlar doğrultusunda cezaların tayin edilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda hapis cezaları ve adli para cezalarının yarı oranında artırılmasına hükmolunmuştur. Verilecek cezaların yukarı sınırı belirlenmiş olup, müebbet hapis cezasının yerine de ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası uygulaması yapılmaktadır.

1.5.1.3. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun

2559 sayılı Kanununun 13. maddesi gereğince polise, uyuşturucu maddeleri bulunduran, kullanan ve satın alanların yakalanması ve gerekli işlemlerin yapılması adına yetki verilmiştir. Uyuşturucu maddelerle alakalı önemli olayların takibinin gerekmesi halinde müdahale edilerek soruşturmasının yapılması için İçişleri Bakanlığınca doğrudan ya da ilgili vali talebi doğrultusunda merkez personeli içerisinde ekipler

görevlendirilebileceğine hükmolunmuştur. Polisin görevinin bulunmadığı yerlerde, 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun kapsamında suç işlenmesinin önlenmesi görevi doğrultusunda uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımının engellenmesi ve sorumluluklar bağlamında adli işlemleri yerine getirmekle Jandarma teşkilatı görevlendirilmiştir.

1.5.1.4. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

5607 sayılı Kanunun 3. maddesinin 7. fıkrasında ithalinin kanun gereği yasaklanmış olduğu eşyayı ülkeye sokan bir kişinin yapmış olduğu fiilin aynı zamanda daha ağır bir ceza gerektirdiği suç teşkil edilmemesi durumunda, iki ila altı yıl arası hapis cezası, yirmi bin güne kadar para cezası ile cezalandırılacağı açıkça ifade edilmektedir. Kanunca yasak olarak nitelendirilen bir eşyayı bilerek satan ve satışı arz eden kişilerin yanında taşıyan, saklayan ve satın alan kimselerin de aynı ceza ile cezalandırılacağına hükmolunmuştur. İlgili maddenin 8. fıkrasında ise ihracının kanunlarca yasak olan bir eşyanın ülkeden çıkarılması halinde failin, daha ağır bir cezayı gerektiren başka bir suçun olmaması halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis, beş bin güne kadar da adli para cezasıyla cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bu düzenlemeler ile kaçakçılığın yasa dışı uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler ile yapılması halinde TCK'da öngörölmüş olan hükümlerin daha ağır cezaları teşkil etmesi sebebiyle ilgili kanunu örnek alan bir cezalandırma yöntemine gidilmesi mümkündür.

1.5.1.5. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler ile İlgili Kanun

3 Haziran 1986 yılında kabul edilen 3298 sayılı Kanun ile başlıca düzenlenen hususlar;

- Madde 1/1'de çizilmiş ya da çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile kanunda belirtilen ve Sağlık Bakanlığınca tayin olunacak diğer maddelerin alımında, satımında, imalinde, ihracında ve ithalinde Cumhurbaşkanlığı Tespit Esasları doğrultusunda karar verilmektedir.

- Madde 1/2 kapsamında ise bu maddelerin elde edilmesine yarayan bitkilerin yurt içi araştırmasının yapılması, ekibin iznine tabi olmaktadır.
- Madde 2/2 doğrultusunda haşhaş ekimi izne tabi olmakta, haşhaş ekiminin yapılacağı yerler Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenmektedir.
- Madde 4 kapsamında ham, hazırlanmış ve tıbbi afyon, afyon ve bunların tüketilebilir hale getirilmesi, TCK uygulamasında uyuşturucu maddeler içerisinde sayılmaktadır.

Ayrıca izne tabiiyeti bulunmayan haşhaş ekimi yapan kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmakta, izin belgesinde kaydı bulunan alandan başka bir alanda haşhaş ekimi yapanlar ise altı aydan üç yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmaktadır. Kontrol ve denetim görevleri ile yükümlendirilen kolluk kuvvetleri ve muhtarların görevlerini yerine getirmemeleri halinde ise TCK hükümleri doğrultusunda cezalandırılmaları öngörülmektedir.

1.5.1.6. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

2313 sayılı Kanunun 23. maddesinin 2. fıkrası kapsamında izinsiz kenevir yetiştirilmesi yasaklanmıştır. Bu sayede kenevir ekiminin kontrol altına alınması amaçlanmıştır. Esrar elde etme amacı haricinde kenevir ekilmesi, ilgili kanunun 23. maddesinin 4. fıkrası gereğince izin belgesi alınmadan ya da izin belgesine aykırı bir şekilde kenevir ekimi yapan bir kişi, “50 günden az olmamak şartıyla” idari para cezasıyla cezalandırılmaktadır. İlgili kanunun 3. maddesi uyarınca kenevir ekiminin esrar elde etmek amacıyla yapılması yasaklanmıştır. 5728 sayılı Kanun doğrultusunda değişiklik yapılarak, TCK’nın 188. maddesine atıfta bulunulmuş ve kanun içerisinde yer alan maddelerin imali, ithali, ticareti ya da ihracının yapılması halinde TCK’nın ilgili maddesine göre cezalandırma yapılacağı belirtilmiştir.

1.5.1.7. 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun Düzenlemeleri

765 sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu’nun 403. maddesinde “Tıbbi afyon, afyon özü, morfin, morfin tuzu ve diasetil morfinin yanında bu maddelerin tuzlarını ve kodeinden

farklı olarak afyon türevlerini, bu maddelerin tuzları ve türemişlerini, kokain tuzu ve türemişlerini, esrar ve ilaçlarını kaçak yollar ile ithal, ihraç ve nakil edenlerin yanında naklettiren, izinsiz satan, alan ve bulunduran kişilere, bu maddelerin alınıp satılmasına aracılık edenler, toplum nezdinde bu maddelerin kullanılmasını kolaylaştıranlar, en az altı ay olmak üzere hapis cezası, bin lira ila yüz bin lira arası para cezası ile cezalandırılır” ifadesi yer almaktadır.

İlgili maddenin ilk halinde, şimdiki düzenlemeden farklı bir şekilde uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler açık bir şekilde sayılmıştır. Satma, bulundurma, ihraç ve ithalin yanında satımında ya da tedarikinde araç görevi görme, kullanma, uyuşturucu maddenin kullanımına kolaylık sağlama, yer ve imkân sağlama fiillerinin tek bir maddede düzenlendiği görülmektedir. 5237 sayılı Kanunun yürürlüğe girmeden önceki son hâlinde, 3756 sayılı Kanun ile değiştirilen 765 sayılı Kanunun 403. maddesi, suçun nitelikli unsurunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler arasından esrar maddesini çıkardı. Bunun yerine baz morfin eklendi ve idam cezası kaldırıldı. Ayrıca, uyuşturucu maddenin ihraç edilmesi nedeniyle yabancı ülkede verilen ve uygulanan cezalara ihraç nedeniyle hükmedilmesi, cezalarda indirim yapılması da dahil olmak üzere değişiklikler yapılmıştır.

1.5.1.8. 5237 Türk Ceza Kanunu düzenlemeleri

5237 Sayılı TCK Özel Hükümlere Dair İkinci Kitabın Topluma Karşı Suçların Üçüncü Kısımının Üçüncü Bölümünün 188. ila 192. maddeleri, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlara ilişkindir. TCK'nın 188. maddesi, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticaretini düzenler. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu; TCK'nın “Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti” başlıklı 188. Maddesinde (Yargıtay 20. Ceza Dairesi Esas: 2016/2053 Karar: 2016/5303);

- İlgili maddeleri ruhsat olmadan ya da ruhsata aykırılık teşkil eden bir biçimde ithal, ihraç veya imal eden kişiler, yirmi yıl ile otuz yıl arası hapis cezası, iki bin gün ile yirmi bin gün arası idari para cezasıyla cezalandırılırlar.

- İlgili maddelerin ihraç edilmesi, diğer ülkeler için ithal niteliği taşıdığından, ülke içinde yapılan yargılama sonucunda karar verilen cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de bahsi geçen maddelerin ihracı için yapılacak yargılama sonucunda belirlenen cezadan tahsil edilir.
- Ruhsatsız veya ruhsata aykırı bir şekilde ilgili maddelerin ülke çapında satılması, sevk edilmesi veya depolanması gibi fiiller, en az on yıl hapis cezası ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bununla birlikte, satılan veya verilen kişinin bir çocuk olması durumunda, verenler veya satanlar en az on beş yıl hapis cezasına çarptırılır (İltaş, 2022 s. 39).
- Yukarıda ifade edilen maddelerin morfin, kokain, kannabinoid, eroin ve bu maddelerin türevleri ya da bazmorfin olması, okul, kışla, hastane ve yurt gibi eğitim, sosyal, askeri ve tedavi gibi amaçlarla toplu bulunulan tesis ve binalar, bunların çevre duvarları, tel örgüleri ya da benzeri sınırlarına iki yüz metre mesafeden yakın olunması ve suçun umumi ya da umuma açık bir alanda işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır.
- İlgili madde metinlerinde bahsi geçen suçları üç ya da daha fazla kişinin birlikte işlemesi durumunda verilen ceza yarı oranında arttırılırken, suçun örgüt faaliyetleri doğrultusunda işlenmesi halinde bir kat ceza artırımını uygulanmaktadır.
- Üretiminde resmi makamların izni gereken, satışında yetkili bir tabibin düzenlediği reçete gereken, bahsi geçen madde etkilerini yaratan her türlü madde için yukarıda açık bir şekilde belirtilen hükümler uygulanır. Fakat verilen cezada yarı oranında ceza indirimini uygulanabilmektedir.
- Uyuşturucu ya da uyarıcı bir etkisi bulunmamakla beraber, bahsi geçen maddelerin üretimi adına kullanılan, ithal edilen ya da imali resmi makam izinlerine bağlanan maddenin ithali, imali, satışı, alımı, sevki, depolanması, nakli ya da ihracında, kişiye en az sekiz yıl hapis cezası ve bin gün ile yirmi bin gün arası para cezası verilir (Kurt, 2007 s. 37-65).
- Veteriner, eczacı, kimyager, sağlık memuru, tabip, diş tabibi, diş teknisyeni, hemşire, hasta bakıcı, ebe, laborant veya kimyacılık veya ecza ticareti adına uzmanlık yapan herhangi bir kişinin işlediği suçlar için ceza yarı oranında artırılır (Özden, 2019).

1.5.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçları

1.5.2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele adına 1961 yılına kadar birçok milletlerarası anlaşma ve sözleşme imzalanmasına karşın hiçbir hedeflerine ulaşamamıştır. 1961’de Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC), yapılan anlaşmaları tek bir çatı altında toplayarak geçmiş anlaşmaları yürürlükten kaldırmıştır (Yaşar, 2018 s. 123-145). Sözleşme 30 Mart 1961 yılında 40 ülkenin katılımı ile imzalanmıştır. Türkiye’de 27 Aralık 1966 yılında uygun bulunan Tek Sözleşmesi, 22 Haziran 1967’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile birlikte o tarihe değin imzalanan tüm metinler tek bir metin haline getirilerek, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tıbbi amaçlar kapsamı dışında kullanımının yasaklanması ve tüm tarafların işbirliği ile amaç dışı kullanımıyla mücadele edilmesi amaçlanmıştır.

Sözleşme kapsamında uyuşturucu maddelerin bilimsel ve tıbbi bir gaye dışında kullanımının yasaklanması, illegal haşhaş ve uyuşturucu madde yapım ve bitki ekimlerinin kontrolünün sağlanması, uyuşturucu maddelerin imal, ihraç, dağıtım ve ithalinin ruhsata bağlanması, denetimi yapılması gibi hususlarda düzenlemeler getirilmiş, INCB (Milletlerarası Uyuşturucu Kontrol İdaresi) kurulmuştur. Sözleşmenin ilk maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımı yapılmış, yeni maddelerin ortaya çıkması halinde eklenebileceği ek cetveller belirtilmiştir. Tek Sözleşmesine iştirak eden tüm devletlerin kendi ülkelerinde uygulamaya koyması, sözleşmenin uygulanması esnasında diğer devletlerle işbirliği yapılması ve ilgili tedbirlerin alınması gibi yükümlülükler konulmuştur.

1.5.2.2. 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerle mücadele kapsamında 1971’de imzalanan uluslararası metinler, tümüyle sentetik yollarla üretimi yapılan bazı madde ve ilaçları içermemektedir (Karakaş, 2015 s. 54-55). Psikotrop maddelerin içerisinde yer alan sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımındaki artış ile beraber; bu maddelerin gereksiniminin

dışarısında yer alan kullanımının denetlenmesi, sınırlandırılması ve yasaklanması gerektiği kanaatine varılmıştır. ECOSOC'un yapmış olduğu çalışmalar neticesinde sözleşme hazırlanmış, 19 Şubat 1971'de ülkelerin katılımına sunulmuştur. 40 katılımcı ülke ile 16 Ağustos 1976'da imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. Piskotrop Maddeler Sözleşmesi, Türkiye'de 7 Mart 1981 yılında yürürlüğe girmiştir (Gündel, 2009 s. 294-316).

Sözleşmedeki ilk maddede psikotrop maddelerin tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlama doğrultusunda sentetik uyuşturucu maddeler psikotrop madde kapsamında yer almış, bu maddelere yenilerinin eklenmesi adına DSÖ yetkilendirilmiştir. Günden güne uyuşturucu veya uyarıcı maddelerde ortaya çıkan çeşitliliğin yanında farklı türevlerinin de artması sebebiyle sözleşmeye yenilerinin eklenmesi hususunda yapılan yetkilendirme, yerinde olmuştur. Sözleşme, kötüye kullanılan, insan psikolojisine zarar veren ilaçların kontrolünün sağlanması, uyuşturucu bir etkisi olan ilaçların sadece doktor reçetesiyle kullanılması ve tarafların sözleşmede belirtilen hususları iç hukuklarında suç olarak tanımlaması için gerekli düzenlemelerin yapılması gibi kararlar alınmıştır. Bunun yanında, sözleşmenin yorumlanması ve uygulanması ile ilgili anlaşmazlıkların diğer yöntemlerle çözümlenemediği durumlarda Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulması şeklinde uluslararası düzeyde sert yaptırımlar getirildi. Bu sözleşme, psikotrop maddelerle mücadelede önemli bir ilerleme sağladı.

1.5.2.3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bahsi geçen bu sözleşme Ülkemizde 9 Aralık 1994 tarihli, 4058 sayılı Kanunda uygun görülmüş 27 Ocak 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmede, diğer sözleşmelerde yer verilen uyuşturucu ve uyarıcı madde hükümlerinin çocuklar kapsamında uygulanması gerektiği hususuna dikkat çekilmiş ve durum sözleşmenin 33. maddesinde yer alan “ taraf devletlerin çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımlanan şekilde, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin illegal bir biçimde kullanılmasına karşı korunması, çocukların bahsi geçen maddelerin yasa dışı kaçakçılığı ve üretimi hususunda kullanılmasının önlenmesi adına sosyal, eğitsel ve yasal niteliklerin

de içerisinde yer aldığı uygun önlemleri alırlar” ifadesiyle hükme bağlanmıştır (Özbek vd, 2018).

1.5.2.4. Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Uyuşturucu veya Psikotrop Maddelerin Yasadışı Üretiminde Sıkça Kullanılan Ara ve Kimyasal Maddelere Dair Sözleşmesi

Türkiye ve Avrupa Topluluğu arasında imzalanan bu sözleşme, 21 Nisan 2004 tarihli 5138 sayılı Kanun ile onaylanmıştır. Anlaşmanın ilk maddesinde amaç ve kapsam, “Bu anlaşma sanayi ve ticaretteki meşru çıkarların tanınmasına bağlı kalması şartıyla, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerdeki yasadışı üretimin ve sık bir şekilde kullanılan maddelerin kaçak yollara kaymasının önlenmesi, adına anlaşmacı taraflar arasında bulunan idari işbirliğinin güçlendirilmesi için önlemlerin alınmasını öngörmektedir.” ifadesi ile açıkça belirtilmiştir. Anlaşmadaki 13. maddenin 1. fıkrası gereğince anlaşmanın geçerlilik süresi beş yıl olup istenmesi halinde süresiz olarak kontrat yenilenebilmektedir. İlgili fıkranın devamında mevcut olan anlaşmanın geçerliliğinin Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılımı ile sona ereceği belirtilmiştir (Ünver, 2018 s. 21-35). İlgili anlaşmanın dayanağını, 1991’de Londra’daki G-7 Ekonomik Zirvesinde onaylanan “Kimyasal Eylem Görev Grubu Sonuç Raporu” oluşturmaktadır.

1.5.2.5. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin İmal ve Ticaretinin Suç Olarak Düzenlenmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satışından elde edilen büyük kazançlar sebebiyle bahsi geçen maddelerin imali ve ticareti güçlü örgütler tarafından yürütülmektedir, bu durum uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçuyla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imali ve ticaretinden elde edilen/ edilecek gelirlerini kaybetmek istemeyen kişilerce uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcıları ömür boyu takip edilmektedir (Karakaş, 2015 s. 37-38). Bu da kullanıcıların istemeleri halinde bu tür maddelerden kurtulmalarını zor bir hale getirmektedir (Bayraktar, 1985 s.1-4). Bu maddelerin imal ve ticareti ile beslenen başlıca örgütler içerisinde en büyük pay terör örgütlerinin olduğu gibi aynı zamanda bu gelirlerle uzun

süreler boyunca varlıklarını korudukları görülmektedir (Yokuş, 2007 s. 80-82). Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile şiddet birbiri ile ilişkili olmaktadır.

Bu ilişkinin nedenleri ise;

- Uyuşturucu pazarı ve müşteriler hususunda rekabet,
- İlegal uyuşturucu pazarı içerisinde yer alan kişilerin birbirleri arasında yaşanan uyuşmazlık,
- Bu maddeleri imal ve ticaret suçlarında yer alan kişilerin şiddete yatkınlığı,
- Sosyal ve ekonomik dezavantajı bulunan bölgelerde uyuşturucu pazarının artış eğilimi ve bu bölgelerin şiddetle mücadele hususunda sosyal ve yasal kontrol eksikliğinin bulunmasıdır (5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu).

Uyuşturucu ve uyarıcı madde pazarındaki dağıtımı büyük oranda kar sağlayan kişiler ve organize suçlularca kontrol edilmesi, pazarın giderek genişlemesiyle bu maddelerin kullanımlarının artması, kullanım artışı ile birçok insanın yaşamını yitirmesi, suç ekonomisinin büyümesi gibi nedenler, uyuşturucu ve uyarıcı madde sağlama suçları hakkında oldukça büyük cezalar getirilmesine sebebiyet vermektedir. Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla alakalı yasaklayıcı bir bakış açısı bulunmakta, bu kapsamda bahsi geçen maddelerin imal ve ticaretinin yapılması suç teşkil etmektedir. Bu suçlara oldukça ağır cezalar öngörülmektedir. Bu sayede toplumun genel sağlığı ve kamu düzeninin korunması hedeflenmektedir (Kurt, 2007 s. 56-82).

Türk hukuk sisteminde yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları (Günay, 2005 s. 55) ile alakalı ağır cezalar öngörülmektedir.

Anayasa Mahkemesince verilen bir kararda “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle alakalı suçlar adına diğer devletlerden daha ağır cezalar öngörmesi, devletin vatandaşları küçültmek adına uygulamış olduğu bir yöntem değil, aksine ayırım gözetmeksizin insan sağlığının korunmasında gösterdiği duyarlılığı ifade etmekte, bu duyarlılık sebebiyle övülmeye değer bir davranış olarak sayılması gerekmektedir.” ifadesi cezai boyutunun yanında bu suçun toplumsal boyutunu da göstermektedir (Erman, 1981 s.1-4).

1.5.2.6. Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Meni Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi

1936'da imzalanan sözleşme; geçmiş yıllarda hazırlanmış olan milletlerarası metinlerin hükümleriyle uyuşturucu madde suçlarında mücadelenin daha etkili olması, uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadelenin kolaylaştırılması adına düzenlenmiş olup, anlaşmaya taraf devletlerin mücadele adına hapis ya da hürriyetten mahrum eden cezaları içeren kanun hükümleri çıkarması taahhüt edilmiştir. Yapılan sözleşmeyle birlikte tarafların yükümlülükleri açık bir şekilde ifade edilmiş, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde devletlerin cezai işlem uygulaması gerektiği belirtilmiştir. Bu sözleşme ile uyuşturucu madde suçlarında suçluların iadesi, takibi, müsadere ve el koymayla alakalı hükümler getirilmiştir.

1.5.2.7. 1909 Şanghai Afyon Sözleşmesi

1900 yıllarının başında İngiliz tacirlerin Hindistan'dan ithal ettikleri afyon maddesini Çin'e illegal bir şekilde taşımaları sonucunda Çin'deki afyon, ABD adına bir tehdit teşkil edince ABD öncülüğünde 1 Şubat 1909 tarihinde Çin'in Şanghai eyaletinde milletlerarası konferans düzenlenmiştir.

Bu konferansa ABD ve Çin dışında Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa, İran, Rusya ve Portekiz gibi ülkeler de katılım göstermiş, konferansta afyon bağımlılığının önüne geçilmesi, afyon ithalatını yasaklamış olan ülkelere yasa dışı ticaret yapılmaması, afyon içeriği bulunan ürünlerin üretim ve ticaretinin yasaklanması gibi hususlarda gerekli önlemlerin alınmasını içeren temenni ve tavsiye kararları alınmıştır. (Yaşar vd., 2014 s. 86-146).

1.5.2.8. 1912 La Haye Afyon Anlaşması

1909 yılında Şanghai'da toplanan Komisyonun almış olduğu kararlar istişari bir nitelik taşımaktadır, söz konusu kararlar iyi niyet temennisinin ötesine geçememiştir. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadelenin uygulama safhasında

kendine yer bulamasa da Şangay Afyon Antlaşması, önemli bir adım niteliği taşımış, bu anlaşmanın uygulanması hususunda ise Lahey Afyon Sözleşmesi'nin oldukça anlamlı bir adım teşkil etmiştir. Sözleşme, Şanghay'daki toplantıya katılan ülkeler ile 1912 yılında Lahey'de tekrar toplanılması ve uyuşturucu madde problemi konusunda uluslararası anlaşmaya gidilmesi yönünden önem taşımaktadır. Yapılan sözleşme, bilimsel olarak sınıflandırılarak tanımlanan bir metin olması sebebiyle tarihe geçmiştir. Bu anlaşmada afyon ve tıbbi afyonun tanımlaması yapılmıştır. Yapılan tanımlama ile birlikte afyonun amaç dışı kullanımından da bahsedilmiştir. Ayrıca sözleşmede tıbbi afyonun hangi oranda olması gerektiği ve derecesinin ne olacağı hususlarına da değinilmiştir (Yaşar, 2015 s. 65).

Türkiye bu sözleşmeyi 1933'te 2108 sayılı Kanun ile kabul etmiş, 2108 sayılı Kanun ile 14. maddesinin d fıkrasında bulunan afyon tanımı, genişletilecek bir biçimde tanımlanmıştır. Kanunda "morfin, kokain ve milhlerinin her yeni müştakına yahut umumiyetle tanınmış ilmi taharriler sonucuna göre mümasil suiistimallere mahal verebilecek ve aynı mızır tesirleri intaç eyleyebilecek olan herhangi bir afyon kalevisine tatbik edeceklerdir" ifadesi yer almaktadır (Doğan, 2016 s. 48). 1961 yılında imzalanan Tek sözleşmesiyle bu sözleşmenin geçerliliği son bulmuştur.

1.5.2.9. 1914 La Haye Afyon Anlaşması

1912'de imzalanan Lahey Sözleşmesine çekince koyan devletlerin çekincelerinin giderilmesi, taraf olmayan devletlerin (Özbek vd, 2018) ise taraf olmalarının sağlanması adına 1914'te Lahey kentinde tekrardan bir konferans yapılmış, Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte bu konferans amacına ulaşamamıştır.

1.5.2.10. 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi

Afyon ve diğer uyuşturucu maddelerin kullanımında yaşanan artışla birlikte Milletler Cemiyetinin 1923'teki kararıyla 3 Kasım 1924 yılında Cenevre'de bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferans, uyuşturucuyla mücadelenin daha etkin bir hale getirilmesi adına alınması gereken önlemlerin tartışılması bakımından önem taşımaktadır.

Görüşmeler sonucunda 1925 yılında imzalanan bu sözleşmeyle uyuşturucu kullanımının ve yayılımının önlenmesi adına diğer sözleşmelerden daha esaslı tedbirler alınması kararlaştırılmış, afyon imal ve ticareti devlet tekeline alınmış, Hint keneviri ve reçinesi de denetime tabii tutulmuş, imzacı devletlerin iç hukukundaki yasal düzenlemelerle kararları uygulamaya koyması kararlaştırılmıştır (Yenidünya, 2011 s. 55-75). Sözleşmenin ilk maddesinde ham ve tıbbi afyon, koka yaprağı, diasetilmorfin, morfin, ham kokain, kokain, hint keneviri ve ecgonine maddelerinin tanımlaması yapılmıştır⁴.

1.5.2.11. 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi

1912 yılında imzalanan Lahey Afyon Sözleşmesi ve 1925 yılında imzalanan Cenevre Afyon Sözleşmesi'ndeki hükümlerin tamamlanması, uyuşturucu maddelerin bilimsel ve tıbbi üretimlerinin sınırlandırılması ve bu maddelerin milletlerarası dağılımının düzenlenmesi adına 13 Temmuz 1931 yılında imzalanan bu sözleşme, o zamana kadar yapılan bütün sözleşmelerde tanımlanan uyuşturucu maddelerin kimyasal formüllerinin verilmesi suretiyle tanımlanmış, bu maddelerle ilişkili olarak devletlerdeki düzenleme ve uygulamalar hususunda Milletler Cemiyetine bilgi verilmesine hükmedilmiş, uyuşturucu maddelerin hammaddeleri, üretimi ve dağıtımının Sözleşme taraflarınca denetimli bir şekilde yapılmasını gerektigine karar verilmiştir⁵. Bahsi geçen sözleşme 1961 yılında imzalanan Tek Sözleşmesi'yle yürürlükten kaldırılmıştır.

1.5.2.12. 1946 New York Protokolü

New York'ta 11 Aralık 1946 yılında imzalanan, öncesinde Milletler Cemiyetine verilen uyuşturucu kontrolü işlevlerini BM'ye kaydıran bir anlaşmadır. Protokol, her bir

⁴ 5337 Sayılı Türk Ceza Kanun Mad. 37.(1) Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur. Mad. 39. (1) Suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on beş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde cezanın yarısı indirilir.

⁵ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Madde 42- (1) Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz. Madde 44- (1) İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.

taraf adına onay şartı olmaksızın, onayın ardından kabule bağlı şekilde imzalanarak ya da doğrudan kabul edilmeye derhal yürürlüğe girmektedir. Şu hükümler değiştirilmiştir;

- 1912 ve 1925 Uluslararası Afyon Sözleşmesi,
 - 1931 Narkotik İlaçların Üretimini ve Dağıtımının Düzenlenmesi Sözleşmesi,
 - Tehlikeli Uyuşturucu Madde Ticaretinin Önlenmesine İlişkin 1936 Sözleşmesi.
- Bu protokol ile birlikte Narkotik Uyuşturucu Komisyonu, uyuşturucu politikası oluşturulmasını Danışma Komitesinden devralmıştır.

Denetim organı protokole göre;

- DSÖ (iki üye)
- Narkotik Uyuşturucu Komisyonu (bir üye)
- Daimi Merkez Yönetim Kurulu (bir üye)'ndan oluşmaktadır (5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu).

1.5.2.13. Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü

ECOSOC önderliğinde 29 Kasım 1948 yılında Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında Protokol imzalanmıştır. Bu protokol öncesi 1931 yılındaki Cenevre Afyon Sözleşmesi'ndeki 11. maddede, uyuşturucu madde kavramının tanımlamasında afyon ve koka yapraklarından elde edilen alkaloidlerle bu türlerden üretilen uyuşturucu maddelere ve ilaçlara sınırlandırılma getirilmiş, sentetik bir şekilde elde edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler uluslararası sözleşmenin içerisine dâhil edilmemiştir. Fakat 1948'de imzalanan protokol doğrultusunda mevcut ve ileriki yıllarda ortaya çıkma olasılığı bulunan sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, bu maddelerden imal edilen ilaçlar kapsama dâhil edilerek denetim altına alınması sağlanmıştır (Eşitli, 2013 s. 123-145).

Geçmişte imzalanan uluslararası sözleşmeler kapsamında uyuşturucu maddelerin sayılması yöntemi, bu protokolle değiştirilmiş, uyuşturucu etki meydana getirebilecek ve bağımlılık yaratacak madde tanımlamasına yer verilmiştir. Protokolde bu tanımlamanın kullanılmasının nedeni, ileriki dönemde ortaya çıkması muhtemel tüm sentetik maddelerin tekrardan bir protokol düzenleme gereksinimi duyulmaksızın hükümlere

dâhil edilmesi ve kontrolünün sağlanmasından kaynaklanmaktadır (Tezcan vd., 2018 s. 871-872). Bu protokol 1961 yılında imzalanan Tek Sözleşmesiyle birlikte yürürlükten kalkmıştır.

1.5.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımının Cezalandırılması

5237 numaralı TCK madde 188/1 içerisinde uyarıcı ve uyuşturucu maddeler ile ilgili ihraç, ithal ve imal suçları düzenlenmiştir. Bahsi geçen Kanun madde 188/3'te ise uyarıcı ve uyuşturucu maddeler ile ilgili ticaret suçuna yönelik düzenleme yapılmıştır. Buna ek olarak, uyarıcı ve uyuşturucu etkisi bulunmamakla beraber, uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin üretiminde kullanılmakta olan maddeler bakımından ticaret ve imalatın suç olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Bahsi geçen suçların tümünde bahsi geçen eylemlerin, ruhsata aykırı ya da ruhsatsız olarak gerçekleştirilmesi ön şart olarak kabul edilmiştir. Bahsi geçen suçlarda yer alan eylemler temelde seçimlik olarak kabul edilmiştir. Yani basitçe ticaret ve imalata yönelik olan eylemlerden birkaç tanesinin ya da bir tanesinin yapılması halinde kişi ya da kişilerin ceza alabileceği öngörülmektedir. Sayılan bu seçimlik eylemlerin çerçevesi oldukça geniş tutularak uyarıcı ve uyuşturucu maddeler ile mücadele konusu geniş bir pencerede ele alınmıştır. İşlenen suçların manevi unsurları, suçu işleyen kişi ve suçu oluşturan fiil arasındaki manevi ilişkiyi ifade etmektedir⁶.

Suçun meydana gelmesi için fail ve suç arasındaki manevi bağın oluşması gerekmektedir. Manevi suç unsuru ceza hukuku açısından taksir ve kast olarak ikiye ayrılmaktadır.

Genel olarak sağlığın korunması, bu suçta korunan hukuksal yarardır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı hem bireylerin hem de toplumun sağlığını büyük ölçüde tehlikeye atmaktadır (Öner, 2011 s. 5-19). Bu tehlike ve zararı karşısında toplumun genel sağlığını korumak için üretim aşamasından satışa kadar her aşamada suç olarak düzenlenerek, kullanılması ve dağıtılması engellenmeye çalışılmaktadır. Mefruz tehlike

⁶ TCK m. 281 (1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez.

ve tehlike suçları, uyuşturucu maddelerle ilgili suçlardır. Bu nedenle, herhangi bir zarar veya tehlikenin ortaya çıkması durumu yoktur. Genel kamu esenliği, YCGK (Yargıtay Ceza Genel Kurulu) tarafından 20.12.1993 tarihindeki 301-302 sayılı kararlarında belirtildiği gibi uyuşturucu madde ticareti suçlarıyla korunan hukuki yararların temelidir⁷.

Bu nedenle, iştirakçilerin kimliklerinin ya da uyuşturucu maddelerin saklandığı bölgenin bu suçu işleyen failer tarafından bildirilmesi durumunda, suça konu olan maddelerin ele geçirilmesine ve dolaylı olarak genel kamu esenliğini korumaya yönelik uyuşturucu madde temini suçu ile mücadele etmeye katkıda bulunan failere cezada indirim uygulanabilir. Yalnızca dördüncü fıkrada belirtildiği gibi, bazı maddelerin ticaret, ihraç, ithal ve imalinde ağırlatıcı bir rol oynaması mümkündür. Bu nedenle, uyarıcı maddelerin morfin, kokain, sentetik kannabinoid veya bazmorfin olarak ihraç, ithal, üretim ve ticareti, toplum için tehlike oluşturabilecek bir durum olarak düzenlenmiştir (Tezcan vd, 2017 s. 913).

Uyarıcı ve uyuşturucu madde ticareti suçu ile ilgili kanunda öncelikle bu maddelerin imal edilmesi yasaklanmaktadır. Fakat imal hareketinin hangi anlamı taşıdığı da TCK içerisinde açıklanmaktadır. Sözlük içerisinde imal, ham madde üzerinde işlem yaparak farklı bir mal ortaya çıkarmak anlamına gelmektedir. Literatür içerisinde ise imal ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda: İmal, uyuşturucu maddenin elde edilmesini sağlayan bitkilerin işlenmesi veya kimyasal birtakım maddelerin gerekli olan bazı reaktifler uygulanması ile tesirli ve kullanılabilir bir yapıya getirilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Gerçeker, 2011 s. 1-119).

Mal adına farklı bir tanımlama yapacak olursak; iki veya daha fazla ve farklı maddelerin kimyasal olarak tepkimeye sokulması durumunda, bu maddelerden değişik nitelikleri olan, mevzuat kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı bir özelliği bulunan farklı veya yeni bir maddenin elde edilmesi veya artırılması şeklinde ifade edebiliriz (Hafizoğulları, 2017 s. 65-108). Tek sözleşmesinde yer alan tanım kapsamında ise imal kavramı, istihsal dışında, uyuşturucu madde üretmeyi mümkün hale getiren tüm

⁷ TCK m. 283 1) Suç işleyen bir kişiye araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkân sağlayan kimse, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

işlemlerin yanı sıra uyuşturucu maddelerin arttırılarak, farklı maddelere dönüştürülmesi işlemini ifade etmektedir. Böyle bir tanım sayesinde koka yaprağı, kenevir, kenevir reçinesi ve afyon veren tüm bitkilerden, bu özlerin toplanarak ameliyesi anlamını taşıyan istihsal faaliyetler, imalat kapsamında incelenmektedir. Psikotrop Maddeler Sözleşmesinde ise imal eylemi, psikotrop maddelerin yükseltilmesi, bu maddelerin farklı psikotrop maddelere dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır.

Uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imalatı suçu ile ilgili TCK madde 188/1 içerisinde düzenlenen farklı bir hareket ise “ithal” olarak yer almaktadır. TBMM Adalet Alt Komisyonu tarafınca onaylanan kanun içerisinde ihraç ve imal kavramları ile “ülkeye sokan” ifadesi kullanılmış, fakat sonraları gelen eleştiriler üstünde komisyon bu ifadeyi “İthal” olarak değiştirmiştir. Ticaret ile ilgili kavramlardan birisi olan ithal, sözlük içerisinde başka bir ülkeden kendi ülkesine mal getirme ya da alım yapma anlamını taşımaktadır (Bayraktar vd., 2019 s. 410-420).

Tek sözleşmesi kapsamında ihraç ve ithal kavramları ile ilgili yapılan ortak tanım; “uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin maddesel olarak bulunduğu bölgeden diğer bir bölgeye nakli” şeklindedir. Literatür içerisinde ithal hareketi ile ilgili farklı tanımlamaların bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda “uyarıcı ya da uyuşturucu özelliği bulunan bir maddenin farklı bir ülkeden satın alınması (Yokuş, 2007 s. 69-71)” ve “uyarıcı ya da uyuşturucu özelliği bulunan bir maddenin ruhsatlı veya ruhsata aykırı bir şekilde, yasadışı yollarla ülke içerisine sokulması” şeklinde ithal tanımlamaları yapılabilmektedir. İthal ve imal kavramlarında olduğu şekilde madde 188/1 içerisinde düzenlenen ihraç kavramı da aynı şekilde TCK içerisinde tanımlanmaktadır. Sözlük içerisinde ihraç kavramı, dışarıya atma, çıkarma ve yurt dışına mal satışı yapma anlamına gelmektedir (Gökler, 2018 s. 89).

Yukarıda açıklandığı şekilde ihraç ve ithal kavramı Tek Sözleşmesinde; “her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder” olarak tanımlanmıştır. TCK’daki anlamı ile ihraç eylemi ile ilgili literatür içerisinde bazı farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda “yasal olmayan bir şekilde yani ruhsatsız ya

da ruhsata aykırı olarak uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin Türkiye’den ülke dışına çıkarılması” ihraç suçunu oluşturmaktadır (Centel vd., 2017 s. 52-121).

Satma eylemi, uyarıcı ve uyuşturucu maddenin dolaşımı anlamına gelmesiyle beraber, uyuşturucu maddenin sahipliğinin de belirli bir ivaz veya bedel karşılığında bir başkasına devredilmesidir (Erman, 1981 s. 1-4). Farklı bir tanımda ise TCK madde 188/3 kapsamında yer alan satma fiilinin meydana gelmesi için kişinin maliki veya zilyedi olduğu bu maddeyi, ruhsata aykırı veya ruhsatsız bir biçimde herhangi bir bedel karşısında devretmesi ya da satması şeklinde ifade edilmektedir (Önok, 2010 s. 871-896).

Burada bahsi geçen bedel çeşidinin bir önemi bulunmamaktadır. TCK madde 188/3 içerisinde satma eylemi, uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin alıcının kontrolü altına girmesi olarak belirtilmektedir. Uyarıcı ya da uyuşturucu satma suçunun kesinleşmesi için alıcının eline geçmesi gerekir. Eğer fail alıcıya uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satmadan tutuklanmışsa bu durumda TCK madde 188/3’te yer alan “satışa arz etme suçu” ortaya çıkacaktır. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin satışının bu suç kapsamında ele alınması için satışın ülke içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Diğer durumlarda ülke dışına satış yapılırsa “uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihracı”, yurtdışından ülkeye satışın yapıldığı durumlarda ise “uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihracı” suçları meydana gelecektir. Uyarıcı ya da uyuşturucu madde satma suçu kapsamında, suçta yer alan maddenin uyarıcı ya da uyuşturucu madde olması, satışa müsait olması ve failin satmayı gerçekleştirmesi gerekir. Ancak Yargıtay verdiği kararlarda suçun gerçekleşmesi bakımından uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kullanıma elverişli olduğunun ya da olmadığına tespit edilmesini, eğer uygun değilse suç teşkil etmeyeceği yönünde karar kılmaktadır. Herhangi bir malın satışı ile ilgili satma iradesinin açığa çıkması ve malı satmak için ortaya çıkarmak satışa arz etmek olarak ifade edilmektedir (Erman, 1995 s.132-163).

TCK madde 188/3 içerisinde yer alan maddelerin satışa arzı ile ilgili tanım incelendiğinde ise “kişinin sahip olduğu veya kullanıcısı olduğu uyarıcı ya da uyuşturucu bir maddeyi, ruhsatı bulunmadan veya ruhsata aykırı şekilde satmak adına, satma iradesini açık bir şekilde kullanarak herhangi bir davranış sergilemesi” ifadesi yer

almaktadır (Yaşar, 2018 s. 123-145). Bu da satışa arz esnasında elinde uyarıcı ya da uyuşturucu madde bulunduran kimselerin bu maddeleri satma arzusu ile yaptığı hareketleri içerisinde bulundurmaktadır. Bu suçun meydana gelmesi için failin temelde satma gayesine yönelik olarak eylemler yapması gerekmektedir. Failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satma amacıyla, kaparo alması, müşteriye araması, internet üstünden madde ile ilgili ilan açması, pazarlık yapması gibi durumlar uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satmaya yönelik arz eylemi olarak değerlendirilmektedir (Yenidünya, 2011 s. 55-75). Herhangi bir malın satışı ile ilgili satma iradesinin açığa çıkması ve malı satmak için ortaya çıkarmak satışa arz etmek olarak ifade edilmektedir.

TCK madde 188/3 içerisinde yer alan maddelerin satışa arzı ile ilgili tanım incelendiğinde ise “kişinin sahip olduğu veya kullanıcısı olduğu uyarıcı ya da uyuşturucu bir maddeyi, ruhsatı bulunmadan veya ruhsata aykırı şekilde satmak adına, satma iradesini açık bir şekilde kullanarak herhangi bir davranış sergilemesi” ifadesi yer almaktadır (Ünver, 2018 s. 61-97). Bu da satışa arz esnasında elinde uyarıcı ya da uyuşturucu madde bulunduran kimselerin bu maddeleri satma arzusu ile yaptığı hareketleri içerisinde bulundurmaktadır. Bu suçun meydana gelmesi için failin temelde satma gayesine yönelik olarak eylemler yapması gerekmektedir. Failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satma amacıyla, kaparo alması, müşteriye araması, internet üstünden madde ile ilgili ilan açması, pazarlık yapması gibi durumlar uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satmaya yönelik arz eylemi olarak değerlendirilmektedir (Günay, 2007 s. 20-21).

TDK tarafından yapılan tanıma göre sevk eylemi, götürmek ve göndermek anlamına gelirken, TCK 188/3 kapsamında literatür içerisinde “Bir kimsenin maliki ya da zilyedi olduğu uyuşturucu maddeyi kullanma amacı dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere, bir başkası aracılığı ile göndermesi, yollaması” olarak ifade edilmektedir⁸.

⁸ Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 17. Maddesinin Uygulanma Esaslarına Dair Yönetmelik. Dayanak MADDE 3 –(1) Bu Yönetmelik, 23/2/2011 tarihli ve 6164 sayılı Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 17. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Deniz Yoluyla Yapılan Kaçakçılıkla Mücadele Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanuna,22/11/1995 tarihli ve 4136 sayılı Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanuna ve 16/7/2012 tarihli ve 2012/3403 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş

TCK madde 188'in ilk şeklinde bulunmayan sevk etme fiili, 29.06.2015 tarihli ve 5377 numaralı kanunun 22.maddesi ile beraber TCK madde 188/3'te yer alan seçimlik faaliyetler içerisinde eklenmiştir. Sözlük olarak anlamı incelendiğinde nakletmek, bir malı bir yerden başka bir yere geçirmek olarak ifade edilmektedir. TCK madde 188/3 kapsamında literatür içerisinde, herhangi bir kişinin başkasına veya kendisine ait olan uyuşturucu maddeleri kullanmak haricindeki bir gaye ile bulunduğu bölgeden başka bir bölgeye aktarması olarak tanımlanmaktadır⁹.

Nakil temelde sevkten daha çok farklılık arz etmektedir. Sevk etmenin tersine nakletme eylemi sırasında failin maddenin zilyedi veya maliki olması yerine, uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin adamları veya fail tarafından doğrudan bir şekilde gönderilmesi önemlidir. Sevk eyleminde olduğu şekilde nakil eyleminde de ortada bir bedelin olup olmaması veya uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin götürüleceği bölge arasındaki mesafenin herhangi bir önemi yoktur. Korumak, saklamak ya da muhafaza etmek gayesiyle ambara bir malı atmak, depolamak anlamına gelmektedir. TCK madde 188/3 kapsamında bu fiil kanun içerisinde her ne kadar tanımlanmamış olsa da literatür içerisinde yer alan tanımlamalardan birine göre, uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin ticari gaye ile bir depoda saklanması ve korunması olarak ifade edilmektedir.

Farklı bir tanıma göre ise “uyuşturucu veya uyarıcı maddenin saklanmak amacıyla bir yere konulması” olarak belirtilmektedir (Tuncer, 2011 s. 84-104). Depolama süresinin kısıllığı veya uzunluğunun herhangi bir önemi yoktur. Aynı şekilde depolamanın nerede yapıldığı da bir önem arz etmemektedir. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin depolandığı yerin kişiye ait olması sonucunda bu kişinin herhangi bir suç durumu bulunmamaktadır. Sözlükte verilen bir şeyi almak ya da armağan almak olarak geçen kabul etme eylemi,

Milletler Sözleşmesinin 17. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Deniz Yoluyla Yapılan Kaçakçılıkla Mücadele Anlaşmasına dayanılarak hazırlanmıştır.

⁹ Yargıtay.18. CD. 2017/3848 E., 2019/7901 K. CMK'nın 125/4. maddesinde ağırlaştırıcı neden olarak öngörülen aleniyetin söz konusu olabilmesi için olay yerinde başkalarının bulunması yeterli olmayıp, hakaretin belirlenemeyen sayıda kişi ve herkes tarafından görülme, duyulma ve algılanabilme olasılığının bulunması, herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerlerde işlenmesinin gerekmesi karşısında, incelemeye esas dosya içeriğinde dinlenen tanık beyanlarında, suçun işlendiği yerin tanık ...'ın evinde gerçekleştiği gözetilmeden, aleniyet unsurunun ne şekilde oluştuğunun açıklanıp tartışılması gerektiği düşünülmeyen, sanığın cezasında artırım yapılması...” www.kazancı.com.tr Erişim Tarihi: 05.04.2024.

TCK madde 188/3 içerisinde açık bir şekilde tanımlanmamış olsa da “Bir kişinin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini herhangi bir karşılık vermeden üzerine alması” olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 2015 s. 223).

765 numaralı Mülga TCK içerisindeki madde 403/5’de “Parasız devralma” eylemi, yeni TCK içerisinde madde 188/3’e göre “uyuşturucu ya da uyarıcı madde kabul etme” olarak düzenlenmiştir. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi kabul suçunda bedel alınmaması, bu suçu maddeyi satın alma suçundan ayıran ana faktördür. Bu suçun meydana gelmesinde uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kullanma amacı kapsamı dışında değerlendirilmesi gerekir. Kullanma amacı ile uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kabul edilmesi durumunda, TCK madde 191/1 kapsamında kullanmak adına uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kabul edilmesi suç olarak değerlendirilir. Tüm bunların yanı sıra TCK 188/ 6 gereğince, “Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. (Ek cümle: 29/6/2005 – 5377/22 md.) Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.”

TCK madde 188/ 7 ise, “Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.” Hükümü vermektedir. Ülke sınırları içerisinde uyuşturucu bulundurma suçlarının meydana gelmesi için, bu maddelerin yukarıda belirtildiği şekilde kullanılma amacı dışında bulundurulması gerekir. Suçtaki en önemli farklılaşma, bu maddelerin kişide bulundurma amacıyla mı yoksa kullanma amacıyla mı bulunduğu belirlenmesidir. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kullanma amacı haricinde mi yoksa kullanma amacıyla mı kişide bulunduğu belirlenmesi için Yargıtay kararları kapsamında bazı kararlar ve ölçütler belirlenmektedir¹⁰.

¹⁰ 5187 Sayılı Basın Kanunu m.11 (2) “Sürelî Yayınlar ve Süresiz Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlardan Eser Sahibi Sorumludur. Sürelî yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, sorumlu müdür ve yayım yönetmeni, genel yayım yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi

Failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeleri bir başkasına devretmesi ile ilgili bir harekette bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Örnek vermek gerekirse, alıcı olan kişiye bu maddeyi tanıtmaya, teklif etme, numune verme, ilan açma, müşteri arama gibi eylemleri yerine getiren failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi kullanmaktan ziyade TCK madde 188/3 kapsamında belirtilen bulundurma gayesiyle elinde tuttuğu belirlenebilmektedir. Aynı şekilde uyarıcı maddeyi kullanmak amacıyla mı yoksa bulundurma amacıyla mı failin elinde tuttuğuna yönelik tespitlerde, maddenin saklanış şekli ve saklandığı yer gibi unsurlar da önem teşkil etmektedir (Erman, 1981 s. 1-4).

Ceza hukukunda, belirli bir amaca yönelik olarak hareket eden gerçek kişiler “Fail” olarak tanımlanır. Bu nedenle, suç oluşturan haksızlık, sadece ceza yasalarında belirtilen kişiler tarafından gerçekleştirilebilir (Karakaş, 2015 s. 137-172). Kusursuz ceza ve suçun olmayacağını belirten ilke kapsamında tüzel kişilerin cezai ehliyetinden bahsedilmemektedir. Bununla birlikte, tüzel kişilere de temel güvenlik önlemleri uygulanması mümkündür. Bu önlemler, kusurlu bir eylemin varlığını gerektirmez. TCK madde 189 uyarınca, uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imal suçlarının tüzel bir kişinin eylemleri sonucunda işlenmesi durumunda tüzel kişi ile ilgili bu kapsamda özel güvenlik önlemleri uygulanır (Kurt, 2007 s. 42-87).

TCK, bazı belirli suçların sadece özel bir sorumluluğa sahip kişiler tarafından işlenmesi gerektiğini söylüyor ve bu suçlara literatür de özgü suç adları veriliyor. Bu özgü suçlar, görünüşte özgü suçlar ve gerçek özgü suçlar olarak iki kategoriye ayrılır. Suçlar, gerçek özgü olan suçlarda yalnızca özel faillik niteliği taşıyan kişiler tarafından işlenmektedir. Görünüşe göre özel olan suçlarda, suçun temel şekli herkes tarafından gerçekleştirilebilse de suçun nitelikli şekli bakımından kanun kapsamında belirtilmiş özel

sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili sorumlu olur. Ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluk yayımlatana aittir. (4) Süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümlerle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde yayımcı; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması hallerinde ise basımcı sorumlu olur.(5) Yukarıdaki hükümler, süreli yayınlar ve süresiz yayınlar için bu Kanunda aranan şartlara uyulmaksızın yapılan yayınlar hakkında da uygulanır.” Mevzuat gov.tr. Erişim Tarihi 05.04.2024.

bir fail niteliği aranmaktadır. TCK madde 188'in daha önceden karar verdiği suç şekillerine göz attığımızda, suçların en temel biçimi için kanun içerisinde özel bir faillik niteliğinin aranmadığı görülmektedir (Erman, 1995 s.132-163). Bu sebeple uyarıcı ve uyuşturucu madde ticaret ve imal suçlarının temelde gerçek özgü suçlar olarak değerlendirilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Mağdur, suçu oluşturan eylemden doğrudan etkilenen bir veya daha fazla kişi veya kişidir. Başka bir deyişle, mağdur, ceza yasaları tarafından korunan ve suç tarafından ihlal edilen hukuki çıkarların sahibidir. TCK m. 188'e göre bu suçun mağduru olarak toplumun tümüdür. Bu suçun mağdurları arasında yalnızca bir ülkede yaşayan insanlar da var. Bu nedenle, bu suçların mağduru tüm insanlıktır.

Uyarıcı ya da uyuşturucu maddelerin ruhsata aykırı ya da ruhsatsız bir şekilde üretilmesi, ithal edilmesi ya da ihraç edilmesi 5237 sayılı TCK m.188/1'e göre suçtur. Bu suç, ticari bir amaca hizmet etmek için işlenmektedir. Bu suçun işlenmesinden dolayı hapis cezasına ek olarak adli para cezasının uygulanması uygun görülmüştür. 5237 sayılı TCK, 765 sayılı eski TCK m. 403/1 maddesine aykırıdır. Bu fıkra, uyuşturucu maddeye ek olarak uyarıcı madde içermektedir. 5237 sayılı TCK m. 188/1, ihraç fiillerini kapsarken, 765 sayılı TCK m. 403/1 yalnızca ruhsata aykırı veya ruhsatsız ithal ve imalden bahsediyor (Yenidünya, 2011 s. 55-75).

765 sayılı TCK m. 403/2 bent içinde ihraç suçu ilave bir suç şeklinde tanımlanmıştır. İhraç, ithal ya da imal benzer suçun seçimlik hareketleri şeklinde belirtildiğinden, bu hareketlerden sadece bir tanesinin gerçekleşmesi suçun oluşabilmesi için yeterli görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak örnek vermek gerekirse fail yurtdışında ya da Türkiye'de imal ettiği maddeyi aynı zamanda Türkiye'den ihraç ya da ithal ederse 5237 sayılı yeni TCK m. 188/1'in bir defa uygulanması yeterlidir (Erman, 1981 s. 1-4).

Sözlükte yer alan anlamı, hammaddenin işlenmesi sonucu mal üretilmesi ya da mal yapılması şeklindedir. İmal terimi, uyuşturucu maddeler bakımından, 1961 senesindeki

Tek Sözleşmesine göre, “üretim haricinde uyuşturucu madde elde edilmesini sağlayan işlemlerin tamamı” şeklinde ifade edilmektedir (Gökler, 2008 s. 89).

1971 senesinde Psikotrop Maddeleri Sözleşmesinde imalin tanımı, “psikotrop madde elde edilmesini sağlayan tüm işlemlerle, maddenin artırımı ya da farklı bir maddeye dönüşümü adına yapılan işlemler” olarak tanımlanmaktadır. Yargıtay tarafından kabul edilen bu tanım, literatür içerisinde ise iki ya da daha fazla çeşitli maddenin kimyasal olarak bir reaksiyon göstermesi sonucunda uyarıcı madde özelliği veren farklı bir madde oluşturulması, sentetik veya doğal olarak elde edilen bir uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin başka bir uyarıcı ya da uyuşturucu maddeye evrilmesi, uyarıcı ve uyuşturucu maddenin farklı teknikler kullanılarak saflığının yükseltilmesi veya uyuşturucu madde meydana getiren bazı bitkilerin kimyasal şeklinde işlenmesi neticesinde işe yarar ve etkili hale sokulması işlemlerinin tümü olarak belirtilmektedir (Yaşar vd., 2018 s.123-145). Maddelerin niteliğinde çeşitlilik oluşturmayan temel işlemler imal niteliğini taşımaz. Örnek vermek gerekirse toz halindeki bir maddenin macun, hap ya da tablet haline getirilmesi adına yapılan işlemler imal işlemi olarak değerlendirilmez. Buna ek olarak Yargıtay, bazı verdiği kararlarda imalin koşulunu, yapılmakta olan işlemin basit olmaması ile bağdaştırmaktayken, bazı araştırmacılar imal kavramının temelde sınırları daralttığını belirtip Yargıtay’ın düşüncesini eleştirmektedir (Kaya, 2009).

Literatür içerisinde uyarıcı ya da uyuşturucu maddelerin üretimi veya kaynağı olan bazı bitkilerin üretilerek yetiştirilmesi işlemlerinin imalden tamamen ayrı olarak düşünülmesi sıkça eleştirilmektedir. Fakat TCK 188. madde içerisinde istihsal, üretim ve yetiştirme kavramları imal kavramının etrafında ekstra olarak belirtilmediğinden, bahsi geçen düşünceler genel bir kitle tarafından onaylanmamaktadır (Yokuş Sevük, 2022 s. 35-38). Uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin üretilmesi ile alakalı tüm mevzuatlar, Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve Uyuşturucu Maddeler ile İlgili Kanun kapsamında hüküm altına alınmıştır. İthal etme kavramı sözlük içerisinde “içine almak, bir ülkeye başka ülkelerden mal getirmek veya satın almak” olarak tanımlanmaktadır (Ruhi, 2012).

1961 tarihli olan Tek Sözleşmesi kapsamında ithal kavramı, “her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin bir memlekettten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmesidir” olarak düzenlenmiştir.

Literatürde ithal etme farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Bu tanımlamalar;

- Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin maddesel olarak Türkiye'nin sınırları içerisine, herhangi bir yerden sokulması,
- İthalinin kanunlarca suç olarak tanımlandığı bahsi geçen maddelerin ruhsat olmadan ya da ruhsata aykırı bir şekilde, illegal yollardan ülkenin siyasi sınırları dışından, siyasi sınırları içerisine sokulması olarak tanımlanmaktadır (Özdabakoğlu, 2007 s. 62-105).

İhraç kavramını ele aldığımızda ise sözlük içerisinde “Çıkarma, dışarı atma, yurtdışına mal satma” olarak belirtilmektedir (Tezcan vd, 2010 s. 874-880). Tek Sözleşmesi kapsamında İhraç kavramı, “her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memlekettten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmeleri” anlamlarında kullanılmıştır (Erman, 1995 s. 54-82).

Literatür içerisinde kavram ile ilgili birçok farklı tanım bulunsa da temelde hepsi aynı şeyden bahsetmektedir. Bu tanımların bir kısmı ihraç fiilinin uyarıcı madde ya da uyuşturucunun ülke sınırlarından çıkarılarak yurtdışına satılması olarak tanımlamaktadır. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin nasıl ülke dışarısına çıkarıldığı ve nereden getirildiğinin bir önemi yoktur. Sınır kapısından geçirilebileceği gibi sınır kapısı haricinde başka bir bölgeden de çıkarılabilmektedir. Buna ek olarak hava, kara ve deniz yolları kullanılarak veya posta sayesinde ülke dışarısına çıkarılmasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ayrıca suçun oluşması için kişinin kendi bedeni üstünde bile uyuşturucu taşıyabilmesi yeterli kabul edilmekte ve bu durum sıkça görülmektedir (Özdabakoğlu, 2007 s. 62-105).

Tüm bunlara ek olarak, ihraç edilen uyarıcı maddenin götürülmesi hedeflenen ülkeye ulaşması ya da ulaşmaması netice açısından bir değişiklik meydana getirmez. Burada önemli olan, suçun meydana gelmesi için bahsi geçen maddenin ele geçirilerek uyuşturucu madde olduğunun belirlenmesi ve cezalandırılma koşuludur. (Yaşar, 2016 s. 5-21). İhraç etme suçunu TCK madde 191 içerisinde düzenlenmiş olan, uyuşturucu madde bulundurma suçundan ayırt etmek bazı durumlarda kolay olmayabilmektedir. Eğer fail, uyuşturucu maddeyi şahsi kullanım için yurtdışına çıkarmışsa ve oran olarak kişisel kullanım için izin verilen oradaysa, bu durum ihraç suçu olarak değerlendirilmemektedir. Böyle bir durumda uyuşturucu madde bulundurma suçu üzerinden cezalandırma yapılmaktadır (Eşitli, 2013 s.123-145).

Buna ek olarak, fail uyuşturucu maddeyi kişisel kullanımın yanı sıra farklı nedenler ile yurtdışına çıkarmışsa ve kullanacağı miktar ile başka sebeple taşıdığı miktarı birbirlerinden ayırmışsa içtima hükümleri kapsamında temelde bu iki suçtan cezalandırılması söz konusu olmaktadır (Gündel, 2009 s. 11-42).

Kast, TCK madde 21’de “suçun kanuni olarak yapılmış tanımında bulunan unsurların bilerek ve istenerek gerçekleşmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere failin kastından bahsedebilmek için failin iradi şekilde gerçekleştirmiş olduğu eylemi isteyerek ve bilerek gerçekleştirmesi gerekmektedir. Kast kendi içerisinde olası kast ve doğrudan olarak kast olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan kast yukarıda bahsedilen ifadede olduğu şekilde isteme ve bilme etkenlerinin varlığı ile oluşurken, olası kast ise TCK madde 21/2’de “bireyin suçun kanuni tanımında yer alan unsurları gerçekleştirebileceği adına bir öngörüsünün olmasına rağmen fiilin gerçekleştirmesi halinde bulunmaktadır” şeklinde ifade edilmektedir. Kural açısından doğrudan kast ile gerçekleşebilen tüm suçlar temelde olası kast ile de gerçekleşebilmektedir (Soyaslan, 2016 s. 345-412).

Bu kapsamda uyuşturucunun kasıtlı bir şekilde imal ve ticaretinin yapılması halinde cezai sorumlulukların doğabileceği ifade edilebilir. Uyarıcı ve uyuşturucu madde ticaret ve imalatının ana metinlerinden birisi olan 1961 tarihli Tek Sözleşmesi madde 36 içerisinde şu ifadeler bulunmaktadır; “İşbu sözleşme hükümlerine uygun olmayan bir

şekilde yapılacak ekim ve istihsalinin, imalinin, istihracının, hazırlanmasının, elde bulundurulmasının, arzının, satışa arzının, dağılımının, satın alınmasının, satışının, herhangi bir maksatla tesliminin, simsarlığının, gönderilmesinin, transit olarak şevkinin, naklinin, ithal ve ihracının veya sözü geçen tarafın görüşüne nazaran, işbu sözleşme hükümlerine aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasten yapılmasının cezayı müştekim memnu fiiller teşkil etmeleri ve ağır cürümlerin uygun bir cezaya ve bilhassa hapis ve diğer hürriyetten mahrumiyet cezalarına müstahak kılınmaları için gerekli tedbirleri alacaklardır.” Ayrıca bahsi geçen maddenin 2.fikrasının a bendi içerisinde; Sayılan suçlardan herhangi birine kasti bir şekilde katılım durumunda, suçu işleme amacıyla birleşmek, suç işleme teşebbüsünde bulunmak ya da anlaşmada ifade edilen maddelerle alakalı kasti bir hazırlık yapmak ve maddi muameleler, suç olarak nitelendirilmektedir (Karakaş Doğan, 2015 s. 137-172).

TCK madde 188 7.fıkra içerisinde düzenlenen suçların tümü kasti olarak işlenen suçlardır. Failin bahsi geçen suçları isteyerek ve bilinci yerinde olarak gerçekleştirmesi gerekmektedir. Buna ek olarak TCK madde 188’de yer alan suçlarda özel olarak bir kast aranmadığından bu suçlar genel olan kast ile işlenmektedir. Direkt kast ile gerçekleşebilen uyarıcı madde ya da uyuşturucu madde ticaret ve imalatı suçu yukarıda da bahsettiğimiz şekilde olası kast ile de gerçekleştirilebilmektedir (Parlar, 2015 s. 210-257). Örnek vermek gerekirse, kendisine bir başkasına vermek şartıyla verilen, dışı kaplı ancak içerisinde esrar olduğu belli olan bir maddeyi, bir şey olmaz diyerek taşıyan bir kimse, olası kast sayesinde uyuşturucu maddeyi sevk suçunu işlemiş olarak nitelendirilmektedir. Fakat kişi taşıdığı maddenin uyuşturucu olmadığı konusunda emin olarak hareket etmişse ve suçsuzsa bu defa TCK 30.madde devreye girmekte ve kişi suçundan aklanmaktadır (Kurt, 2007 s. 117-182).

Taksir, manevi suç unsurunun ikincisini oluşturmaktadır. Taksir, TCK madde 22 2. fıkra içerisinde “dikkat ve özene aykırılık sebebiyle, bir muamelenin suç tanımlamalarında belirtilen sonucunun öngörülemez bir şekilde gerçekleşmesi” olarak tanımlanmıştır. Taksirde yapılan fiil iradeli olarak gerçekleştirilmek istenir ancak ortaya çıkan sonuç kabul edilmez. Taksir ise kendi içerisinde bilinçsiz ve bilinçli olarak ikiye ayrılmaktadır. Bilinçli bir şekilde gerçekleştirilen taksir, suçun maddi unsurlarının

gerçekleşeceğinin tahmin edilmesine rağmen, failin ortaya çıkacak olan sonucu kabul etmemesidir. Bu kapsamda uyuşturucu ve uyarıcı maddenin imal ve ticaretinde korunan hukuki yararlar kamunun sağlığı ve güvenliğidir. Bu suçun faili herkes olabilir, özgü suç değildir. Bu suçlar kasten işlenen suçlardır. Özel olarak taksirli hali kanunda düzenlenmediği için taksirle işlenemez. Bilinçsiz yani basit olan taksirde ise fail, suçun herhangi bir maddi unsurunun oluşacağını tahmin dahi etmemektedir, bu hallerde basit taksir söz konusu olmaktadır. Taksir ile gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılması için TCK madde 22/1 içerisinde yer alan hükümlerden faydalanılır. Taksir ile ika edilen fiillerin kanunda belirtilmiş olan haller neticesinde cezalandırılacağına hükümlenmektedir (Parlar, 2015 s. 210-257).

Uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imalatı suçunun manevi unsuru kasttır. Bir failin, uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi ruhsata aykırı ya da ruhsat almadan üretmesi, satması, başkalarına vermesi, satışa arz etmesi, nakletmesi, depolaması, satın alması, kabul etmesi ya da bulundurması fiillerini istemesi ve bilmesi kast olarak ifade edilmektedir. Fail bahsi geçen eylemleri ticari bir amaç uğruna gerçekleştirmelidir. Bu suç yukarıda bahsettiğimiz üzere taksir ile işlenemez. Ancak TCK içerisinde taksir sebebiyle ceza sorumluluğuna başvurulması istisna bir durumdur ve taksir ile işlenebilecek suçlar bakımından kanun içerisinde açık şekilde bir düzenleme olması gerekmektedir. Uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imalatı suçlarının taksir ile işlenebileceği ile ilgili kanun içerisinde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple bahsi geçen suçlarda, failin kastının tespit edilmesi, eylemin suç teşkil etmesi için zorunlu bir haldir (Yenidünya, 2011 s. 55-75).

Bu suçlar temelde olası kast ile işlenebilmektedir. Failin sonucu tahmin etmesine rağmen buna dikkat etmeyerek sonucu göze alması olası kasttır (Yaşar, 2018 s.123-145). Farklı bir söylem ile fail, icra hareketlerini sürdürmekle yasaklanmış olan eylemin gerçekleşmesini kabul etmektedir. Örnek vermek gerekirse, uyarıcı madde üreten bir işletmede çalışmakta olan fail, bu işletmenin ruhsatsız olabileceğini tahmin ediyor, fakat yüksek miktarda maaş aldığı için bu durumu görmezden geliyorsa, burada olası kasttan söz edilmektedir (Yaşar, 2018 s. 123-145). Gerçekte olmasa bile failin, işletmenin ruhsata sahip olduğunu düşünerek hareket etmesi, hukuka uygunluk sebebi konusunda hataya

düşmesi olarak değerlendirilmektedir. Böylece bu hata TCK madde 30/3 içerisinde fail lehine olacak şekilde değerlendirilmektedir (Ruhi, 1988).

Uyarıcı ya da uyuşturucu maddelerin imal, ithal ya da ihraç suçunun oluşması için suça konu olan maddenin “Ruhsatsız ya da ruhsata aykırı” olması gerekmektedir (Yaşar, 2015 s. 96). Tıbbi açıdan bazı zorunluluklar ise bu suçun oluşmasını engellemektedir. Yine aynı gaye ile uyuşturucu maddelerin izinli bir şekilde imal, ithal ya da ihraç edilmesi bu suçu teşkil etmemektedir. 1983 senesinde 3298 sayılı kanun ile 2313 sayılı “Uyuşturucu Maddeler Hakkında Kanunu” içerisinde yapılan değişiklikler bu hususta izin verme yetkisini tümü ile sağlık bakanlığına vermiştir (Yenerer, 2019 s. 3117-3134). Sağlık bakanlığı, tıbbi afyon ile müstahzaratının, morfin ve tüm milhlerinin, morfinin asitlerinin, koka yaprağının, tropokokain ve tüm milhlerinin %0,20 gramdan fazla, morfin ve milhlerinin %0,10 gramdan fazla, ökodal, dikodit, dilodit, asedikon ve bunların hazır kimyasallarının ithalatına, ihracına ve satışına izin vermektedir.

TCK'nın 188. maddesinin 5. fıkrasına göre; uyuşturucu/uyarıcı maddelerin, sentetik kannabinoid, morfin, eroin, kokain ve türevleri ya da bazmorfin olması durumunda faile verilecek olan ceza yarı yarıya arttırılmaktadır. 5237 sayılı Kanun'un adalet komisyonu içerisinde tartışılmakta olan tasarısında, suçun hususunda yalnızca morfin, kokain ve eroin olması durumuna yer verilmektedir. Fakat Adalet Komisyonu'nda yer alan tartışmaların ardından, eski kanun içerisindeki düzenlemeye paralel bir şekilde, bazmorfinin de tasarıya girmesine karar verilmiş ve bahsedilen hali ile madde yürürlüğe girmiştir. 2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanun değişiklikleri, sentetik kannabinoid maddeler ve bu maddelerin türevleri de nitelikli hal kapsamı altına almıştır. Böylece fıkra bugünkü şeklini aldı. Buna benzer bir durumun beklenmesinin nedeni, bahsedilen maddelerin hem kişi hem de toplum için daha büyük bir tehlike oluşturduğunun düşünülmesidir (Akkaya, 2010 s. 314-378).

TCK'nın 188. maddesinin 4. b bendi bu konuyu açıkça belirtmektedir. Okullar, yurtlar, ibadethaneler, kışlalar, hastaneler ve askeri ve tıbbi amaçlar için toplu yaşam alanları olarak tanımlanan yerlerdir. Umuma açık yerler, kişinin koşulsuz sınırlamaya tabi tutulmaksızın, isteği doğrultusunda girip-çıkabileceği yerler olmaktadır. Örnek olarak, yollar, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar ve gezi alanları, sahil alanları, kumsallar,

halk plajı gibi yerler kamu alanları olarak kabul edilir. Emlak büroları, çay ocağı, bakkal, kahvehane, birahane, oto servis, otel, lokanta, terzi dükkânları gibi yerler ise kamu alanları olarak kabul edilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının bu yerlerde işlenmesi, cezanın yarı oranında artırılmasına sebebiyet vermektedir. TCK'nın 188. maddesinin 8. fıkrasında belirtilen ağırlatıcı sebep nedeniyle, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçuna konu olan suçun işlenmesi halinde, sağlık mesleği mensupları tarafından verilecek ceza yarı oranında artırılır. Sağlık çalışanları tahdidi bir şekilde suça karışabilir. Bu artırım, maddede belirtilmeyen meslek mensuplarının ilgili suçu işlemesi halinde uygulanmayacaktır.

Bu artırımın gerekçesi; insan sağlığının korunması sağlık çalışanlarının mesleki görevleri olması, mesleki birikimleri gereği uyuşturucu madde üretebilme yeteneklerinin bulunması, uyuşturucu maddeye kolay ulaşabilme imkanlarının bulunması ve bu suçun işlenmesinden kaynaklanan güvenin suiistimal edilebilmesinden kaynaklanmaktadır (Yenerer, 2019 s. 3117-3134).

Ayrıca suçun işlendiği esnada kişinin mesleğini icra ediyor olması gerekmekte, mesleğin icra edilmediği durumlar artırım nedeni olarak kabul edilmemektedir. Uyarıcı madde ya da uyuşturucu verilmiş ya da satılmış olan bireyin çocuk olması durumunda satan bireye verilecek hapis cezası 15 yıldan daha az olamamaktadır (TCK m. 188/3, son cümle)¹¹. Maddenin satılma veya verilmesi anında mağdurun yaşı kaç ise, yaşına göre

¹¹ Yargıtay 10. Ceza Dairesi 2010/30978 Esas ve 2012/2008 Karar “ Kriminal Polis Laboratuvarı'nın 02.04.2008 tarihli raporuna göre, sanığın evinde bulunan 140 adet tabletin “clonazepam” aktif maddesini içeren R... isimli ilaç olduğu, “clonazepam” isimli maddenin 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'da, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nin 1 ve 2 numaralı cetvellerinde, 2313 ve 3298 sayılı Kanunların verdiği yetki uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında yer almaması nedeniyle uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak kabul edilmesine olanak bulunmadığı dikkate alınarak, İ... Kriminal Polis Laboratuvarı'nın 02.04.2008 tarihli raporunda “clonazepam” aktif maddesini içeren R... isimli ilaç olarak belirtilen tabletin, 5237 sayılı TCK'nın 188. maddesinin altıncı fıkrasında belirtildiği şekilde; a) “Uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran” bir madde olup olmadığı konusunda Adli Tıp Kurumu Beşinci İhtisas Kurulu'ndan rapor alınması, b) Üretiminin resmi makamların iznine veya satışının yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olup olmadığına, Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü'nden sorulması, Sonucuna göre eyleminin TCK'nın 188. maddesinin 6. fıkrasında düzenlenen “uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran maddenin ticaretini yapma” suçunu oluşturup oluşturmadığı tartışılarak, sanığın

nitelikli bir hal uygulanmaktadır. Farklı bir ifade ile çocuk için yaş tespiti yapılacağı sırada fiilin işlenmiş olduğu tarih dikkate alınmakta, ilgili nüfus müdürlüğünden nüfus kayıtlarının getirilmesi ile bireyin yaşının, gün ve ay olarak belirlenmesi gerekmektedir (Erman, 1995 s. 132-163).

Madde metninden de açık bir şekilde anlaşıldığı üzere nitelikli hal, yalnızca satma ve verme fiillerinin söz konusu olduğu durumlarda gündeme gelmektedir. Örnek olarak bir kişinin, 18 yaşına henüz girmemiş olan mağdur çocuk ile uyuşturucu maddenin teşmiline yönelik bir anlaşma yapmış olmasının yanı sıra uyuşturucu maddeyi teşmil etmiş olduğu tarihin çocuğun 18 yaşından sonraki döneme denk gelmesi söz konusu olduğunda suçun nitelikli durumundan herhangi bir şekilde söz edilmemektedir. Yasa koyucu, mağdurun çocuk olarak nitelendirilen yaş sınırında olması durumunda, suçun ağırlaştırıcı bir neden teşkil edeceği yönündeki kararının nedeni, son zamanlarda gençler ve çocuklar arasındaki uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşması olarak belirtmektedir. Madde gerekçesinde, Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan "Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları" alt başlığı ile Anayasa'nın 58. maddesinde yer alan "Gençlerin Korunması" alt başlığı işaret edilmiştir ki bu metinlerde yer alan hükümlerin referans gösterilmesi bu duruma delalet olmaktadır (Tuncer, 2011 s. 82).

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun örgüt çerçevesinde işlenmesi durumunda, TCK'nın 188. maddesinin 1, 3 ve 6. fıkralarında belirtildiği üzere, suçların üç ya da daha fazla kişi tarafından işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında; suç işlemek adına örgütsel bir faaliyet kapsamında işlenmesi durumunda verilecek ceza bir kat oranında artırılmaktadır. Bu artırımdaki neden; suçun çok sayıda kişi tarafından, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesinin suçun icrasını kolaylaştıran bir özelliğinin bulunmasından, suçla mücadeleyi zorlaştıracığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu maddelerin imal ve ticareti suçunun TCK'nın 220. maddesinde tanımlanmış olan örgüt faaliyetleri kapsamında işlenmesi durumunda fail ayrıca bu madde uyarınca cezalandırılmaktadır (Yaşar vd, 2014 s. 1001-1020).

hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ile hüküm kurulması," doğru olmadığına hükmetmiştir. "www. kazancı.com. Erişim Tarihi 05.04.2024.

İlgili suçu işleyen kişilerin sayısının iki ya da daha fazla olması durumunda, suçun failleri arasında TCK (md. 37) kapsamında müşterek fail bağının aranması ve tespiti gerekmekte, bu kişilere TCK'nın 38. ve 39. maddelerinde belirtilen, azmettiren ya da yardım eden dahil olmamaktadır. TCK'nın 220. maddesinde ifade edilen örgüt varlığının kabulü için belirli şartların varlığı aranmakta, üye sayısının üç ya da daha fazla kişiden oluşması halinde üyeler arasında hiyerarşik bir bağın bulunması, üyelerin suç işleme kastında bir iradelerinin ve devamlılığın gerekmesi, amaçlanan suçların işlenmesi adına elverişli üye, araç ve gerecin bulunması gibi koşulların bulunması gerekmektedir. Bu koşullardan birinin eksikliği durumunda örgütten söz edilememektedir (Erman, 1995 s.132-163).

Teşebbüs; “Suç tanımında belirlenen fiil ya da fiillerin icrasına elverişli bir hareketle başlanması, fiil adına icra hareketlerinin tamamlanmaması ya da icra hareketlerinin tamamlanmasıyla beraber suç tipinde ayrı bir unsur olan belirtilen hallerin gerçekleşmemiş olması” şeklinde tanımlanmaktadır. TCK'nın 188. maddesinin 1. fıkrasında, uyuşturucu maddenin imal suçu ve ithal suçunun yanında ihraç suçunun da teşebbüse elverişli olmasıyla birlikte 3. fıkrada yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarından yalnızca satma suçu, satın alma suçu, nakletme suçu, depolama suçu, sevk etme suçu ve verme suçu teşebbüse elverişli niteliktedir. Bu suçların dışarısında yer alan kabul etme, satışa arz etme, bulundurma gibi eylemlerin teşebbüse elverişliliği bulunmamaktadır (Tezcan vd, 2018 s. 871-874).

TCK'nın 188. Maddesi kapsamında değerlendirilen suçların seçimlik hareketli suçlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda kabul edilen esas, tek bir hareketin yapılmasının suç teşkil etmesi adına yeterli olduğu, ilgili maddedeki diğer hareketlerin gerçekleşme gerekliliği bulunmadığı şeklindedir (Ünver, 2018 s.51-66) İmal edilen 50 kilogram uyuşturucu maddenin sonrasında yurt dışına ihracının sağlandığı tespit edilmesi halinde tek bir suç işleme kastı, yani ihracat fiilinin işlenmesine yönelik bir kast söz konusu olmakta, uyuşturucu madde ihracatı suçundan hüküm kurulmaktadır. Fakat yabancı bir ülke sınırları içerisinde ithal olarak getirilen uyuşturucu maddenin başka bir ülkeye ihracının sağlanması halinde, iki ayrı hareket sonucuna bağlanan iki ayrı suç meydana gelmektedir. Ayrıca ithal edilen 50 kilogram uyuşturucu maddenin 30 kilosu

ihraç edilip, kalanının yurt içinde ticari amaçlarla piyasaya sürülmesi halinde de aynı durum söz konusu olmakta, gerçek içtima hükümleri uygulanmaktadır.

TCK'nın 188. maddesinde yer alan suçlar kapsamında; faillerin veya suç ortaklarının imal suçu ve ticaret suçundaki katkılarının tereddüde mahal vermeyen bir biçimde tespiti edilmesi gerekmektedir. Yargı kararlarına göre, iştirak hükümlerine göre mahkum edilmesi gereken bazı durumlar vardır. Bu durumlarda, bireylerin bu suçun failleriyle birlikte yakalanmaları veya uyuşturucu maddenin tespit edildiği yerlerle ilişkilerinin bulunması gerekir. Bu durumlarda, iştirak iradelerinin ve suça katkılarının belirlenmesi gerekmez. Örneğin, aynı arabada yolculuk eden ya da aynı evde ikamet eden bir kişinin uyuşturucu nakletme ya da bulundurma suçlarından sorumlu tutulabilme olasılığı vardır. Bu tür durumlarda, fail dışındaki kişilerin suça iştirak ettiğini kabul etmek için, ele geçirilen uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle ilgili herhangi bir ilgisinin olup olmadığı ve bu maddelerden haberdar bir şekilde hareket edip etmediğini belirlemek gerekir. Bu konuda tereddüt varsa sanık lehine yorumlanır. TCK'da benimsenen fiil hâkimiyeti teorisi, ilgili maddede imal ve ticarete katılan kişilerin fail veya şerik oldukları konusunda kullanılır. Fail, suç işleme sürecini yöneten kişidir. Suçun maddi ve manevi yönlerini içeren bir faillik bölümü, fiil hâkimiyeti olarak bilinir. Dolayısıyla, suçun faili belirlenirken, suçun işlenişi üzerindeki kişinin iradesinin yanı sıra suçun işlenişi üzerindeki kişinin objektif katkısı göz önünde bulundurularak fiil hâkimiyetine ilişkin bir değerlendirme yapılmalıdır.

Suçta yapılan katkı, suçun meydana gelme süreçlerine hakim olunacak bir yoğunluğa sahip değilse, kişiler şerik olarak değerlendirilmektedir. TCK'nın 37. maddesinin gerekçesine bakıldığında; iştirak şekillerinin, fiilin işlenişinde kurulan hâkimiyetin ölçü alınarak belirleneceği bildirilmiştir (Yaşar vd, 2010 s. 1001-1020).

Bu ölçütler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti konusunda birden fazla kişinin dâhil olduğu durumlarda failleri ve şerikleri belirlemek için kullanılır. Ek olarak, en çok suça katılım gösteren müşteregin fail mi yoksa şerik mi olduğu konusunda bir anlaşmazlık vardır; dışarıdan yapılan bir değerlendirmeye göre suça katılım yalnızca "yardım etme" olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, olayın meydana geliş özellikleri

ve o ana göre bir değerlendirmenin yapılması halinde, bu katkının suçun başarıyla tamamlanmasında önemli bir rol oynaması mümkündür. Fonksiyonel hakimiyet, fiil hakimiyeti teorisinde müşterek faillik görünümü olarak ortaya çıkmaktadır (Şen, 2006 s. 11-65).

2. BÖLÜM

KAMU POLİTİKALARI VE YETKİ PAYLAŞIMI

2.1. KAMU POLİTİKALARI VE UYUŞTURUCU MADDE İLE MÜCADELE

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile kamu kurum veya kuruluşlarının etkin bir şekilde mücadele edebilmesindeki en önemli nokta kamu politikalarıdır. Dünya’da birçok ülke gerek ulusal gerekse uluslararası sözleşmeler veya iç hukukları ile belirlenen kamu politikaları doğrultusunda uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele etmektedir. Bu sebeple kamu politikaları uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadelede önemli bir unsurdur.

2.1.1. Türkiye’de Uyuşturucu Madde ile Mücadele Politikaları

Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele de İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının çalışmaları olduğu görülmektedir. Türkiye birçok uluslararası sözleşmelere dâhil olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele de iç hukuk düzenini oluşturmuştur. Bu anlamda Türkiye’de gerek toplumsal projeler ile gerekse adli anlamda çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

2.1.1.1. Türkiye’de Uyuşturucu ile Mücadele Politikasının Gelişimi

Türkiye’nin uyuşturucu ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele politikası kapsadığı önemli gelişmeler itibariyle belirli dönemler içerisinde incelenebilecektir. Bunlar cumhuriyet öncesi dönem, 1923-1996 arası dönem, 1996-2014 arası dönem ve 2014 sonrası olarak incelenebilecektir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda İkinci Abdülhamid döneminin sonunda esrar kullanımının cezası çok yüksek olmayıp, ele geçirilen maddelerin denize atıldığı ya da sahibine iade edildiğine yönelik bilgiler tarihçi R. Ekrem Koçu eserlerinde yer almıştır.

1917 tarihli Polis Nizamnamesi'nde ise esrar içilen mekânlardan bir daha esrar tüketilmeyeceğine yönelik yazılı ve tasdikli kefaletname alınacağı hükme bağlanmıştır (Kurt ve Kurt, 2007 s. 21-38).

Genel bir değerlendirme ile Cumhuriyet öncesi dönemde Türkiye'de uyuşturucu ekimi ve üretimi ise yasak değildir. Afyon Osmanlı döneminde önemli bir ihracat ürünüdür. İkinci Meşrutiyet dönemine dek İstanbul'da esrar imal edilen ve satılan yerler olduğu gibi esrar tüketilen mekânlar da bulunmaktadır. 20. yüzyılın başında hazırlanan önemli uluslararası sözleşme ve konferanslara katılım sağlanmış olsa da, bu dönemde esrarın üretim ve tüketimine yönelik kısıtlamalar gündeme gelmemiştir (Pınarcı, 2014 s. 117-122).

Cumhuriyet ile birlikte uyuşturucu maddelerle ilgili bazı yasal düzenlemeler de hayata geçirilmeye başlamıştır. 1925 Kararnamesi ile kokain ve benzeri uyuşturucuların üretimi yasaklanmış, bir yıl sonra kabul edilen Türk Ceza Kanunu'nda ise 403 ila 439 arası maddeleri uyuşturucu maddelerin üretimi, ticareti ve kullanımı konularında bazı yasaklamalar getirmiştir (Çelik ve Sezgin, 2016 s.11-16).

1928'de çıkarılan Uyuşturucu Maddeler Hakkında Kanun ise daha çok kâğıt üzerinde kalmıştır. 1933 yılında Lahey ve Cenevre düzenlemelerinin kabulü ardından Uyuşturucu Maddelerin İnhisarı Kanunu ile devlet tekeli oluşturulmuş ve eroin fabrikaları kapatılmıştır (Çelik ve Sezgin, 2016 s. 11-16). Ayrıca esrar için kenevir ekimi yasaklanmış; diğer nedenlerle kenevir üretimine ise sınırlamalar getirilmiştir. Bu kapsamda afyon ekim alanları 17 il ile sınırlandırılmış, ceza kanununda uyuşturucuya yönelik cezalar farklı tarihlerde yapılan düzenlemeler ile arttırılmıştır (Işık ve Erdal, 2015 s. 461-482).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşa dâhil olmayan Türkiye'de uyuşturucu kullanımı Avrupa ülkelerinin aksine özellikle entelektüeller arasında yaygınlaşmıştır. Bu yıllarda dünyada yasadışı bir şekilde uyuşturucu imal ettikleri tespit edilen 17 laboratuvardan 7'si Türkiye'de bulunmuştur. 1953'te yapılan düzenleme ile

uyuşturucunun üretimi ve yasa dışı ticaretine yönelik cezalar ciddi ölçüde ağırlaştırılmıştır (Çelik ve Sezgin, 2016 s. 11-16).

Türkiye'nin 1938-1971 arasında dünya afyon pazarının yaklaşık yarısına sahip olması nedeniyle, uyuşturucu ile uğraşan bazı ülkelerin Türkiye'yi suçlaması ve sorumlu tutması üzerine baskılar yoğunlaşmıştır (Kurt ve Kurt, 2007 s. 21-49).

1971'de ABD Başkanı Nixon'ın uyuşturucuya karşı açtığı savaşa yasal olmayan afyon trafiğinden sorumlu tuttuğu Türkiye'yi hedef tahtasına oturtmuştur. 1960'lar ve 1970'ler boyunca Türkiye'de siyasi ortam, sık sık yapılan seçimler, popülist politikalar ve değişen siyasi dinamiklerle istikrarsız bir görünümde olmuş, ekonomi, ciddi ödemeler dengesi açıkları ile sürekli artan dış borç ve kronik enflasyon ile karşı karşıya kalmıştır (Kamminga, 2007).

Bununla da bağlantılı olarak Türkiye menşeli haşhaş üretiminin ABD için tehdit olarak algılanması ile 1969'da ABD diplomasisi, Türkiye'den afyon üretimini durdurmasını istemiştir (Kamminga, 2007). Bu dönemde iki ülke temsilcileri arasında müzakereler çıkmaza girmiş, yardım ve tazminat tekliflerinin istenen etkiye sahip olmadığına karar veren Nixon yönetimi, Türkiye afyon endüstrisini tamamen ortadan kaldırmayı kabul etmedikçe, ABD'nin Türkiye'ye yaptığı ikili yardımı durdurmak ve ekonomik ve askeri yaptırımlar uygulamakla tehdit etmiştir (Kamminga, 2007).

1970'lerde Avrupa'da zarar azalımı politikaları uygulanmaya başlasa da Türkiye bu uygulamaları benimsememiştir. 80'lere gelindiğinde ise Avrupa'da uyuşturucu kullanımındaki artış ivmesi, Türkiye'yi kaçakçılık için bir güzergâh haline getirmiş ve devlet bunu önlemek için uyuşturucunun arzına yönelik çalışmaları gündeme getirmiştir (Akgül ve Kaptı, 2010 s. 75-99).

1980'lerin başında, hem Türk ordusunun yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı da dahil olmak üzere kaçakçılık sorunuyla ilgili endişeleri hem de ülkenin stratejik konumu, hükümeti uyuşturucu arzını azaltmaya yönelik ilk kaçakçılık koordinasyon mekanizmasını başlatmaya sevk etmiştir (Akgül ve Koprulu, 2016).

1997 yılında, Devlet Bakanlığına bağlı Aile Araştırma Kurumu, tüm devlet kurumları arasında uyuşturucu talebini azaltma faaliyetlerini koordine etmekten sorumlu kurum haline gelmiştir. İlk strateji belgesi aynı yıl hazırlanmış ve uygulamaya alınmıştır (Akgül ve Koprulu, 2016). Bununla beraber Aile Araştırma Kurumu 1997-2000 arası dönemde Uyuşturucu Kullanımı ile Mücadelenin Takibi Ulusal Politika ve Strateji belgesini kabul etmiş, ancak tavsiye edici niteliği dışında bir işleve sahip olmamıştır (Durmuş, 2018 s. 23-45).

AB'nin 1999 Helsinki Zirvesi'nden sonra Türkiye'yi aday ülke olarak ilan etmesi sonrasında, Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikası da AB mali yardımlarından da etkilenmeye başlamıştır. Buna göre AB, 2002'den sonra Türkiye'ye Katılım Öncesi Mali Yardım (2002–2006), Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrar için Topluluk Yardımı (2001–2004), PHARE ve ISPA gibi çeşitli finansal araçlar kapsamında finansal ve kurumsal destek sağlamıştır. Ancak, 2007'den başlayarak, AB, 2007-2013 programı için aday ve potansiyel aday ülkeler için IPA olarak adlandırılan tüm mali yardım mekanizmalarından yararlanmaya başlamıştır (Akgül ve Gürer, 2014 s. 460-469).

AB aday ülkesi olarak ilan edilmesinden sonra Türkiye 2000'lerin başında EMCCDA'ya üye olmak için başvuruda bulunmuş, EMCDDA aday ülkelerin faaliyetlerine katılımına izin vermek için kuruluş yönetmeliğini değiştirmiştir. 15- 19 Ekim 2001'de EMCDDA, uyuşturucuyla ilgili mücadele kuruluşlarının (Örneğin Sağlık Bakanlığı, Türk Polis Teşkilatı, Jandarma, Gümrük Dairesi, Adalet Bakanlığı gibi) teknik ve organizasyonel kapasitesini değerlendirmek üzere Türkiye'ye ve kurumlarına bir ziyaret gerçekleştirmiştir (Akgül ve Gürer, 2014 s. 460-469).

2007 yılında EMCDDA da dâhil olmak üzere belirli AB toplum kuruluşlarında Geçiş Yardımı ve Kurumsal Yapılanma amacıyla Türkiye ve Hırvatistan'ı eşleştiren bir IPA programını kabul edilmiştir. Bu kapsamda Türkiye eğitim, kapasite geliştirme, veri iyileştirme ve uyuşturucuyla ilgili araştırmalar için önemli destek almıştır. Türkiye'nin bu projelerdeki başarısı, 2007'de AB ile Türkiye arasında, Türkiye'nin EMCCDA'ya tam üyeliği için bir anlaşma ile sonuçlanmıştır (Akgül ve Gürer, 2014 s. 460-469).

2007 yılında başlatılan IPA programı, kurumsal kapasiteyi güçlendirmeyi ve belirli projelerle Türkiye'nin Topluluk Programlarına katılımını desteklemeyi amaçlamıştır. Bu program kapsamında, 2008 yılında Türkiye, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Sektöründe Almanya ve Yunanistan ile uyuşturucuyla ilgili başka bir eşleştirme projesine katılmıştır. Bu proje TUBİM'in kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır (Akgül ve Gürer, 2014 s. 460-469).

“2000 yılında BM öncülüğünde Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'na bağlı olarak Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi (TADOC) kurulmuştur. Yine 2002 yılında İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'na (KOM) bağlı olarak Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) kurulmuştur” (Çelik ve Sezgin, 2016 s. 294).

Ulusal uyuşturucu stratejisi belgesinin uygulanmasının takibinden sorumlu olan TUBİM, EMCCDA temas noktası görevini de üstlenmektedir. Bu yönüyle AB uyuşturucu stratejisi ve uygulamaları ile ulusal strateji ve uygulamalar arasında bir köprü görevi görmektedir (Pınarcı, 2014 s. 38-46). “Bu belgede belirlenen hedeflere ulaşmak için 2007-2009 Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı ve 2010-2012 Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı olmak üzere iki eylem planı yürürlüğe konulmuştur” (Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2019).

Türkiye, uyuşturucu ticaretinin durağan değil dinamik olduğunun bilincindedir. Bu nedenle Türkiye, yeni kaçakçılık yöntemlerinin önlenmesi, yeni bağımlılık yapıcı maddelerin izlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla ulusal mevzuatını hazırlamaktadır. Uyuşturucu madde kullanıcılarının tedavi, rehabilitasyon ve topluma yeniden kazandırılmasında bilimsel yöntemlerin kullanılması konusunda da araştırmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların sonucusu olarak öne çıkan “En İyi Narkotik Polisi; Anne” projesi İçişleri Bakanlığı tarafından 07.10.2020 tarihinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu projenin önem arz eden tarafı polisiye tedbirlerden çok daha öncesinde uyuşturucu kullanımı hakkında annelerin bilinçlendirilerek ilk öğretmen olan annelerin

bu konuda kendi çocuklarını bilinçlendirebilmesi ve sosyal olarak uyuşturucu madde alanlarından uzak tutulması hedeflenirken aynı zamanda uyuşturucu kullanan gençlerin anneleri tarafından davranışlarının kontrol edilmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında tüm Türkiye’de annelere yönelik seminerler ve bilgilendirme toplantıları düzenlenmeye başlamıştır.

2.1.1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ile Mücadele Eden Türkiye’deki Kurumlar

2.1.1.2.1. Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı

2 Haziran 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, teşkilattaki asayişli sağlamak, kaçakçılık, fuhuş ve uyuşturucu maddeler gibi suçlarla mücadele etmek için merkez teşkilatında Altıncı Şube Müdürlüğü yerine taşra teşkilatında İkinci Şube Müdürlüğü kurmuştur. İkinci Şube Müdürlüğü, Altıncı Şube Müdürlüğü ile aynı görevleri yerine getirecektir.

14 Ocak 1983'te Kaçakçılık Daire Başkanlığı kuruldu. Daha sonra yıllar geçtikçe Kaçakçılık İstihbarat Harekât Daire Başkanlığı olarak değişmiştir. 7 Temmuz 1995'te Başkanlık, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı olarak değişmiştir. 5 Haziran 2015 tarihinde yapılan görüşmede ortaya çıkan eksiklikler nedeniyle Bakanlık Makam Onayı ile 9 Ekim 2015 tarihinde Uyuşturucu ile Mücadele Daire Başkanlığı kuruldu. 18 Kasım 2015'te 81 ilin tamamında Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlükleri kuruldu. Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 17 Nisan 2017 tarihinde merkez teşkilatında Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü ve ilçe teşkilatında Narkotik Suçlarla Mücadele Grup Amirliği olarak yeniden adlandırıldı (T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı, 2022).

2.1.1.2.2. Narkotik Suçlarla Mücadele Eğitim Akademisi (NEA)

NEA, eğitim hususunda yeni bir vizyon anlayışının kazandırılması adına 3 Mayıs 2018 tarihinde Bakan Makamı onayıyla kurulmuştur. NEA, Türkiye’de narkotik suçlarla mücadele kapsamında, ulusal ve uluslararası alanda eğitim programları düzenleyen tek eğitim kurumu olarak yer almaktadır. Düzenlenen eğitim programları, farklı ülkelerden gelen katılımcılarla Türkiye’deki narkotik birimlerde görev alan katılımcıları aynı eğitim programı içerisinde bir araya getirmekte, bu sayede bilgi alışverişi ve işbirliğinin geliştirilmesi sağlanmaktadır. NEA, her türlü uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle psikotrop maddeler, bu maddelerin imalinde kullanılan ara kimyasal maddelerin kaçakçılığı, öncül suçu uyuşturucu suçları olan suç faaliyetlerinin tamamıyla mücadele, ulusal ve uluslararası alanda yürütülen eğitim faaliyetlerinin tek yetkili merkezi konumundadır (Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı, 2023).

2.1.1.2.3. Suç Gelirleriyle Mücadele Şube Müdürlüğü

Suç Gelirleriyle Mücadele Birimi, 2018 yılında EGM Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı çatısı altında Büro Amirliği seviyesinde kuruldu. 2019 yılında Şube Müdürlüğü merkezinde ve tüm illerde Büro Amirliği seviyesinde bir yapıya kavuştu. Bu birimlerde görevli personelin yetiştirilmesi adına MASAK ve alanında uzman akademisyenler ile iş birliği şeklinde 2019 yılından itibaren toplam 275 personel eğitilmiştir. Düzenlenmiş olan hizmet içi eğitim programlarının haricinde yürütülen birçok faaliyete ilişkin ilgili kurumlar ile işbirliği çalışmaları, günümüzde de devam etmektedir.

2.1.1.2.4. Köpek Eğitim Merkezi (KEM)

Avrupa Komisyonu, Türk Polis Teşkilatı Güçlendirme Vakfı ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP) tarafından 1997 yılında KEM Şube Müdürlüğü kuruldu. KEM, 2002 yılında Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı

tarafından kuruldu ve 2015 yılında Uyuşturucu ile Mücadele Daire Başkanlığı tarafından değiştirildi.

KEM Şube Müdürlüğü, kuruluşu itibarıyla Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ile Mücadele Ofisi (UNODC), Avrupa Sınır Güvenliği Birimi (FRONTEX) gibi çok sayıda uluslararası kurumla işbirliği yapmaktadır. Eğitimler yalnızca EGM gereksinimleri doğrultusunda yapılan faaliyetler ile sınırlı kalmamakta, ulusal ve uluslararası birçok kuruma/ülkeye eğitim desteği sağlanmaktadır (<https://polisdergisi.pa.edu.tr/dedektor-polis-kopekleri-sucu-kokluyor-1085-haber> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)). KEM bünyesinde bulunan görev köpeklerinin sağlık hizmetleri, uzman veterinerlerce veterinerlik kliniklerinde yapılmakta, kurumda en çok özen gösterilen bölüm, görev köpeklerinin sağlık durumları olmaktadır. KEM Şube Müdürlüğü, ihtiyaç duyduğu yavru köpekleri “Yavru Köpek Yetiştirme ve Geliştirme Ünitesi” ile temin ederek 81 İl Emniyet Müdürlüğüne göndererek destek olmaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde bulunan JAKEM Komutanlığı Nevşehir ilinde 18 Kasım 2003 yılında tabur seviyesinde kurularak uzman kişilerce görev köpekleri yetiştirilmeye başlanmıştır. Şu an Alay seviyesinde olan JAKEM komutanlığı içerisinde yavru köpek yetiştirme alanı ile temin ettiği uyuşturucu veya uyarıcı madde arama dedektör köpeklerini 81 il Jandarma Komutanlığına göndererek destek olmaktadır.

2.1.1.3. Türkiye’de Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde ile Mücadelede kapsamındaki Projeler

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadelede kişileri önceden veya uyuşturucu madde kullanımına başladıktan sonra bilinçlendirmek ve kullanımı en aza indirmek amacıyla Türkiye’de kamu kurum veya kuruluşları tarafından birçok proje yapılmaktadır. Bunlar; Narko-TIR projesi, Narko-NOKTA projesi, Narko rehber yetişkin eğitim projesi modülü, Narkotim projesi, Eniyi narkotik anne projesidir.

2.1.1.3.1 Narko- TIR Projesi

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'nün diğer il şube müdürlükleriyle işbirliği içerisinde gerçekleştirdiği Narko-Tır projesinde, uyuşturucu maddelerin zararları, kullanıcıların fiziksel değişimleri, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin vücutta yapmış olduğu etki ve değişimleri elektronik ortamda ve dokunmatik bilgisayarlar kullanılarak anlatımı sağlanarak Narko-Tır etkinliğine çok sayıda vatandaşın katılımı sağlanmıştır. İçişleri Bakanlığınca hayata geçirilen bu proje kapsamında, diğer projelerle bağlantılı bir şekilde bilgi broşürü dağıtılmakta, madde bağımlılığı, uyuşturucu maddenin zararları ve bu hususlarda alınacak tedbirlere dair bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir (T.C Bursa Emniyet Müdürlüğü, 2022)

2.1.1.3.2. Narko- NOKTA Projesi

İl Emniyet Müdürlüklerinin Narkotik Suçlarla Mücadele Şubelerinde bulunan ekipler tarafından uyuşturucu ile mücadele kapsamında birçok faaliyet yapılmaktadır. Bu ekipler buldukları kentlerdeki en yoğun noktalara "Narko Rehber" adlı stantlar açmakta, vatandaşları bilgilendirmektedir. Bu noktalarda uyuşturucunun zararları vatandaşlara anlatılmakta, Uyuşturucuyla Mücadele Aplikasyonu (UYUMA) Projesi hakkında da bilgilendirme yapılmaktadır (T.C. Mersin Emniyet Müdürlüğü, 2023)

Böylece vatandaşlara uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin zararları bire bir anlatılarak daha sağlıklı iletişimin kurulması sağlanmakla birlikte UYUMA projesinin kullanımını da anlatılarak bilinçlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

2.1.1.3.3. Narko Rehber Yetişkin Eğitim Projesi Modülü

Uyuşturucuyla mücadele kapsamında 25 yaş ve üzeri tüm vatandaş gruplarını, kamu görevlilerini ve sivil toplum kuruluşlarını ve özel sektör çalışanlarını kapsayan, oldukça geniş ve yetişkin bir gruba, uyuşturucuyla mücadele alanında sürdürülen mücadeleye destek ve farkındalığın artırılması adına bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Bu eğitim programının amacı, bilgilendirme faaliyetlerindeki narkotik

suçlarla mücadele birimlerinde görev alan personelin eğitilmesini sağlamaktır (T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı, 2022).

2.1.1.3.4. Narkotim Projesi

Emniyet Genel Müdürlüncü, gittikçe artış gösteren kronik bir hal alan uyuşturucu suçlarına yönelik yürütülen istihbarı ve operasyonel çalışmalar ve özellikle suçun oluşmasında engelleyici bir işlevi bulunan, uyuşturucunun sokak düzeyine ulaşmasının engellenmesi adına 2014 yılında “Narkotim” isimli proje uygulamaya konmuştur (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2022).

2.1.1.3.4. Eniyi Narkotik Polisi Anne Projesi

Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığınca madde kullanan şahıslarla yapılan anket çalışmaları neticesinde anne ve anne adaylarının uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadeledeki önemi anlaşılmıştır.

Bu kapsamda 23.10.2020 tarihinde EGM Narkotik Suçlarla Mücadele ekiplerinde EN İYİ narkotik anne projesi başlamıştır. Bu proje ile anne ve anne adayları hedef kitle konumunda olmuşlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde konusunda bilinçlendirme veya farkındalıkların artırılmasına önem verilmiştir (Eniyi Narkotik Polisi Anne, 2020).

2.1.2. Uluslararası Boyut: Uyuşturucu Madde ile Mücadelede Türkiye'nin Rolü

Uyuşturucu maddelerin kullanımının gerek iç hukuk düzeni içinde bununla birlikte, uluslararası hukuk düzeni ve ülkelerin kendi düzenleri içinde toplum yapılarının farklılığı uyuşturucu maddelere ulaşmada bölgesel kolaylıklar, insanların bu maddeler için alınan tüm tedbirlere rağmen ortaya çıkan grafiksel durumların her ülkenin farklı tedbirleri almasının önünü açmıştır.

Uyuşturucu madde ve bunun kullanımı ve kaçakçılığının önüne geçilmesi ve uluslararası mücadelede farkındalık ve kararlılık oluşması adına, Birleşmiş Milletler

Genel Kurulu, 1987 yılında, uyuşturucu kullanılmayan sağlıklı bir toplum hedefine ulaşmak için uyuşturucu ile mücadele konusunda uluslararası alanda eylem ve iş birliğini güçlendirmek amacıyla 26 Haziran tarihini "Uluslararası Uyuşturucu Kullanımı ve Kaçakçılığı ile Mücadele Günü" olarak kabul edilmiş ve bunun için tüm üye ülkelerden uyuşturucu maddelerin kullanılması ve kaçakçılık ile mücadele kapsamında gerekli çalışmaları yapmaları ve önlemler almaları noktasında, işbirliğine teşvik etmektedir.

Uyuşturucu maddelerin kullanımını konusunda örnek olarak verdiğimiz ülkelerin kendi iç hukuk düzenlerini değerlendirmek gerekir. Şöyle ki, Amerika Birleşik Devletleri uyuşturucu maddelerin üretildiği ülkelere coğrafi olarak yakınlığı bu işlerde organize olmuş mafya tipi oluşumların yaygınlaşması nedenleri göz önüne alındığı zaman ayrıca ülkenin yapısının eyalet tipi bir devlet yapısını bulunması nedeniyle bazı eyaletlerde suç olarak kabul edilen uyuşturucu madde suçları başka bir eyalette ya cezasız kalmakta ya da daha hafif bir yaptırıma tabi olmaktadır.

Ancak, Almanya, Hollanda örneklerine baktığımız zaman uyuşturucu madde içeriğinin ilk Almanya Bayer firması tarafından kullanılması özellikle 1. Dünya savaş döneminde askerlerin bile uyuşturucu madde kullanarak savaştıkları gibi etmenler toplumlarında var olan çok ulusluluk, bireylerin yalnızlaşması gibi etmenler toplum yapısının değişkenliği gibi sosyokültürel hayatın olumsuz etkileri ve ceza yaptırımının eyalet bazında 10 gr. ile 30 gr. arasında değişkenlik göstermesi insanların uyuşturucu madde kullanımını noktasında bazı esnekliklerini içinde barındırdığını söylemek gerekir (Sezgin, 2019 s. 105-145).

Hollanda hükümeti toplum yapısı içinde var olan uyuşturucu madde kullanımını en aza indirmek bu kişilerin toplum huzur ve refahını bozmamalarına engel olmak adına kontrollü bir şekilde uyuşturucu madde kullanılmasına izin vermekte ve bu durum kişilerin daha rahat uyuşturucu maddeye erişmesine imkân vermekle birlikte, kişilerin toplum içinde kaybolmaları amaçlanmaktadır. Ülkemiz özelinde olaya bakmak gerekir ise, şunları söylemek yerinde olacaktır. Ülkemiz uyuşturucu maddelerin imal ve ticareti başta olmak üzere bu maddelerin kullanılması, kullanılmasının kolaylaştırılması gibi hukuki meseller ile yoğun şekilde uğraşmaktadır (Baran, 2014 s. 31-42).

Ülkemiz üniter devlet yapısının vermiş olduğu merkeziyetçi yapının avantajlarını kullanmak suretiyle daha etkin bir şekilde bu durum ile mücadele etmeye gayret etmekte ancak son zamanlarda uyuşturucu ve sentetik maddelerin çeşitlenmesi, bu maddelere erişimin kolaylaşması gibi etmenler ile birlikte yeni ve etkili mekanizmaları kurmak ve hayata geçirmektedir. İşte bu nedenle 5 Nisan 2023 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun madde 7 ve 8 eklenmiş 17,18,19,20 ve 21 maddelerinde eklemeler yapılmak suretiyle cumhuriyet savcılarının yetkileri genişletilmiş ve uyuşturucu madde kullanılmasının engellenmesi ve rehabilitasyonu açısından değişikliğe gidilmek suretiyle daha etkin bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır (T.C. Resmî Gazete, 2023).

Bakıldığı zaman birçok Avrupa ülkesinin toplum yapısında var olan durumların ülkemiz genelinde olmadığını söylemek gerekir. Kişileri uyuşturucu madde kullanması noktasına iten temel etmenin yalnızlık duygusu, arkadaşlıkların olmaması vb. etmenler görülebilirken Türk aile yapısının korumacı, sert tutumu ve ülkemizin uyuşturucu madde kullanımını noktasında gerek toplumsal gerek ise hukuk düzeni içinde sert tedbirler alması nedeniyle ülkemizde hala Avrupa'nın ve dünyanın geri kalanından daha az uyuşturucu madde kullandığını söylemek gerekir (Akbulut, 1997 s. 111-141).

Ancak bu durum değişmekte olduğunu öncelikle yapılan toplumsal değerlendirmeler ve kanun koyucunun hukuk düzeni içinde almış olduğu yeni önlemler ile görmek mümkündür (Tamer, 1998 s. 305-321). Uyuşturucu madde kullanımının ülkemizde artmasının temel nedenleri arasında eğlence hayatında bu maddelerin kullanımının yaygınlaşması, kişinin bu madde ile bağının sosyal mecralarda yaygın hale gelmesi ve gerek maddenin içirik yapısının değişmesi, ulaşmada zorluk yaşanmaması vb. durumlar kanun koyucunun bu alanda daha da yoğunlaşmasına neden olmaktadır (Karataşoğlu, 2013 s. 321-352).

Türk hukuk sistemi ile uluslararası hukuk sisteminin uyuşturucu maddelerin kullanılması, imal ve ticaretinin yapılması ile birlikte bu maddelerin kullanılması için yer temin edilmesi durumu kendi içlerinde farklılıklar göstermektedir. Bunun temel

nedenlerinden biri ülkelerin sosyal yapısı ile birlikte bu maddelerin toplum içinde kullanım durumları neticesinde ortaya çıkan olumsuz durumların toplumun diğer katmanlarına yayılmasının engellenmesinin isteminden kaynaklanmaktadır. Baktığımız zaman ülkelerin bu duruma sert tedbirler almak ile birlikte, öncelikli hedeflerinin bu maddelerin imal ve ticaretinin yapılmasını engellemek olduğunu söylemek gerekir. Uyuşturucu maddelerin toplum içinde kullanımının engellenememesi durumu sonradan gelen bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum için zararlı olduğu bilenen maddelerin öncelik ile imal ve ticaretinin yasaklanması, ardından sert tedbirlerin alınarak bu maddelerin kullanılması için yer temin edilmesi noktasında hukuki yaptırım süreçleri başlamıştır (Akgül ve Köprülü, 2010) Her türlü tedbirin alınması ve artık mücadele noktasında görülen eksikliklerin tamamlanması için yeni hukuki düzenlemelere gidilmektedir (Çam, 2017 s. 145-151).

Örnek olarak, kişilere belirli oranlarda uyuşturucu maddenin devletin gözetim ve denetimi altında verilmesi, belirli ilaçların reçete ile satılmasının sağlanması, belirli yerlere gitmekten veya bazı haklardan yoksun bırakılmak gibi tedbirlerin kişiler için uygulanması, denetim tedbirlerinin artırılması, koruyucu hukuki süreçlerin hızlanması, kamu gücünün daha etkin ve sert kullanılması için hukuki yaptırım türlerinin ve sürelerinin artırılması gibi durumları daha sert bir şekilde hayata geçirilmektedir. Türkiye’de hukuk düzeni gerek Türk Ceza Kanunu ile birlikte bazı kanun hükümlerini eklemeler yaparak bu bakış açısını sürdürmektedir.

2.2. KURUMLAR ARASI İŞ BİRLİĞİ VE YETKİ PAYLAŞIMI

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarının birbirleri ile iş birliği ve aralarındaki yetki paylaşımı önemli bir husus olup; Kamu kurum ve kuruluşlarının bu anlamda kendilerine düşen yetki ve sorumluluklarını bilerek hareket etmeleri gerekmektedir.

2.2.1. İçişleri Bakanlığı’nın Rolü

Uyuşturucu madde kullanımı ve kaçakçılığı, toplum sağlığına ve kamu düzenine yönelik ciddi tehditler oluşturmaktadır. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle uyuşturucu

ticaretinin ana güzergâhlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de uyuşturucu ile mücadele politikalarının geliştirilmesi ve etkin bir şekilde uygulanması hayati öneme sahiptir. Bu politikaların etkinliğini artırmak için kurumlar arası iş birliği ve yetki paylaşımı büyük bir rol oynamaktadır.

İçişleri Bakanlığı, Türkiye'de uyuşturucu ile mücadelede merkezi bir rol oynamaktadır. Bu rol, önleyici tedbirlerin alınmasından, uyuşturucu ticaretinin ve kullanımının engellenmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bakanlık, bu görevi yerine getirirken EGM, JGK ve SGK gibi alt birimleri aracılığıyla operasyonel faaliyetler yürütmektedir (Özdemir, 2017 s. 78-94).

Uyuşturucu ile mücadelede kurumlar arası iş birliği ve yetki paylaşımı, politikaların etkinliğini artırmak için kritik öneme sahiptir. Türkiye'de bu iş birliği ve yetki paylaşımı, İçişleri Bakanlığı'nın koordinasyonunda yürütülmektedir.

Türkiye'de uyuşturucu ile mücadelede kurumlar arası iş birliği ve yetki paylaşımını düzenleyen temel belge, Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Politikası ve Strateji Belgesi'dir. Bu belge, ilgili tüm kurumların rollerini ve sorumluluklarını tanımlar ve ortak bir strateji çerçevesinde hareket edilmesini sağlamaktadır. Bu strateji belgesi, kurumlar arası bilgi paylaşımını ve koordinasyonu artırmayı hedeflemektedir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2020).

Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulu ve İl Uyuşturucu ile Mücadele Kurulları, kurumlar arası iş birliği ve yetki paylaşımının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu kurullar, uyuşturucu ile mücadele politikalarının yerel düzeyde uygulanmasını ve ilgili tüm kurumların eş güdüm içinde çalışmasını sağlamaktadır. Kurullar, düzenli toplantılar yaparak stratejileri gözden geçirir ve yeni tedbirler almaktadır (Çelik, 2021).

Türkiye, uyuşturucu ile mücadelede uluslararası iş birliklerine de önem vermektedir. İçişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ve Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır. Bu iş birlikleri, Türkiye'nin uyuşturucu

ile mücadele politikalarını uluslararası standartlara uygun hale getirmesine ve küresel düzeyde etkin tedbirler almasına yardımcı olmaktadır (Erdoğan, 2022 s. 21-53).

Türkiye’de uyuşturucu ile mücadele politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için kurumlar arası iş birliği ve yetki paylaşımı büyük önem taşımaktadır. İçişleri Bakanlığı, bu süreçte merkezi bir rol oynayarak, EGM, JGK ve SGK gibi alt birimleriyle koordineli çalışmaktadır. Ayrıca, Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Politikası ve Strateji Belgesi ile uyuşturucu ile mücadelede ilgili tüm kurumların iş birliği yapmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda, ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülen iş birlikleri, Türkiye’nin uyuşturucu ile mücadeledeki etkinliğini artırır ve toplum sağlığını korumaktadır.

2.2.2. Sağlık Bakanlığı’nın Rolü

Sağlık Bakanlığı insanların hayatını tam bir iyilik halinde geçirebilmesi için toplumun sağlığını korumak, geliştirmek gereken önlem ve planları almak ve uygulamaya sunmak her türlü ilaç ve uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin denetim, kontrolünü sağlayarak ilgili sağlık birimleriyle iş birliği içinde bulunmakla yükümlüdür. Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Eylem Planı kapsamında uyuşturucunun ulaşılabilirliğinin önlenmesine ilişkin çalışmalar öncelikli olarak İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bununla birlikte Sağlık Bakanlığı tarafından uyuşturucunun ulaşılabilirliğinin önlenmesine yönelik faaliyetler de yürütülmektedir.

2013 yılında yayınlanan politika ve strateji belgesi kapsamında uyuşturucu madde kullanımının önlenmesi, tedavisi ve rehabilitasyonunda Sağlık Bakanlığı’nın sorumluluk alanlarını kapsayan politikaların hazırlanmasına başlanmıştır. Başbakanlık tarafından yayınlanan Uyuşturucuyla Mücadele Genelgesi doğrultusunda Uyuşturucuyla Mücadele Yüksek Kurulu oluşturulmuş ve 28-29 Kasım 2014 tarihlerinde Sağlık Bakanlığı koordinatörlüğünde ilk Uyuşturucuyla Mücadele Konseyi toplanmıştır (Arslan ve Akbulut, 2017 s. 171-180).

Sağlık Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan politikalar sonucunda 2015 yılına kadar tedavi merkezlerinde artış görülmüştür. 2006 yılında TUBİM tarafından yayınlanan ilk raporda Türkiye genelinde 15 merkez faaliyette iken 2015 yılı itibarıyla toplam aktif merkez sayısı 37'ye yükselmiştir (Arslan ve Akbulut, 2017 s. 171-180).

Uyuşturucuya erişimin engellenmesi hedefi doğrultusunda başlatılan “Elektronik Renkli Reçete Sistemi resmen 17 Mart 2017 tarihinde uygulamaya konulmuş, buna göre kırmızı ve yeşil reçeteli ilaçlar; 01 Şubat 2018 tarihinden itibaren ise normal reçete ile verilmesi gereken izlemeye tabi tüm ilaçlar Renkli Reçete Sistemi'ne alınmıştır (Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2019).

Elektronik Renkli Reçete sistemi kapsamında uyuşturucu ve psikotrop maddelerin tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında kullanımı, bağımlılığa sebep olmasının yanı sıra pek çok adli ve güvenlik sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımının sınırlandırılmasına yönelik Sağlık Bakanlığı bünyesinde tedbirler de alınmaktadır. Sağlık Bakanlığı 2017'de psikiyatri kliniklerinde çocuk ve ergen uzmanlarına yönelik hizmet içi eğitimlere başlamış ve 50'den fazla uzman eğitim almıştır. Ayrıca 192 hastanede bağımlılık tedavisi uygulaması ile tedaviye erişim kolaylaştırılmıştır. Sağlık alanında bağımlılıkla mücadele için bağımlıların tedavisi Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmaya başlamıştır (Çetinöz, 2019 s. 27).

Ayrıca 2017 Temmuz'undan sonra Alo 191 Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı hizmete girmiştir. Alo 191'in kurulmasıyla birlikte aileler ve madde bağımlıların uyuşturucu ile ilgili hizmetlere ve bilgilere daha kolay ulaşması sağlanmıştır. Ayrıca uyuşturucuyla mücadele kurullarının düzenlediği toplantılara hükümetin yüksek düzeyde katılımı, politikanın üst yönetim tarafından desteklendiğini göstermektedir. Ayrıca uygulanan profesyonel kampanyalar ve medya yayınları sayesinde farkındalık yaratılmıştır.

2.2.3. Adalet Bakanlığı'nın Rolü

Adalet Bakanlığı, Türkiye'de uyuşturucu ile mücadelede merkezi bir rol oynamaktadır. Bu rol, uyuşturucu ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması, suçluların yargılanması ve cezalandırılması süreçlerini kapsamaktadır. Adalet Bakanlığı, bu görevi yerine getirirken mahkemeler, savcılıklar ve ceza infaz kurumları gibi birimleri aracılığıyla çalışmalarını yürütmektedir.

Mahkemeler ve savcılıklar, uyuşturucu suçlarının yargılanması ve cezalandırılması süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Uyuşturucu ticareti ve kullanımı ile ilgili davalarda adaletin sağlanması, uyuşturucu suçlarının caydırıcılığını artırmakta ve toplumun güvenliğini sağlamaktadır. Adalet Bakanlığı, uyuşturucu ile mücadelede yargı sisteminin etkin çalışmasını sağlamak için gerekli yasal düzenlemeleri yapar ve savcıların bu konuda uzmanlaşmasını desteklemektedir (Demir, 2020 s. 34-57).

Ceza infaz kurumları, uyuşturucu suçlarından hüküm giyen kişilerin cezalarını çektiği yerlerdir. Bu kurumlar, uyuşturucu bağımlılığı tedavisi ve rehabilitasyon programları aracılığıyla mahkûmların topluma yeniden kazandırılmasına katkıda bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı, ceza infaz kurumlarında uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele programlarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlar ve mahkûmların topluma entegrasyonunu desteklemektedir (Kara, 2019 s. 78-94).

Uyuşturucu ile mücadelede kurumlar arası iş birliği ve yetki paylaşımı, politikaların etkinliğini artırmak için kritik öneme sahiptir. Türkiye'de bu iş birliği ve yetki paylaşımı, Adalet Bakanlığı'nın koordinasyonunda yürütülmektedir.

2.2.4. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Rolü

Uyuşturucu kaçakçılığı arzı ile mücadele konusunda Emniyet Genel Müdürlüğü ve bünyesindeki kuruluşlara büyük görevler düşmektedir. Çalışmalarını Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde Şube Müdürlüğü düzeyinde yürütmekte iken 2015 yılında oluşturulan Uyuşturucu ile Mücadele Daire Başkanlığı adı

ile teşkilatlanmış ve 2017’de ismi Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, hem arz hem de talep yönlü mücadele stratejisini benimsediği için birçok farklı uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda Başkanlıkça uygulanan bazı uygulamalar şu şekilde açıklanabilecektir:

Narkotimler: 2014 yılında başlatılan proje ile dünyada bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Projenin hedefi uyuşturucuya ulaşımı önlemek, mahalli çözüm üretmek ve polisin sokaktaki etkinliğini arttırarak sosyal bilinci arttırmaktır. Narkotimler halen 81 ilde faaliyet göstermektedir. Narkotik Eğitim Tır: Kalkınma Bakanlığı ve İstanbul Kalkınma Ajansı’nın desteği ile 2015’te faaliyete geçen proje, uyuşturucunun zararlarını topluma anlatmayı amaçlamaktadır. 2018 itibariyle 15 ilde 80 binin üzerinde vatandaşa ulaşmıştır.

Narko-rehber: Yerel tüm birimlere narkotik ekiplerince eğitim verilmesini amaçlayan proje kapsamında Narkotik Daire Başkanlığı tarafından “Narkorehber Modülü” hazırlanmış, bu kapsamda 185 bin kişiye ulaşmıştır. **Narko-nokta Projesi:** Proje ile yurt genelinde kurulan stantlar ile satıcıların ve kullanıcıların belirlenmesi amacıyla stantlarda vatandaşların bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. 2018 itibariyle 167 bin vatandaşa ulaşarak bilgilendirici materyal dağıtımını gerçekleştirilmiştir.

Alan Denetimi Projesi: 2017’den sonra uygulanan alan denetimi projesi ile suçun sokakta etkinliğinin önlenmesi hedeflenmiş ve farklı birimlerin de uyuşturucu ile mücadelenin parçası haline gelmesi hedeflenmiştir.

Türkiye yüzölçümünün % 91’i ve nüfusun % 21’i emniyet ve asayiş hizmetlerinin sağlanması açısından Jandarma Genel Komutanlığı’nın sorumluluğundadır. Bu kapsamda Kaçakçılık ve Organize suçlarla mücadelede daha etkin hale gelmek ve yeni yönetmelikle görevlerini tam olarak yerine getirebilmek amacıyla Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’nın 3 Şubat 2017’de alınan bakan onayı ile yeniden yapılandırılması sağlanmıştır, şubeler güçlendirilmiştir. Destek Şube ve Analiz ve Takip Timleri kuruluşa dâhil edilerek operasyonel hale getirilmiştir. Jandarma Genel

Komutanlığı uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları ile mücadele kapsamında Kaçakçılık Daire Başkanlığı mücadele etmiş, 2023 yılı itibari ile narkotik suçlar Narkotik Daire başkanlığı kurarak takip edilmeye başlanmıştır. 2023 yılı itibari ile narkotik suçlarında yoğun illerde Narkotik şube müdürlükleri kurulmuş, diğer illerde ise KOM Şubelerde bulunan narkotik kısım amirliklerince narkotik suçlarla mücadele devam edilmeye başlanılmıştır. 2025 yılı itibari ile Narkotik Şube müdürlüğü kurulmayan diğer illerde de Narkotik Şube Müdürlükleri açılması çalışmalarına devam edilmekte olduğu görülmüştür.

2.2.5. Sahil Güvenlik Komutanlığı Rolü

Sahil Güvenlik Komutanlığı karasularımızda narkotik ve psicotrop madde kaçakçılığı ile mücadele faaliyetlerini 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanun kapsamında yerine getirmektedir. Komutanlık açık denizlerde narkotik ve psicotrop madde kaçakçılığı ile mücadele faaliyetlerini; uyuşturucu ve psicotrop maddelerin kaçakçılığına karşı BM Sözleşmesi'nin 17. maddesi ve bu maddenin uygulanmasına yönelik Deniz Yoluyla Yapılan Kaçakçılıkla Mücadele Anlaşması'na dayanarak yürütmektedir.

2.2.6. Diğer İlgili Kurumlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkıları

2.2.6.1. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü

Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana varlığını koruyan gümrük muhafaza teşkilatı geniş bir coğrafyaya yayılan Türkiye'de, gümrüklerde işlemlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve kaçakçılığı önlemek amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak görevini sürdürmüştür. Halen 162 gümrük müdürlüğü ve 31 gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürlüğünü bünyesinde barındırmaktadır (T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2019).

Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre sayılan 4 adli kolluk biriminden biridir. Kanunda yetkisi gümrük sahasında ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği içerisinde kaçakçılık faaliyetlerini önleme, izleme ve soruşturmakla görevli müdürlük, özellikle terör örgütlerinin finansman kaynakları arasında olan uyuşturucu ile ilişkili suçları ve sınır aşan suç niteliğindeki uyuşturucu kaçakçılığına yönelik mücadele yürütmektedir (Ün, 2019 s. 18).

“Anayasa değişikliklerine uyum sağlanması amacıyla bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde değişiklik yapılmasını içeren 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 9 Temmuz 2018 de yürürlüğe girmesiyle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı adı altında birleştirilmiş ve Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü bu bakanlık çatısı altında faaliyetlerine devam etmiştir” (Ün, 2019 s. 20). Genel Müdürlüğün görevi uluslararası eşya, taşıt ve yolcu hareketlerini kontrol ederek güvenli ticaret ortamı oluşturmak, diğer taraftan kaçakçılığı önlemek suretiyle ülke ekonomisine, toplum sağlığı ile çevrenin korunmasına katkı sağlamaktır.

2.2.6.2. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Uyuşturucu ile mücadele konusunda Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı da önemli görevler üstlenmiştir. Bu kapsamda 2017 yılında bakanlığın Yeşilay ile imzalanan protokol kapsamında 81 ilden 145 kişinin katıldığı “Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Formatör Eğitimi” gerçekleştirilmiştir (Çetinöz, 2019 s. 31). Ayrıca Aile Eğitim Programı Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığı Korunma Eğitimi ile 2018'e dek 160 bine yakın vatandaşa eğitim verilmiştir (Çetinöz, 2019 s. 32).

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yasal çerçeve kapsamında devletin gençleri bağımlılıktan koruma amacıyla tedbirler alması noktasında görevli bakanlıklardan biri durumundadır. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çocuk ve gençleri kötü alışkanlıklardan korumak için gerekli önlemleri almakla görevlidir (Albayrak ve Balcı, 2014).

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık nedenleri üzerine yapılan araştırmaların genelinin gösterdiği gibi bireylerin travmatik bir duruma maruz kalması ve aile kaynaklı

problemler uyuşturucu kullanımı konusunda tetikleyici olabilmektedir (Yoldaş ve Demircioğlu, 2020). Bu nedenle uyuşturucu kullanımının başlamadan engellenmesi büyük öneme sahip durumdadır. Bu konuda bakanlık da eğitim faaliyetleri ile önleyici projelere ağırlık vermeye devam etmektedir.

2.2.6.3. Bağımlılık ile Mücadele Yüksek Kurulu

2014/19 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Başbakan Yardımcısı başkanlığında 8 bakanın katılımı ile Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulu oluşturulmuş ve güçlü bir koordinasyon yapısı sağlanmıştır. Bu kapsamda 2015 Uyuşturucu ile Mücadele Eylem Planı hazırlanmış, daha sonra 2016-2018 Uyuşturucu ile Mücadele Ulusal Eylem Planı yürürlüğe sokulmuştur (Çetinöz, 2019 s. 19).

Koordineli çalışma amacıyla oluşturulan kurulun Adalet, Aile ve Sosyal Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Gençlik ve Spor, Gümrük ve Ticaret, İçişleri, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlarından oluşacağı açıklanmıştır.

Sağlık Bakanlığının koordinasyonunda Ulusal Uyuşturucu Strateji Belgesi ve Eylem Planı için 2015 yılında hazırlıklara başlanmıştır (Durmuş, 2018 s. 23-45).

2016-2018 Uyuşturucu ile Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda faaliyetler 11 ana başlık altında şu şekilde toplanmıştır:

- Uyuşturucuya ulaşılabilirliği önlemek,
- Toplumsal anlamda uyuşturucu ile mücadele
- Uyuşturucu ile mücadelede tedavi
- Uyuşturucu ile mücadele sosyal uyum çalışmaları
- Uyuşturucu ile mücadele iletişim çalışmaları
- İzleme ve değerlendirme çalışmaları
- Finansal boyut
- Yerel yönetimler ve STK'ların rolü
- Danışma birimleri
- Uluslararası deneyim ve başarılı ülke modeller

Bağımlılıkla Mücadele Kurulu, bağımlılıkla mücadelede teknik çalışma gruplarının yanı sıra iletişim çalışma grubu ve il/ilçe koordinasyon kurullarının oluşturulmasını öngörmüştür. Bu kurullar Sağlık Bakanlığı müsteşar yardımcısı tarafından, illerde ise il sağlık müdürlükleri aracılığı ile çalışmalarını yürütmektedir (Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2019).

Bu kapsamda Uyuşturucu ile Mücadele Teknik Çalışma Grubu, Alkol Bağımlılığı ile Mücadele Teknik Çalışma Grubu gibi alt çalışma grupları oluşturulmuştur (Yavuz ve Çöpoğlu, 2018 s. 101-123). 2018’de yönetim sistemi değişikliği gelen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile uyuşturucu ile mücadele konusunda bazı mevzuat düzenlemeleri de gündeme gelmiştir. Böylece cumhurbaşkanlığının politika üretme ve denetim kapasitesi arttırılmıştır. Bu bağlamda 2019/2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu’nun Cumhurbaşkanı Yardımcısı başkanlığında toplanması karara bağlanmıştır. Yüksek Kurulu’nun temel görevi il koordinasyon kurulları oluşturularak uyuşturucu ile mücadelede koordinasyonun güçlendirilmesidir.

2.2.6.4. Erken Uyarı Sistemi

Uyuşturucu ile mücadele çalışmaları kapsamında 2008’de hayata geçirilen TUBİM erken uyarı sistemi Ulusal Çalışma Grubu aracılığı ile yürütülmekte ve yılda 2 kere toplanarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Birçok kurul temsilcisinden oluşan erken uyarı sistemi kapsamında yeni psikoaktif maddelerin ülke için riskleri değerlendirilmektedir. 2015 yılında hayata geçirilen Jenerik Sınıflandırma Sistemi ile de yeni psikoaktif maddelerin birçoğunun daha Türkiye’ye girmeden kanun kapsamına alınması sağlanmaktadır (Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2019).

2008’den itibaren erken uyarı sistemi kapsamında 772 yeni psikoaktif madde kanun kapsamına alınmış, bunların 426’sı tek tek sayma usulü ile 346 tanesi ise jenerik sınıflandırmayla yasa kapsamına eklenmiştir (Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2019). Sistemde amaçlanan; maddenin ülkeye giriş yaparak halk arasında yayılım gerçekleşmeden etkilerden haberdar olup, uyuşturucu sınıfına alınarak bireylerin bağımlılığını önlemektir.

3.BÖLÜM

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SUÇLARI İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİNDE UYGULAMA VE SONUÇLAR

3.1. UYGULAMA ALANINDA SORUNLAR VE ZORLUKLAR

TCK'nın 188'nci maddesinin 1'inci fıkrası “uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz” hükmünü havidir. Burada bir cezayı kaldıran etkin pişmanlık hali öngörülmüştür. Madde gerekçesinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlar bakımından özel bir pişmanlık hâli düzenlendiği ifade edilmiştir. Bu düzenleme 188'inci maddenin 1'inci ve 3'üncü fıkralarında düzenlenen suçların işlendiği durumlarda ve resmi makamların henüz suçun işlendiğinden haberdar olmadıkları dönem için geçerlidir.

Failin ilk olarak TCK'nın 188'nci maddesinde belirtilen suçlardan herhangi birinin işlenmesine iştirak etmesi gerekmektedir. TCK'nın 188'inci maddesinin 1'inci fıkrasında “Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi...” şeklinde bir ifade kullanılmasına rağmen “iştirak etmiş olan” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususu açıklanmamıştır. TCK'nın 37'nci ve 41'inci maddeleri arasında teknik olarak suça iştirak başlığı ile hükümler düzenlenmiştir.

Kanunun bu lafzı nedeniyle iştirak halinde işlenmeyen uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında pişmanlık gösteren kişilerin cezasızlık nedeninden faydalanamayacağı yani tek başına işlenen suçlarda, failin pişman olması nedeniyle suçunu itiraf etmesi veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yerini göstermesinin cezasızlık nedeni olmayacağı anlaşılmaktadır (Malkoç, 1998). Öğretide, kanundaki bu ibarenin yanıltıcı olduğu, konunun bu şekilde anlaşılmaması gerektiği, maddede yer alan “iştirak etmiş olan” ifadesinin geniş yorumlanarak yalnızca teknik anlamıyla değil de bu suçlardan herhangi

birini işlemiş olan kimse şeklinde anlaşılması gerektiği de ifade edilmiştir (Erman ve Özek, 1995 s. 174-218). Aynı doğrultuda organize biçimde işlenen ve bu yönü ile toplum için daha fazla tehlike oluşturan suçta etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması kabul edilirken tek bir kişi tarafından işlenen suçlarda bu durumun kabul edilmemesinin, suçla mücadelede zafiyet yaratabileceği ve izahını yapmanın güç olacağı yönünde görüşler de ileri sürülmüştür (Sevdim, 2013 s. 213-222).

Yargıtay da aynı doğrultuda “Sanığın yakalandığı yer ve yakalanış biçimine göre; sanığın suç konusu uyuşturucu maddeyi İran’dan getirdiğini beyan ederek görevlilerin bilgisi olmadığı aşamada ithal suçunu ortaya çıkardığından, TCK’nın 192/1’inci maddesi uyarınca cezaya hükmolunamayacağı...” diyerek bu durumlarda etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiğini kabul etmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da verdiği bir kararda; “Sanık, suçu haber alındıktan sonra olsa bile, uyuşturucu maddeyi sağladığı kişiyi veya uyuşturucu maddenin bulunduğu yeri bildirmekle, suçlunun ve suça konu maddenin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik uyuşturucu madde temin suçuyla mücadeleye katkıda bulunmuş olacağından, olaydaki konumu itibarıyla TCK’nın 64 ve 65. maddelerinde açıklanan biçimde iştirak koşullarında olmasa bile, hakkında cezadan özel indirim düzenleyen maddenin uygulanması gerekir” şeklinde karar vermiştir (Yargıtay, 2020). Buna göre TCK’nın 192’nci maddesinin 1’inci fıkrasında geçen iştirak kavramının teknik düzenlemeden bağımsız olarak, sayılı suçlardan herhangi birini işlemiş olan kimse anlamında kullanıldığı kabul edilmektedir (Güngör ve Kınacı, 2001 s. 256-272).

Fail TCK’nın 188’inci maddesinde yer alan suçlardan herhangi birini işlerken, yine aynı maddede yer alan suçlardan başka birini ihbar ederse, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması söz konusu olmayacaktır. Örneğin uyuşturucu madde satarken yakalanan failin tanıdığı olan A’nın da uyuşturucu madde ihraç etme suçunu işlediğini bildirmesi ihbar niteliğinde sayılacak ve fail hakkında etkin pişmanlık hükmü uygulanmayacaktır (Elmas, 2015 s. 1049-1066).

TCK’nın 192’nci maddesinin 1’inci fıkrasında; “resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı

veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse” şeklinde ifade kullanılarak ihbarın, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının işlendiği bilgisinin resmi merciler tarafından öğrenilmesinden önce yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Suçun haber alınmasından veya ortaya çıkarılmasından sonra yapılan ihbarlar bakımından cezayı kaldıran bu halin uygulanması mümkün değildir. Bu durumda şartlarının oluşması halinde aşağıda ayrıntılı incelenecek olan cezayı azaltan etkin pişmanlık hali uygulanabilecektir (Kurt ve Kurt, 2007 s. 21-49).

Resmi mercilerin bilgi sahibi olması, haberdar olma için yeterlidir. Failin resmi mercilerin konudan haberdar olup olmadıklarını bilip bilmemesi durumu ile resmi mercilerin suçun işlendiğini ne şekilde öğrendiklerinin önemi bulunmamaktadır. Yani resmi makamlar tarafından suçun işlendiği bir şekilde öğrenilmişse ve fail bunu bilmeyerek yetkililerle bilgi paylaşımında bulunmuşsa artık fail hakkında bu hüküm uygulanamayacaktır. Bu durumda şartlarının oluşması halinde TCK'nın 192'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında belirtilen cezayı azaltan etkin pişmanlık halinin uygulanması yoluna gidilebilecektir (Elmas, 2015 s. 1049-1066).

Yetkili mercilerce suça yönelik edinilen soyut duyular veya tahmine dayanan şüphe öğrenme olarak kabul edilemeyecektir (Güngör ve Kınacı, 2011 s. 272-317). Öğrenilmiş olmasına rağmen yetkililerce herhangi bir işlem yapılmamış veya teknik anlamda bir soruşturma açılmamış olması etkin pişmanlığın uygulanması açısından fark yaratmamaktadır.

TCK'nın 192'nci maddesinin 1'inci fıkrasında “diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse” şeklinde ifade kullanılarak failin suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri yetkili mercilere haber vermesinden söz edilmektedir. Öğretide failin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması için suç ortağını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı ve imal edildiği yeri birlikte mi bildirmesi gerektiği, bunlardan yalnızca birini mi bildirmesinin yeterli olup olmayacağı hususu tartışmalıdır (Akkaya, 2010). Bazı yazarlar yasa lafzında “ve” bağlacının kullanıldığını gerekçe göstererek, fail tarafından yalnızca suç ortaklarının veya

yalnızca uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerin bildirildiği durumunda etkin pişmanlık hükmünün uygulanamayacağını ileri sürmekte, bazı yazarlar ise kanunda kullanılan “ve” sözcüğünün “veya” olarak anlaşılması gerektiğini belirtmektedirler (Erman ve Özek, 1995 s. 26-58).

Belirtilen görüşlerin yanında bir ayrıma gidilmesi gerektiğini, failin diğer suç ortaklarının kim olduğu hususunda bilgisinin olması durumunda hem suç ortağı veya ortaklarını hem de uyuşturucu maddelerin saklandığı ve imal edildiği yerler hakkında bilgi vermesi gerektiğini, fail suç ortaklarının yerini ve kim olduklarını bilmesine rağmen yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı ve imal edildiği yer hakkında bilgi verirse etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmaması gerektiğini, bu yorum şeklinin suç faillerinin ve suç konusunun ele geçirilmesi için getirilen etkin pişmanlık kurumunun ruhuna daha uygun düşeceğini belirten görüşler de mevcuttur (Tezcan, Erdem ve Önok, 2013 s. 814-816). Fail diğer suç ortaklarının kim olduklarını bilmiyorsa, örneğin fail uyuşturucu veya uyarıcı madde satın aldığı kişinin açık kimlik, iletişim veya eşkâl bilgisini veremiyorsa, yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı ve imal edildiği yeri bildirebiliyorsa bu durumun fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için yeterli olduğu görüşü de ileri sürülmektedir (Akkaya, 2010).

TCK'nın 192'nci maddesinin 1'nci fıkrasında “verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde” ifadesine yer verilerek etkin pişmanlık hükmünün uygulanabilmesi şarta bağlanmıştır. Bu şart sayesinde fail eğer suç ortakları ve suçun maddi konusu bakımından işe yaramayan bir bilgi verecek olursa etkin pişmanlıktan yararlanamayacaktır. Verilen bilgi ile suç ortakları ve herhangi bir uyuşturucu madde yakalanmamış ise veya bildirilen kişiler yakalanmış, yargılanmış fakat beraat etmiş ise bu hallerde ihbarı yapan fail etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanamayacaktır (Kurt ve Kurt, 2007 s. 21-49). Yargıtay bir kararında fail tarafından bildirilen kişi hakkında herhangi bir soruşturma başlatılıp başlatılmadığını, başlatılmış ise sonucunun araştırılmasını, sonrasında etkin pişmanlık uygulanıp uygulanmayacağını tartışılması gerektiğini belirtmiştir. Failin geçerli bir ihbar yapmasına rağmen, suç ortakları ihbar edilen yerde bulunamamasına rağmen uyuşturucu madde ele geçirilirse ya da tam tersi olacak şekilde fail tarafından uyuşturucu

veya uyarıcı maddenin bulunduğu yer ihbar edilir ancak bu yerde madde bulunamamasına rağmen suç ortakları ele geçirilirse ihbar eden fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerekecektir (Akkaya, 2010).

İhbar sözlü veya yazılı yapılabilir. Ne şekilde yapılırsa yapılsın ihbar edenin ve verilen bilginin bir tutanak altına alınarak tespite elverişli hale gelmesi gerekir. Etkin pişmanlıkta bulunan kişi, tanık koruma programından yararlandırılabilceği gibi gizli tanık olarak dinlenmesine de engel yoktur.

Fail hakkında belirtilen bu cezayı kaldıran etkin pişmanlık halinin uygulanabilmesi için failin ortak olarak bildirdiği herkesin yakalanması gerekmez.

Ortaklardan yalnızca birinin yakalanmış olması yeterli olacaktır. İhbara konu ortağın yakalanamadığı hallerde fail hakkında etkin pişmanlık hükmünün uygulanabilmesi için, bildirilen kişinin kimliğinin tespit edilip edilemediği, failin bu kişiye suç isnat etmesi için bir sebebinin olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu kişi yakalandığında suçunu ikrar etmese bile ortadaki mevcut delillerin mahkûmiyeti için yeterli olması gerekir (Güngör ve Kınacı, 2001 s. 272-317).

Fail uyuşturucu veya uyarıcı maddenin saklandığı yeri bildirmiş ise o yerde uyuşturucu ve uyarıcı maddenin ele geçirilmiş olması gerekir. Failin uyuşturucu ve uyarıcı maddenin imal edildiği yeri bildirmesi durumunda, uyuşturucu ve uyarıcı maddenin o yerde imal edildiğine ilişkin somut delillerin elde edilmesi gerekir. Failin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edilen yeri ihbar etmesine rağmen, fail dışında örneğin yapılan ihbarın haber alınması gibi herhangi bir nedenle imal edilen uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçirilememesi, fakat söz konusu yerde yapılan araştırmada uyuşturucu veya uyarıcı madde imal edildiğine ilişkin, uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılan araç gereçler, kimyasal maddeler gibi somut delillerin bulunması halinde fail hakkında cezasızlık nedeni uygulanmalıdır (Elmas, 2015 s. 1049 -1066).

Burada önemli olan ve dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise failin doğru ve yararlı ihbarına rağmen suç ortaklarının fail dışında bir nedenle yakalanamamalarıdır. Bu

durumda dahi fail hakkında cezayı kaldıran etkin pişmanlık hükmünün uygulanması gerekecektir. Keza failin ihbarı sonucunda diğer suç ortaklarının kimlikleri belirlenmiş ve uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yeri tespit edilmiş ise fiilen yakalama veya ele geçirme olmasa dahi failin bu hükümden yararlanması gerekecektir (Yaşar, 2015 s. 422-427).

Türk Ceza Kanunu'nun 192'nci maddesinin 3'üncü fıkrası "Bu suçlar haber alındıktan sonra, gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadar indirilir. " hükmünü havidir. Etkin pişmanlık hali burada cezayı azaltan şahsi sebep olarak düzenlenmiştir. Bu hüküm ile failin suçun öğrenilmesinden sonra yetkili mercilerle işbirliği yapması sonucunda suç ortaklarının tespit edilerek yakalanmasına yardım etmesi cezayı azaltan şahsi sebep olarak kabul edilmiştir (Soyaslan, 2020 s. 345.412). Cezayı hafifletici bu sebep TCK'nın 188'inci ve 191'inci maddelerinde düzenlenen tüm suçlar bakımından uygulama alanı bulmaktadır.

İhbarın yapılma zamanı TCK'nın 192'nci maddesinin 1'inci ve 3'üncü fıkralarının en büyük farkıdır. Eğer yetkili makamlar tarafından haber alınmadan önce ihbarda bulunulursa cezayı kaldıran, yetkili makamlar tarafından haber alındıktan sonra suçun meydana çıkmasına ve failerin yakalanmasına yardımda bulunulursa cezayı azaltan etkin pişmanlık söz konusu olacaktır (Erman ve Özek, 1995 s. 174-218). Suçun ortaya çıkması için yapılan yardımın, suç haber alındıktan sonra ve en geç hüküm verilinceye kadar yapılması gerekmektedir.

Failin cezayı azaltan etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesi için Türk Ceza Kanunu'nun 188'inci maddesinde düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarını bizzat işlemiş ya da bu suçun işlenmesine katkı sağlamış olması gerekmektedir. Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması açısından bu suçun bireysel olarak, birden çok kişiyle birlikte veya suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması arasında herhangi bir fark yoktur (Akkaya, 2010).

Cezayı azaltan etkin pişmanlık hükümlerinin tatbik edilebilmesi için bulunması gereken ikinci koşul failin, suçun meydana çıkması veya suç ortaklarının yakalanması için yetkili mercilere bizzat ve gönüllü olarak hizmet ve yardımda bulunmasıdır. Failin resmi makamlara bildirimde bulunma amacının ne olduğu etkin pişmanlıktan faydalanıp faydalanamaması açısından önemsizdir. Fail, hangi sebeple olursa olsun, resmi makamlara hizmet ve yardımda bulunmuşsa, gerçekten pişmanlık duymasa dahi etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecektir (Öner, 2011 s. 150).

Madde metninde kullanılan “gönüllü olarak” ifadesi gönüllü olarak bilgi verilmesi anlamına gelmektedir. Bu ifadenin TCK’nın 36’ncı maddesinde düzenlenen “gönüllü vazgeçme” müessesesi ile ilgisi bulunmamaktadır. Herhangi bir zorlama, baskı, vaat veya gönüllü davranış olarak kabul edilemeyecek başka bir şekilde verilen bilgilerin söz konusu olması halinde fail hakkında bu indirim sebebi uygulanamayacaktır (Yaşar, 2015 s. 422-427).

Fail tarafından yapılan hizmet ve yardım, suçun ortaya çıkması veya fail veya diğer suç ortaklarının yakalanması amacını gerçekleştirmeye elverişli olarak, Cumhuriyet Savcılığına, kolluk birimlerine ve kovuşturma aşamasında mahkemeye yapıldığında etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir (Akkaya, 2010).

Fail tarafından yapılan hizmet ve yardımın yetkili merciler tarafından suçtan haberdar olunduktan sonra yapılması gerekir. Önce yapılırsa yukarıda bahsettiğimiz cezayı kaldıran etkin pişmanlık hükümleri doğrultusunda değerlendirme yapılması gündeme gelecektir. Madde metninde yapılan yardım ve hizmetin suçun haber alınmasından sonra yargılamanın hangi aşamasına kadar yapılması halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanacağı hususunda açık bir ifade bulunmamaktadır. Konu ile ilgili olarak madde gerekçesinde “uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da kullanmak için satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçları ile ilgili olarak soruşturma başladıktan sonra, etkin pişmanlık göstererek suçun meydana çıkmasına ve fail ve diğer suç ortaklarının yakalanmasına yardım ve hizmet eden kişi hakkında verilecek cezada indirim yapılması öngörülmüştür. Ancak, bu bilgi vermenin en geç hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerekir” ifadesi yer almaktadır. Etkin

pişmanlık hükümlerinin resmi makamlar tarafından suçun haber alınmasından sonra hüküm verilene kadar gerçekleşebileceği bu gerekçe nedeniyle söylenebilmektedir.

Kanun metninde düzenleme altına alınmayan bir hususun madde gerekçesi ile daraltılmasının kanun yapma tekniği ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesine uygun düşmediği şeklinde eleştiriye maruz kalmaktadır. Madde metninde hiçbir sınırlama yapılmadan “bu suçlar haber alındıktan sonra” ibaresi geçmesi, yalnızca hüküm verinceye kadar değil, hükmün kesinleşmesi aşamasına kadar da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasının mümkün olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Mahkeme tarafından verilen hükümden sonra mahkeme işten elini çekmiş sayılacaktır. Mahkemece hükmün verilmesinden sonra kanun yollarına başvurulmaması halinde doğal olarak hüküm kesinleşecek ve etkin pişmanlık ancak hükmün verildiği ana kadar mümkün olabilecektir. Buna karşın etkin pişmanlık hükümleri ile amaçlananın, suç ortakları ile uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesi olmasından ötürü mahkeme tarafından verilen hükme karşı olağan kanun yollarına başvurulması halinde hüküm istinaf veya temyiz aşamalarından sonra kesinleşeceğinden sanığın bu aşamaya kadar suç ortaklarının ortaya çıkmasına veya uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesine hizmet ve yardım ederek etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesine imkân tanınması gerektiği ileri sürülmektedir (Sevdim, 2013). Bu görüşün suçların önlenmesi hedefine ulaşılması, failin pişmanlığını ödüllendirilmesi ve bu gibi hareketlerin teşviki kapsamında yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

Burada kullanılan “ve” bağlacından failin yalnızca suçun meydana çıkmasına yardım etmesinin yeterli olmayacağı aynı zamanda fail ve diğer suç ortaklarının da yakalanmasına hizmet ve yardım etmesi gerekeceği anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun bu fıkra, TCK’nın 192’nci maddesinin 1’inci fıkrasında belirlenen “verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması” koşulunu aramaması nedeniyle yapılan hizmet ve yardım sonucunda suçun meydana çıkmaması veya fail ve diğer suç ortaklarının yakalanmaması halinde fail yine de etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilecektir (Öner, 2011 s. 162-168).

Bazı yazarlarca maddede ifade edilen “hizmet” ve “yardım” kelimelerinin farklı anlamlarda kullanılmadığı, birbirlerini tamamlama amacıyla kullanıldığı, bu nedenle “hizmet ve yardım eden” sözünün “katkıda bulunma ya da sağlama” olarak anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür (Güngör ve Kınacı, 2001 s. 272-317).

Öğretide büyük çoğunlukla ifade edildiği ve Yargıtay’ın da kabul ettiği görüşe göre maddede yer alan “suç ortaklarını” ifadesi geniş olarak yorumlanmalıdır. Bu ibareyi teknik anlamıyla değil, “bu suçlardan herhangi birini işlemiş olan kimse” şeklinde anlamak gerekir. İndirim nedeninin uygulanması açısından suçun iştirak halinde işlenmesi gerekmediği gibi yukarıda da belirtildiği şekilde failin iştirak halinde işlenen suçlarda, suça iştirak eden tüm ortakları bildirmesi de gerekmemektedir. Failin ihbarda bahsi geçmeyen kişilerin isimlerini bildirmek suretiyle suçun meydana çıkmasına ve suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etmiş olması ceza indiriminden yararlanması için yeterlidir. Durum bu olmakla birlikte failin sadece başkalarının suçla olan ilgilerini açıklaması tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda bu kişilerin yakalanmasına ya da kim olduklarının belirlenmesine yardım ve hizmet etmiş olması gerekir (Güngör ve Kınacı, 2001 s. 272-317).

Konuya ilişkin uygulamanın ne şekilde olduğunun pekiştirilmesi amacıyla bazı Yargıtay kararları aşağıda sıralanmıştır.

“Kendisinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ele geçmeyen sanık Abdullah’ın, olay tarihinde sanık İsmail’de ele geçen 34 adet MDMA içeren tableti “temin ettiğine” ilişkin sanık İsmail ve tanık Şefik’in soyut beyanları dışında yeterli delil bulunmadığı aşamada, “İsmail’de ele geçen tabletleri satmak için İzmir ilinden temin ettiğini, bir kısmını sattığını, kalanını ise emaneten İsmail’e verdiğini,” beyan etmek suretiyle kendi suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım ettiği anlaşıldığı halde, sanık hakkında TCK’nın 192/3. maddesi uyarınca etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiği gözetilmeden”

Olay tutanağı içeriği ile dosyadaki beyanlara göre; diğer sanıklar Oğuzhan ve Erkan Aydöner’de ele geçirilen maddeyi sanık Saime Kazma’dan aldıklarını beyan ettikleri,

sanık Saime'nin evine gidildiğinde başkaca bir delil olmadığı, aşamada diğer sanıklar Oğuzhan ve Erkan'da ele geçirilen maddenin bir kısmını kendisinin verdiğini beyan etmek suretiyle kendi suçunun ortaya çıkmasına hizmet ve yardım ettiğinin anlaşılması karşısında, sanık Saime Kazma hakkında TCK'nın 192/3. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi...”

Hizmet ve yardım madde metni gereği bizzat failin kendisi tarafından yapılmalıdır. Kural bu olmakla birlikte hastalık gibi istisnai durumlarda fail bizzat yetkili mercilere müracaat edemeyebilir. Bu durumlarda bizzat müracaat imkânı olmayan failin bilgileri bir yakını vasıtasıyla ilgili makama iletmesi halinde yardım bizzat fail tarafından yapılmış gibi kabul edilecektir (Güngör ve Kınacı, 2001 s. 272-317).

3.2. UYUŞTURUCU MADDE İLE MÜCADELEDEKİ ENGELLER

Uyuşturucu madde imali, ithali, ihracı ve ticaretinin ruhsata aykırı veya ruhsatsız gerçekleştirilmesi aranmıştır. Uyuşturucu maddenin imali, ithali ve ihracı ruhsatlı ve ruhsata uygun biçimde gerçekleştirilirse TCK'nın 26. maddesi gereği fiil, hakkın kullanımı kapsamında değerlendirilecek ve suç teşkil etmeyecektir (Yaşar, 2015 s. 118-123). Uyuşturucu maddenin, ilaçlarda da kullanılması dolayısıyla, izne bağlı olarak imali, ithali veya ihracı suç oluşturmaz (Arslan ve Azizağaoğlu, 2005 s. 26-74).

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ruhsata bağlanması hususu 2313 ve 3298 sayılı Kanunlarla düzenlenmiştir. Bu Kanunlara göre ruhsat verme yetkisi Sağlık Bakanlığı'na aittir. Bir madde hakkında ruhsata sahip olduğu yönünde bir iddia mevcutsa yakalanan maddenin ruhsatta yazılı madde olup olmadığına dikkat edilmelidir. Ayrıca ele geçirilen madde miktarının ruhsatta yazılı miktarda olması, niteliği veya yer aldığı karışım içindeki oranı ruhsatta belirtilene uygun olması, sadece ruhsatta belirtilen yerde bulundurulması, yalnızca ruhsatı verilen işleme tabi tutulması gibi önemli bazı ölçütlere dikkat etmek gerekir (Elmas, 2020 s. 1060-1064).

2313 sayılı Kanun'un 1. maddesi; tıbbi afyonla müstahzaratının, morfin ve milhlerinin, ham kokain, koka yaprağı, tropokokain ve kokain ekgoninle milhlerinin; yüzde 0,20 gramdan fazla morfin ve milhlerinin, yüzde 0,10 gramdan fazla kokain ve

milhlerini içeren ökodol, dikodit, dilodit, asedikon bulunduran maddelerin imalinin, ithalinin ve ihracının ruhsata tabi olduğu belirtir.

3298 sayılı Kanun'un 1. maddesi gereği "çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleri, tıbbi afyon, morfin ve evsafını haiz afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri; koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Sağlık Bakanlığınca tayin olunacak diğer uyuşturucu maddelerle" Bakanlıkça kullanımının tahripkar olduğu, "Toxicomanie" yaptığı tespit edilen tabii ve suni maddelerin ihraç, ithal ve imaliyle ilgili konular Cumhurbaşkanınca tespit edilecek esaslar uyarınca yürütülür. Haşhaş, afyon ve kapsüllerinin ekileceği ve üretileceği yerler Cumhurbaşkanı tarafından tespit edilir. Ekim yapacak kişilerin izin alması zorunludur.

Bu Kanunlar dışında "Kontrole Tabi Kimyasal Maddeler Hakkında Yönetmelik" hükümleri içerisinde; uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali, ithali ve ihracının hangi makamların iznine tabi olduğu ve hangi makamlar tarafından ruhsatlandırılacağına dair hükümler yer alır.

Benzer şekilde TCK'nın 188. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenen suç için de bu seçimlik hareketler, resmî makamların iznine bağlı olan madde açısından resmî makamların izni olmadan yapıldığı takdirde suç oluşacaktır. Yani burada da hukuka özel aykırılık hali açık olarak düzenlenmiştir.

Uyuşturucu madde suçlarına dair doktrinde tartışmalı olan husus, zorunluluk haline ilişkindir. Zorunluluk halinin kusurluluğu kaldıran sebep mi yoksa hukuka uygunluk sebebi mi olduğu hususunda da tartışma söz konusudur. Zorunluluk halinden bahsedebilmek için, fiil anında bilinebilir bütün koşullar göz önünde tutulduğunda, bir zararın gerçekleşmesi olasılığının muhakkak olması aranır (Kangal, 2010 s. 70-85). Bununla birlikte, herhangi bir tehlikenin varlığı yeterli değildir. Zorunluluk halinde tehlikeden bahsedebilmek için, tehlikenin belli yoğunluğa ulaşması gerekir. Ağır tehlikeden, tehlikenin meydana getireceği zararın ağırlığı ve tehlikenin zararı meydana getirme ihtimalinin yoğunluğu anlaşılmalıdır. Tehlikenin yanında meydana gelecek zarar da ağır olmalıdır. Ayrıca tehlikenin mevcut olması gerekir. Tehlike ve kurtarma fiilleri eş

zamanlı olmalıdır. Mevcut olan ağır tehlikenin bir hakka yönelik olması gerekir. TCK, zaruret hali bakımından tehlikeyle karşı karşıya kalan hakların kapsamını sınırlı tutmamıştır (Kangal, 2010 s. 70-85).

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları bakımından, zorunluluk haline ilişkin en önemli hususlardan biri kişinin, “tehlikeye bilerek neden olmamış olması” kriteridir. Tehlikeye neden olan kişi sonradan bu tehlikeyi ortadan kaldırmak amacıyla dahi olsa üçüncü kişilere zarar vermişse zorunluluk halinden faydalanamaz. Tehlikeye kasten ya da bilinçli taksirle neden olan kişi, zorunluluk halinden yararlanamaz. Kişinin, tehlikenin gerçekleşebileceğini öngörmüş olması gerekir. Uyuşturucu madde kullanan kişiler genelde bağımlı hale gelmeyecekleri kanaatiyle kullanıma başlarlar. Ancak bağımlılık ihtimalinin varlığını öngörmemiş olmaları mümkün değildir. Başka bir deyişle, fail bağımlı hale gelebileceği tehlikesini bilir, ancak tehlikeyi ciddiye almaz ya da kişisel özelliklerine güvenerek sonucun gerçekleşmeyeceğini düşünür. Bilinçli taksirle tehlikeye neden olma durumunda, zorunluluk halinden yararlanılamaz. Ancak hukuksal yararların karşılaştırılması ilkesi göz önünde bulundurularak, durum yumuşatılacaktır (Kangal, 2010 s. 70-85).

TCK'nın 188. maddesi bakımından, uyuşturucu maddeyi, uyuşturucu krizine girmiş ve yoksunluk çeken kullanıcıya temin eden kişinin durumu incelenmelidir. Üçüncü kişi lehine zorunluluk halinde, ceza sorumluluğunun ortadan kalkıp kalkmayacağı hususu tartışmalıdır. Doktrinde, doktora başvurma imkânı olup olmadığına göre bir değerlendirme yapılmaktadır. Kişinin kriz geçirme tehlikesinin olduğu hallerde, bir yakınının o an için yeter miktarda uyuşturucu temin etmesinin, doktora başvurma olanağı yoksa zorunluluk hali kapsamında değerlendirileceğini belirten bir görüş mevcuttur. Verilen örnekteki durum bakımından, tehlike içinde bulunan kişinin tehlikeye kendisinin sebebiyet vermiş olup olmadığı hususuyla tehlikeden başka türlü korunma imkânının bulunup bulunmadığı hususu birlikte incelenmelidir. Kişinin, uyuşturucu krizine girmiş olan yakınına kurtarmak amacıyla uyuşturucu madde satın alması halinde, satın alan fail tehlikeye kendisi neden olmamıştır. Ayrıca failin, tehlikedeki kişinin kendisini nasıl tehlikeye düşürdüğüne önem vermesi beklenmemelidir (Kangal, 2010 s. 70-85). Failin, tehlikeden başka türlü korunma imkânı bulunmamalıdır. Fail koruma

fiilini gerçekleştirirken en az zararlı aracı seçmek zorundadır. Farklı şekilde korunma olanağı varken suç işleyerek tehlikeyi engelleyen kimse zorunluluk halinden faydalanamaz. Sonuç olarak zorunluluk hali, uyuşturucu madde imal ve ticareti suçları bakımından oldukça dar da olsa, uygulama alanı bulabilir.

TCK'nın 24. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kanun hükmünü yerine getiren kişiye ceza verilemez. Hukuk normu, belli bir biçimde davranma yükümlülüğü getirmişse, ilgili hukuk normunun belirlediği şartlara uygun biçimde fiilin gerçekleştirilmesi hukuka uygun olacaktır (Yalçın ve Köprülü, 2023 s. 114-185).

Kanun hükmünü yerine getirmede yetki veren bir norm bulunur. Bu normun verdiği yetki genel ya da özel nitelikli olabilir. Kanun hükmünün yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeninden bahsedebilmek için, somut ve özel bir norm söz konusu olmalı ve bu hukuka uygunluk nedeni hakkında değerlendirme sadece ilgili normla sınırlı olarak yapılmalıdır (Sevdim, 2014 s. 108).

Örneğin tıbbi müdahalenin gereği olarak uyuşturucu etki doğuran ilaçlar veren doktorun fiili, hukukun kendisine tanıdığı izin çerçevesinde gerçekleştiğinden hukuka uygundur (Taşkın, 2011 s. 212-253).

Benzer biçimde uyuşturucu madde bağımlısı şüphelinin yoksunluk krizi geçirmesi sebebiyle ifadesinin alınmaması durumunda doktorun, uyuşturucu madde özelliği gösteren ikame bir ilaç vermesi halinde fiil hukuka uygun olur. Zira aksi halde yoksunluk krizi geçirmek üzere olan şüphelinin ifadesinin alınması halinde beyanı özgür iradesine dayanmayacaktır. Bu durumda CMK'nın 148. maddesi gereği yasak usullerle ifade alınmış olacağından delil olarak değerlendirilemeyecektir.

CMK'nın 139. Maddesi 477 gereği suç örgütüyle ilgili gizli soruşturma yapmak ve delil elde etmek amacıyla görevlendirilmiş olan gizli soruşturmacının gerçekleştirdiği fiiller, hukuka uygunluk sebebi nedeniyle suç teşkil etmez. Gizli soruşturmacının faaliyetleriyle, kışkırtıcı ajanın faaliyeti karşılaştırılır. Uyuşturucu madde suçları bakımından, uygulamada sıklıkla karşılaşılan kışkırtıcı ajan kavramının daha geniş

biçimde incelenmesi gerekir. Kışkırtıcı ajanın cezai sorumluluğu hakkında doktrinde farklı görüşler bulunmakla birlikte, kışkırtıcı ajanın cezai sorumluluğuna ilişkin yaklaşımlar, zamanla hukuka uygunluk nedenleri merkezli çözüm arayışlarına evrilmiştir. Kışkırtıcı ajanın faaliyetinin hukuka uygunluk nedeni olarak görülmesi halinde, hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması durumunda kışkırtılanın da cezai sorumluluğunun etkileneceği muhakkaktır (Taşkın, 2011 s. 212-253).

Her ne kadar bugün kabul edilme olanağı bulunmasa da, kışkırtıcı ajanın meşru müdafaadan yararlanması yönünde bir görüş savunulmuştur. Bir başka görüş, zorunluluk halinin değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Ancak ağır ve muhakkak bir tehlikenin mevcudiyetinin tespiti güçtür. Ayrıca devletin, ağır bir tehlike söz konusu olsa bile hukuk dışı yollara başvurması mümkün olamaz. Kışkırtıcı ajanın fiili bakımından ilgilinin rızası hukuka uygunluk nedeninin varlığı da tartışılmıştır. Kışkırtıcı ajanın fiiline rıza, üzerinde tasarruf edilebilen haklar yönünden söz konusu olabilir. Tasarruf yetkisinin söz konusu olamayacağı haklarda hem kışkırtıcı ajanın hem de kışkırtılanın cezai sorumluluğu doğar. Ayrıca kışkırtıcı ajanın faaliyet alanı aşırı sınırlandırılmış olur. Kışkırtıcı ajanın faaliyetini amirin emri hukuka uygunluk nedeni içinde değerlendiren bir görüş mevcuttur. Bu görüşe göre, kışkırtıcı ajan, amirin emrini yerine getiren kişidir. Ancak konusu suç olan bir emrin yerine getirilmesi durumunda emri yerine getiren kişi cezalandırılır. Bu noktada, kışkırtıcı ajanın fiili amirin emrini yerine getirme hukuka uygunluk nedeninden faydalanamaz.

Kışkırtıcı ajanın fiili, kanun hükmünün yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebebi içinde değerlendirilmelidir. Ancak kışkırtıcı ajanın faaliyeti, kontrol etme, engelleme, gözlem sınırı içinde kalıyorsa ve suçun işlenmesinde göz ardı edilebilir bir kolaylık sağlıyorsa hukuka uygunluk nedeninden söz edilebilir. Eğer kışkırtıcı ajanın işlevi, suçun işlenmesi bakımından göz ardı edilemeyecek bir kolaylık sağlıyorsa, kışkırtıcı ajanın da cezalandırılması gerekir (Taşkın, 2011 s. 212-253). Bu durumda kışkırtılanın cezai sorumluluğunun belirlenmesi gerekir. Her ne kadar kışkırtılanın iradesi, kışkırtan tarafından etkilenmişse de neticeye yönelik kastının bulunmasından dolayı kışkırtılanın da cezalandırılması gerektiği görüşü yaygındır. Ancak kışkırtmanın, kışkırtılan sanık lehine sonuç doğurması doktrinde ağırlık görüşü olarak, destek görmüştür (Özbek, 2003).

Gizli soruşturmacıyla kışkırtıcı ajanın görevi birbirinden farklıdır. Gizli soruşturmacı tedbiri ancak, suçun ortaya çıkarılması ve delil elde edilmesi için zaruriyse uygulanmalıdır. Fail susma hakkını kullanıyorsa gizli soruşturmacı görevlendirerek delil elde etmek yasaktır. Kaldı ki gizli soruşturmacı görevlendirildiği durumlarda soruşturma failden gizli tutulduğundan, faile hakları hatırlatılmaz. Bu durumun “nemo tenetur (kişinin kendini suçlamaya zorlanamaması)” ilkesini ihlal ettiği yönünde eleştiriler mevcuttur. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, gizli soruşturmacının suç işleyemeyeceği ve suça azmettirmeyeceğinin altını önemle çizmiştir. Gizli soruşturmacının faaliyeti, işlenen veya işlenmek üzere olan suçu ortaya çıkarmak amacıyla şüphelilerle iletişim kurarak suçüstü yakalanmalarını sağlaması halinde hukuka uygun olur.

Uyuşturucu madde suçları bakımından doktrinde, görevi icabı alıcı gibi davranan, suçun ve suçlunun tespiti amacıyla faille iş birliği yapan, failden uyuşturucu madde satın alan görevlinin fiili suç teşkil etmeyeceği yönünde bir görüş mevcuttur (Sevdim, 2013-2014 s. 213-223). Ancak kolluk görevlisinin faile erişmek ve delil toplamak için kimliğini saklayarak delil elde etmesinin hangi hallerde hukuka uygun kabul edileceği hususunun dikkatle incelenmesi gerekir. Yargıtay, sanıkları suç işlemeye azmettiren, kışkırtıcı ajan gibi davranan gizli soruşturmacının fiilini hukuk devleti ilkeleri, adil yargılanma hakkı ve hukuk etiğine aykırı bulmuştur. Yargıtay başka bir kararında, gizli soruşturmacının amacının suçun failini belirlemek ve delil elde etmek olduğunu belirtmiştir. Kararda, gizli soruşturmacının uyuşturucu madde satın alma gibi bir amacının olamayacağından bahisle, gerçek anlamda bir alım satımdan bahsedilemeyeceğinden, uyuşturucu madde satma suçunun oluşmayacağı belirtilmiştir. Failin, gizli soruşturmacı tarafından suça kışkırtılmadan ve müdahalesi bulunmaksızın, suçun işlendiğine ilişkin delil toplanamıyorsa, polis memurunun kışkırtıcı ajan rolünde olduğu ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği kabul edilir.

İlgilinin rızası hukuka uygunluk nedeninin uygulanma kabiliyeti bulunmaz. TCK'nın 26. maddesinin 2. fıkrası gereği, bireyin üzerinde mutlak suretle tasarruf etme imkânının olduğu bir hakkına ilişkin verdiği rıza kapsamında gerçekleştirilen fiiller suç teşkil etmez. Suçla ilgili olarak rızanın hukuka uygunluk nedeni olabilmesi için korunan

hukuki varlık veya menfaatin bireysel nitelikte olması gerekir (Baş, 2021 s. 657-697). Ayrıca meşru savunmanın da bu suç tipi bakımından uygulanması mümkün değildir.

TCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrasında uyuşturucu maddeyi, kullanan, kullanmak amacıyla bulunduran, kabul eden, ya da satın alan kişilerin suçun yetkili makamlarca haber alınmadan önce etkin pişmanlık göstermesi hali düzenlenmiştir.

“TCK madde 192- (2) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, bu maddeyi kimden, nerede ve ne zaman temin ettiğini merciine haber vererek suçluların yakalanmalarını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini kolaylaştırırsa, hakkında cezaya hükmolunmaz.”

Kullanmak amacıyla satın alan, bulunduran veya kabul eden kişinin, suçun resmî makamlarca haber alınmasından evvel ilgili maddeyi ne zaman, nereden ve kimden temin ettiğini belirterek bu kişilerin yakalanmasını sağlaması halinde cezaya hükmolunmayacağı düzenlenmiştir. 28.04.2016 tarihinde TCK'nın 191. maddesine “uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan” ifadesi eklendiğinden, uyuşturucu madde kullanan kişilerin bu fıkradaki etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanacağını kabulü gerekir (Elmas, 2015-2020 s. 1066).

Fıkranın uygulanma koşullarına baktığımızda:

- TCK'nın 191. maddesindeki suçlardan birinin işlenmesi,
- Haberin bizzat fail tarafından, resmî makamlar suçu haber almadan önce yetkili mercilere verilmesi,
- Failin uyuşturucu maddeyi ne zaman, nerede ve kimden temin ettiğini haber vermesi,
- Failin verdiği bilgilerle uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin ele geçirilmesinin ya da suçluların yakalanmasının kolaylaşması gerekir.

Fail, TCK'nın 191. maddesinde yer verilen suçlardan birini işlemiş olmalıdır. Fail, bunlar dışında bir fiilin bildirilmesi halinde bu fıkrada düzenlenen etkin pişmanlık kurumundan faydalanamaz. Fail, kendi temin ettiği uyuşturucu maddeye ilişkin bilgiler vermelidir. Yani failin verdiği bilgi kendi işlediği suçla bağlantılı olmalıdır. Ayrıca verilen bilginin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ne zaman, nerede ve kimden temin edildiği hususlarını içermesi gerekir. Aksi halde etkin pişmanlıktan faydalanması söz konusu olmaz (Elmas, 2020 s. 1066-1072).

Amaç uyuşturucu maddeyi sunan kişilerin öğrenilmesi ve ele geçirilmesi olduğundan, fıkrada sayılan bilgilerden birinin temin edilememiş olması halinde verilen bilgi satıcının ele geçirilmesini sağlamışsa failin etkin pişmanlıktan faydalanamaması mantıksız olacaktır. Bu nedenle failin verdiği bilginin üç unsuru da içermesi gerekmez. Uyuşturucu maddenin ya da maddeyi temin eden kişinin ele geçirilmesi halinde yine de fail etkin pişmanlıktan yararlanır. Verilen bilginin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ya da “suçluları” ele geçirmeyi kolaylaştırmış olması aranır.

Kanun koyucu fıkra metninde suçlu ifadesini kullansa da Kanun'da böyle bir kavram yoktur. Suçlu kavramından anlaşılması gereken, TCK'nın 191. maddesinde belirtilen suçu işleyen kişiye uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi temin eden kişidir. Failin, kendisine uyuşturucu madde temin edilmesine iştirak eden kişileri bildirmesi de etkin pişmanlıktan faydalanması için yeterlidir. Hatta Yargıtay'ın failin kendi suçunu ortaya çıkarması halinde de etkin pişmanlıktan yararlanacağını belirten kararları vardır.

TCK'nın 192. maddesinin 2. fıkrası gereği, tüm şartlar gerçekleştiği takdirde, fail hakkında, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi müsadereye engel teşkil etmez. Kovuşturma aşamasındaysa, CMK'nın 223. maddesi gereği fail hakkında “ceza verilmesine yer olmadığı kararı” verilir.

TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, TCK'nın 191. maddesindeki suçları işleyenler de suçun resmî makamlar tarafından öğrenilmesinden sonra etkin pişmanlıktan

yararlanabilirler. Ayrıntılı açıklama, TCK'nın 188. maddesine ilişkin etkin pişmanlık düzenlemesi başlığı altında yapıldığından ilgili bölüme atıf yapmakla yetinilmiştir.

Özetle:

- Resmî makamların haber almasından sonraki etkin pişmanlık cezasızlık sebebi değil, cezayı azaltan şahsi bir nedendir.
- Suçun resmî makamlar tarafından haber alınmasının ardından, fail ya da diğer suç ortaklarının yakalanması ve suçun ortaya çıkması için yardım ve hizmet eden kişinin cezası, dörtte birinden yarısında kadar indirilebilir.

Etkin pişmanlıktan faydalanmak için aranan şartlar:

- Failin TCK 191. maddesindeki suçu işlemiş olması,
- Hizmet veya yardımın bizzat fail tarafından yapılması,
- Hizmet ve yardımın yetkili makamlara yapılması,
- Hizmet ve yardımın suçun haber alınmasından sonra ancak hükmün kesinleşmesinden önce yapılması,
- Kişinin fail ya da diğer suç ortaklarının yakalanmasına ve suçun ortaya çıkmasına yardım ve hizmet etmesi,
- Failin verdiği bilginin sonuca etkili olması gerekir.

TCK'nın 192. maddesinin 4. fıkrasında uyuşturucu madde kullananlar bakımından özel bir etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir.

“TCK Madde 192- (4) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı soruşturma başlatılmadan önce resmî makamlara veya sağlık kuruluşlarına başvurarak tedavi ettirilmesini isterse, cezaya hükmolunmaz. Bu durumda kamu görevlileri ile sağlık mesleği mensuplarının 279 uncu ve 280 inci maddeler uyarınca suç bildirme yükümlülüğü doğmaz.”

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanan kişinin, uyuşturucu maddeyi kullanmak, kullanmak için bulundurmak, kabul etmek, satın almak suçlarından soruşturmaya başlanmadan önce sağlık kuruluşuna ya da resmî makamlara başvurarak tedavi edilmesini istemesi halinde ceza verilmez. 28.06.2014 tarihli değişiklikle TCK'nın 191. maddesi kapsamına “uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma” fiili de alındığından uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanma suçu da TCK'nın 192. maddesinin 4. fıkrası bağlamında düşünülmelidir (Elmas, 2020 s. 1066-1072). Bu fıkradan yararlanabilmek için;

- Failin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısı olması,
- Başvurunun fail tarafından yapılması,
- Başvurunun resmî makamlara ya da sağlık kuruluşlarına yapılması,
- Başvurunun soruşturma başlamadan yapılması,
- Failin tedavi talep etmesi gerekir.

Failin uyuşturucu yahut uyarıcı madde kullanması gerekir. Kullanmamakla beraber kullanmak maksadıyla uyuşturucu ya da uyarıcı madde bulduran, kabul eden, satın alan kişi bu fıkradan yararlanamaz. Failin bu fıkradan yararlanabilmesi için bağımlı olması da şart değildir. Ancak kullanılan maddenin uyuşturucu ya da uyarıcı madde olduğunun tespiti şarttır. Aksi halde TCK'nın 191. maddesindeki suç oluşmayacağından etkin pişmanlık da söz konusu olamayacaktır. Etkin pişmanlıktan faydalanabilmek için failin başvuruyu bizzat yapması gerekir. Başvuruyu bizzat yapabilecek durumda olmayan failin kendi isteği ve yönlendirmesiyle başkasını aracı kılarak talepte bulunması halinde de etkin pişmanlıktan faydalanması gerekir. Ancak failin bu yönde bir isteği olmaksızın örneğin annesinin yardım isteme amacıyla failin tedavisini talep etmesi halinde etkin pişmanlık hükmü uygulanmaz (Elmas, 2020 s. 1066-1072).

Başvuru, resmî makamlara ya da sağlık kuruluşlarına yapılmalıdır. Cumhuriyet savcılıkları, jandarma ve emniyet birimleri, kaymakamlıklar ve valilikler, Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları, üniversite ve devlet hastaneleri, askeri hastaneler, sağlık müdürlükleri, kamu kurum ve kuruluşlarına ait tedavi merkezleri, belediye hastaneleri resmî makam olarak kabul edilmelidir. Birinci basamak sağlık kuruluşundan anlaşılması

gereken; Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamında açılan özel poliklinikler, SSK sağlık istasyonu ve dispanseri, sağlık merkezi, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi, sağlık ocağı, verem savaş dispanseri, resmî kurum tabiplikleridir. İkinci basamak sağlık kuruluşları; Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamında açılan özel tıp merkezleri ve özel dal merkezleri, Özel Hastaneler Yönetmeliği'ne göre ruhsat almış özel hastaneler, özel dal hastaneleri, SSK hastaneleri ve diğer Resmî kurum hastaneleriyle eğitim ve araştırma hastanesi olmayan devlet hastaneleridir. Üçüncü basamak sağlık kuruluşları ise üniversite hastaneleri, özel dal eğitim ve araştırma hastaneleri ve eğitim ve araştırma hastaneleridir. Hekimlerin münhasıran açtıkları muayenehaneler sağlık kuruluşu kavramının kapsamı dışındadır (Birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşları listesi, 2021).

Başvurunun, fail tarafından soruşturma başlatılmadan önce yapılması gerekir. Fail başvurusunda tedavi edilmeyi istemelidir (T.C. Yargıtay, 2021). Tedavi edilmesi hatta tedaviye ihtiyacının olup olmaması dahi aranmaz.

TCK'nın 192. maddesinin 4. fıkrasındaki tüm şartların gerçekleşmesi halinde fail hakkında; soruşturma evresinde CMK'nın 171. maddesine uygun olarak kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır. Kovuşturma aşamasında ise CMK'nın 223. maddesi gereği, fail hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilir

(<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>). Hükümün uygulanması faile tedavi tedbiri uygulanması ve failin tedbirin gereklerine uygun davranması yükümlülüğüne bağlanmamıştır. Ancak en azından tedaviye başlanmış olmasının aranması gerektiği yönünde bir görüş de mevcuttur (Erdem, Tezcan ve Önok, 2021 s. 914-916).

Failin başvuruda bulunduğu resmî makam veya sağlık kuruluşlarında çalışan görevliler bakımından suçu bildirmeme veya sağlık görevlisinin suçu bildirmemesi suçunun oluşup oluşmayacağı yönünde tereddütler mevcuttur. Ancak 6713 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle sağlık mesleği mensuplarıyla kamu görevlilerininin TCK'nın

279. maddesi ve 280. maddesi gereği suçu bildirme yükümlülüğünden bahsedilemeyeceği madde metnine eklenmiştir (Özbek, Doğan ve Bacaksız, 2020 s. 842). Bu düzenlemeden önce uyuşturucu madde kullanıcısı olan kişiler tedavi olmak isteseler de tedavi için başvuruda buldukları takdirde soruşturmaya maruz kalmaktan çekiniyorlardı. Aynı zamanda sağlık mesleği mensupları da görevleri gereği uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısını tedavi etmek yanında suçu bildirme yükümlülükleri de bulunduğundan Resmî makamlara durumu intikal ettirmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Bu düzenlemeyle birlikte hasta ve doktor arasındaki güven ilişkisi korunmuş ve sağlık kurumlarında çalışanların, dikkatleri bir suç soruşturmasıyla dağılmadan, asıl görevleri olan tedaviye odaklanabilmeleri sağlanmıştır. Aksi halde etkin pişmanlık kurumunun işlevselliğini yitireceği mümkündür. Tedavinin ön planda tutulması şüphesiz uyuşturucu madde bağımlılığıyla mücadelede oldukça önem arz eder. Bu nedenle resmî makamlarda ve sağlık kuruluşlarında çalışanlar bakımından suçu bildirmeme veya sağlık görevlisinin suçu bildirmemesi suçlarının oluşmayacağı düzenlemesi yerinde olmuştur (Turan ve Kodal, 2019).

Burada da anlaşılacağı üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamında meydana gelen suçlarda düzenlemelerin yapılması gerektiği, bu düzenlemelerin hem kolluk kuvvetleri açısından hem de uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarını işleyen kişiler açısından önem arz ettiği ve bu şahısların tedavi süreçlerinin de yasalar ile güvence altına alınması gerektiği, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçunu işleyen kişilerin mükerrer suçları işlemesini beklemeden ilk suçlarında dahi gerekli cezai işlemlerinin yapılmasını bu sebeple mevcut infaz kanununda değişikliklerin yapılarak uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında meydana gelebilecek zorlukların önüne geçebileceği değerlendirilmektedir.

3.3. MEVCUT YASAL DÜZENLEMELERİNİN ETKİNLİĞİ

Toplumların uyuşturucu maddenin tehlikesinin farkında olması durumu ile bu duruma karşı devlet otoritesinin yaptırım gücünü kullanarak müdahale etmesi farklı boyutları içinde barındırmaktadır. Sağlıklı nesillerin gerek korunması gerek ise bunun sürekli hale getirilmesi bir bütünlük arz etmekte olup kamu otoritesi bunun sağlanması

için hem anayasal düzende bunu korumak daha sonrasında ise, iç hukuk mevzuatlarında buna yer vermek suretiyle konu ile bir bütünlük arz edecek şekilde hareket etmektedirler. Bunun yanında, kamu otoritesi, iç hukuk düzenlemelerinin yanında uluslararası hukuk düzenlemelerinde de bunu ortaya koymaktadırlar.

Bundaki temel amaç uyuşturucu madde kullanılmasının hem yaygınlaşmasını önlemek, gelişen toplum düzenleri içinde daha aktif rol alarak kullanılmasının kolaylaştırılmasını engellemek istemektedirler (Kurt, 2007 s. 117-182). Uyuşturucu madde kullanılmasının engellenmesi için Eski Mülga Kanun 765 Sayılı Kanun'un 404. maddesinde uyuşturucu madde kullanılmasına yardım etme suçu düzlenmiştir. Ancak, 5237 sayılı TCK'da ise bu suçun içeriğinin Üçüncü Bölümde Yer Alan Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar Zehirli Madde Katma başlığı altında, daha belirgin bir hale getirildiği görülmektedir. Yeni TCK eskisinden farklı olarak bu suçun yardım etme suçu olarak değil de kolaylaştırma suçu olarak ihdas etme yoluna gitmiştir (5237 S.K m. 190).

Böylece suçun genel olarak engellenmesi, değişen toplum yapısının ve sosyal medya ortamlarında oluşabilecek (facebook, Instagram,vb.) tüm olumsuz durumların etkisinin azaltılmasının hedeflendiği söylenebilir. Bakıldığı zaman eski mülga kanun ile yeni 5237 sayılı kanunun 190/2 maddesi arasında bir bağlantının olduğunu söylemek yerinde değildir. Her iki kanun metni arasında tanzim edilen suç tipleri arasında bir karşılık yoktur eski kanunda özendirme suçunun vasıflarından bahsederken yeni düzenleme ile suçun kolaylaştırma tipi üzerinde durulmuş ve gerek suçun anlam alanı gerek ise bu suçun başka mecralarda vuku bulacak olması ile kanun hükmünün alanı genişlemiştir (Solgun, 2002 s. 132). 5237 sayılı TCK ile yapılan düzenleme, ülkemizin taraf olduğu 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin getirdiği, sözleşmeye taraf ülkelerin iç hukuklarında yapılan düzenlemelere paralel olarak, 5237 sayılı TCK Mad.190/2 benzeri düzenlemelere gidilmesi nedeniyle bu yükümlülüğünün bir yansıması olmaktadır (Öner, 2010 s. 31-33)

765 sayılı kanun döneminde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu bu kanun döneminde birçok değişikliğe uğramıştır. Kanun ilk metninde yer alan, 403. Madde metninde, "Tıbbi afyon ve afyon hülasesini, morfin ve

emlahını ve disetil morfin ve bunların emlahını e kodeinden maada afyon şibih kaleviyatını ve bunların emleh ve müşakkatını ve esrar ve müstahzaratını... mahsus bir mahal tedarikiyle veya diğer bir suretle halkı celb ederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar altı aydan aşağı olmamak üzere hapsolunur ve yüz liradan bin liraya kadar ağır cezayı nakti alınır.” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme, 15.7.1953 tarihli ve 8458 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan 9.7.1953 gün ve 6123 sayılı Kanun ile 765 sayılı TCK’nın 404. Maddesinin 1. Fıkrası 3 metnine alınmıştır. Kanun metni son haline ise, 14.06.1991 tarihli 2091 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan ve 6.6.1991 gün ve 3756 sayılı Kanun ile gelmiştir (Erman ve Özek, 1995). Böylece madde metnine 404. Madde olarak eklenmiş ve şu 1. fıkra hükmü getirilmiştir. “Özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştıranlar ile bu maddeleri on sekiz yaşını bitirmeyen küçüklere veya aklen malullere veya müptela olan kişilere verenler hakkında 403’üncü maddenin 5 ve 6 numaralı fıkralarında yazılı cezalar altıda biri oranında artırılarak 3 Madde 404 – (9/7/1953 tarih ve 6123 sayılı Kanununun Hükmüdür.)

“1. Mahsus bir yerde tedariki ile veya başka surette bir veya daha ziyade kimseleri cezbederek uyuşturucu maddelerin kullanılmasını kolaylaştıranlarla bu maddeleri 18 yaşını bitirmeyen küçüklere veya görülür şekilde aklen malul olanlara veya müptelalarına verenler hakkında 403’üncü maddenin 3 ve 4’üncü bentlerinde yazılı cezalar altıda bir nispetinde artırılarak hükmolunur...”

Uyuşturucu madde kullanılması ve bunun kolaylaştırılması suçunun 765 sayılı kanun döneminde 403. Maddesinin 5 ve 6 fıkra hükümleri günümüz yaklaşımına yakın olmakla birlikte eksiklikleri bulunmaktadır. Bu haliyle günümüz TCK 5237 Sayılı kanunun 190. Maddesinin daha etkin olduğunu söylemek gerekir (Yenerer, 2019 s. 3117-3134). Doktrinsel tartışmaların yaşandığı bu zamanda ise bazı yazarlar kanun metninin “uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu” adlandırılmasının hatalı olduğunu bunun yerine kanun metnin “uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaya yardım etme olarak düzenlenmesinin daha mantıksal olacağını belirtmişler ancak bu zamana kadar doktrinde bu konuda fikir birliği sağlanmış değildir (Özdabakoğlu, 2007 s. 62-105).

Buradaki temel tartışma ise, suçun kanuni tamını olan adının, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma olmasından kaynaklanmakta, yazarlar bu kolaylaştırma ve uyuşturucu maddenin özendirilmesinin kavramlarının farklı durumlar olduğunu ifade etmekte, kanun metninin kenar başlığının bu durumu yansıtmadığını ve bir karmaşa ortaya çıktığını söylemektedirler. Aynı düzenlemenin tartışmaya devam edilmesinin nedeni ise, 5237 sayılı TCK'nın 190 ve 190/2 madde başlığının hükümlerinin de kanuni tamından hareketle, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirme suçuna ilişkin bir ibarenin bulunmaması tartışmaları devam ettirmekte, kanımızca bu durum kanun metninde isabetsizlik olarak yorumlanmaktadır (Yenidünya, 2011).

765 sayılı kanun döneminde yürürlükte olan 765 sayılı kanunun 403. Maddesinin 5 ve 6 fıkraları şöyledir;

“Uyuşturucu maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satanlara veya satışa arz edenlere veya satın alanlara veya yanında yahut başka bir yerde bulunduranlara veya bu maddeleri parasız devredenlere yahut bu suretle devralanlara veya sevk veya nakledenlere veya bunların alınıp satılmasına veya devrine veya ne suretle olursa olsun tedarik edilmesine aracı olanlara dört yıldan on yıla kadar ağır hapis ve uyuşturucu maddelerin her gram ve küsuru için elli bin lira ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda gösterilen uyuşturucu madde eroin, kokain, baz morfin, morfin ise, fail hakkında verilecek ceza bir katı oranında artırılır.” Kanunun 406. Maddesinde ise “... 404'üncü maddenin 1 numaralı fıkrasında yazılı fiilleri işleyen tabip, veteriner, kimyager, eczacı, diş tabibi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, mesul müdür, sağlık memuru, ebe, hemşire veya hastabakıcı ise, verilecek ceza yarısı oranında artırılır ve fail hakkında ayrıca müebbetten memuriyetten yasaklanma veya meslek ve sanatın icrasının tatili cezasına da hükmolunur. 404'üncü maddenin 1 numaralı fıkrasında yazılı cürümler, her nev'i ulaşım araçlarında veya umuma açık yerlerde, bunların sahip ve müstahdemleri veya memuriyet vazife ve nüfuzunun suiistimali suretiyle memur ve müstahdemler tarafından işlenecek olursa, cezalar üçte biri oranında artırılır ve fail hakkında ayrıca, müebbetten memuriyetten yasaklanma veya meslek ve sanatın icrasının

tatili cezasına da hükmolunur.” Şeklinde yapılan düzenleme iki fıkra halinde cezayı artıran haller düzenlenmiştir.

Uyuşturucu madde kullanılmasının kolaylaştırılması suçunun zaman içinde değişiklik göstermesi, suçun aleni bir biçimde işlenecek hale gelmesi gibi nedenlerden ve zamanın getirdiği yeniliklere ayak uydurulması durumları karşısında, yenilenmesi ve uluslararası hukuk düzenlemeleri ile paralel olacak şekilde düzenlenmesi, iç hukuk normlarının etkinliğinin artırılması, bununla birlikte bu suç tipi ile mücadelede diğer uluslararası aktörler ile ortaklaşa hareket etmek düşüncesiyle, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 3/1-c maddesi ile taraf devletlere; uyuşturucu ve psikotrop maddelere ilişkin suçların işlenmesine yardımcı olunması, kolaylık sağlanması, yol gösterilmesi, bu maddelerin kaçak olarak kullanılmaya açıkça yöneltilmesi ve teşvik edilmesinin iç hukuklarında suç olarak düzenlemesi yükümlülüğü getirilmiştir. Bu sözleşme, 25.11.1995 tarihli ve 22474 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 4136 sayılı Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun ile iç hukukumuzun ayrılmaz bir parçası halinde getirilmiştir (Akkaya, 2013). 5237 sayılı TCK'nın 190. Maddesi, bu doğrultuda uluslararası sözleşmenin taraf devletlere yüklediği yükümlülüğün yerine yetirilmesi amacıyla (mülga) 765 sayılı kanun metininden ayrılarak yeni hukuki düzenlemelere ayak uydurmuştur.

Ülkemiz iç hukuk düzeni değişen yaşam tarzları, dünyada var olan değişim ve gelişimin etkisi ile birlikte 5237 sayılı kanunun son halini almadan önce bazı değişiklikler yaparak bu günkü halini almasını sağlamıştır. Bakıldığı zaman ilk olarak, 2005, 2014 ve 2017 yıllarında üç defa değiştirilmiştir. İlk değişiklik düzenlemesi, 29.6.2005 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 23. Maddesi ile ikinci fıkranın üçüncü fıkra, üçüncü fıkranın ise ikinci fıkra olarak değiştirilmesiyle meydana gelmiştir. Böylece bazı meslek erbapları tarafından suçun işlenmesi halinde cezanın artırılması sadece 1. fıkrada düzenlenen uyuşturucu veya uyarı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu için değil, aynı zamanda 2. fıkrada düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirme suçu için de geçerli hale gelmiş, böylece kanun metinleri arasındaki hem sıkı bağ korunmak istenmiş, bunun yanında

kanun bütünlüğü sağlanmıştır (5377 S.K m. 23). Böylece hem uyuşturucu madde kullanımını kolaylaştırma ve özendirme suçları bazı meslek erbaplarını kapsayacak şekilde genişletilmiş bulunmaktadır.

Bu aşamadan sonra yapılan ikinci değişiklik ise, 18.6.2014 tarihli ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 67. Maddesi ile her iki fıkrada yer alan suç için öngörülen ceza; iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası iken beş yıldan on yıla kadar olacak şekilde değiştirilmiş, yapılacak ceza yargılaması sonucunda hâkim için cezanın alt ve üst sınırı çizilmiş bulunmaktadır (6545 S.K m. 67). Üçüncü ve son olarak yapılan kanun değişikliği ise, 15.08.2017 tarihli ve 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK'nın 138. Maddesi ile her iki fıkradaki suç bakımından da hapis cezası ile birlikte bin günden on bin güne kadar adli para cezası verilmesine ilişkin hüküm eklenmiş ve bu hüküm 1.2.2018 tarihli ve 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 133. Maddesi ile aynen kabul edilerek kanunlaşmış, kanun koyucu bu iradesi ile hem hapis cezası bununla birlikte adli para cezasını ekleyerek konun kendisi açısından ve toplum açısından ne kadar önemli olduğunun bilinmesini istemektedir (694 S.K m. 138).

Üzerinde durulması gereken bir başka husus ise, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunun TCK Mad.191/2 özendirme suçunun neleri kapsadığı yani hangi hal, şart ve durumların özendirme suçu içinde yer alacağı belli olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Kanun koyucu burada açık bir boşluk bırakarak uygulama içinde gelişmeleri takip etmek amacı gütmüş olabilir. Ancak yine de kanun koyucunun burada daha net bir şekilde özendirme suçunun da kapsamının ve içeriğinin belirtmemiş olması, bunun yanında TCK Mad. 190/1 Kapsamında yer alan kanun koyucunun suçun vasfını ve içeriğinin belirlenmesi noktasında ki, özeni ve dikkati göz önüne alarak, kolaylaştırma suçunun tüm unsurlarına değindiğini, aynı sistemi, TCK. Mad. 190/2 yer alan, özendirme suçunun içeriği ve anlamında da yapmasının isabetli olacağını düşünmekteyiz.

5237 sayılı kanununda uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu sistematik olarak, “Kamu Sağlığına Karşı Suçlar” bölümünde kapsamlı olarak düzenlenmiş olup, bu düzenleme ile suç ile korunan yarar genel sağlık/kamu sağlığı olmaktadır. Suçun düzenlenme sebebi, uyuşturucu maddelerin ülke genelinde ve toplumun tüm katmanları içinde yaygınlaşmasının engellenmesi, kullanımının kolaylaşmasının ve özendirilmesinin engellenmesi sonucu kamu sağlığının korunması olmaktadır (Parlar ve Hatipoğlu, 2007). Son dönemlerde özellikle yaygınlaşan sosyal medya hareketleri ve gençlerin arasında bir akım haline gelmeye başlayan özenme ve örnek aldıkları kişilerden etkilenerek bu maddelere başlamaları, kanun koyucunun bu konu üzerinde, TCK Mad.190 ile 190/3 arasında düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasının kolaylaştırılması ve özendirilmesi hükümlerini düzenlemesi ile bu toplumsal negatif durumu engellemek istemiştir (Özdabakoğlu, 2007 s. 62-105).

Kanun koyucunun temel amacı her zaman toplumun her kesimini ilgilendiren alanlarla ilgili onların aleyhine olacak tüm düzenlemelere karşı onların lehine olacak hukuki düzenlemeleri yaparak toplumun huzur ve güven içinde kalmasını sağlamaktır. Ancak devletin bir diğer görevi ise kamunun genel sağlığının korunması devletin üzerinde bir ödev olarak görünmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının “Gençliğin korunması” başlıklı 58. maddesi uyarınca devlet, gençlerin birtakım kötü alışkanlıklardan korunması hususunda gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür (Yaşar vd., 2018 s. 696). Söz konusu maddede kapsamında, devletin kamu otoritesini kullanarak uyuşturucu maddelerin kötü etkilerinden ve gelecek yeni nesil gençlerin korunması, onların bu gibi alışkanlıklardan uzak tutulmasından kaynaklanmaktadır (TC. AY m. 58).

Bu suç tipinin AY. Mad. 58 nedeniyle yüklenmiş olduğu yükümlülüğü TCK'nın 190 maddesinin ilgili maddeleri ile yerine getirdiği ve vatandaşlara da yükümlülükler yüklediği söylemek yerinde olacaktır (Artuç vd., 2014 s. 998-1009). Gerek ülkemiz iç hukuk düzenleri gerek ise dünyadaki tüm ulus devletler uyuşturucu maddelerin kullanılması, özendirilmesi, satılması, yasa dışı yollardan imal ve ticaretinin yapılması noktasında mücadele vermekte ancak bu konu üzerinde başarılı oldukları söylenememektedir. Dünyada uyuşturucu maddelerin kullanılması günden güne artmakta her geçen gün bir başka uyuşturucu madde tipi gelişmekte ve bunların yayılma hızı hem

sosyal medya bunun yanında iletişim kanallarının çok çeşitli olmasından dolayı çok hızlı şekilde artmaktadır. Tüm devletlerin ortak amacı, toplumlarının uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin etkisinden kurtarmak ve bunun özendirilmesinin engellenmesi olmaktadır. Bu yönde çıkarılan yasalarda devlet politikası hale gelmiş, genel sağlığın korunması ilkesinden hareketle devletler uyuşturucu maddelerin kullanılmasının ve özendirilmesinin buna paralel olarak satış ve dağıtımının yasaklanması ile üzerine yüklenen toplum sağlığını koruma görevini yerine getirmeye çalışmaktadır (Artuk ve Çınar, 2004 s. 3-22).

Değerlendirme yapmak gerekir ise uyuşturucu madde kullanılması veya kolaylaştırma suçunda korunan hukuki yararın toplum lehine olacak düzenlemeler yapıldığını söylemek gerekir. Ancak bunun yeterli olduğunu söylemek kanaatimizce zordur şöyle ki, gelişen toplum düzenleri ve dinamikleri maddelerin kullanma yaşının düşüklüğü, kullanılması noktasında bazı hukuki değerlendirmelerde toplumsal beklentilerin karşılanmaması cezaların caydırıcılığının toplum nezdinde hafif bulunması gibi etmenler toplumsal düşüncüyü güçlendirmektedir (Akkaya, 2013). Ancak devletin kamunun sağlığını korumak, bu maddeleri kullanan kişilerin yaşadıkları bireysel travmaların ortaya çıkardığı ailevi huzursuzluklar başta olmak üzere bu kişilerin ruh ve beden sağlıklarının korunmasının temel güvencesini kanun koyucunun yerine getirmesi beklenmektedir. Böylece devlet kendisine düşen ve toplumun genel sağlığının korunmasına hizmet edecek olan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasının ve özendirilmesinin yaygınlaşmasının engellenmesi görevinin ifasına hizmet edecektir. Gelecek toplumların daha sağlıklı ve huzurlu bir şekilde yaşamları için düzenlemeler yapılması hedeflenmekte bu tehlikenin toplum nezdindeki büyük sorunun temelini inme durumu gözlenmektedir (Karakaş Doğan, 2015 s. 261). Yasa koyucu sistematik olarak, yasa koyucu tarafından ihdas edilen hükümleri içinde, Kanunun Özel Hükümler başlıklı ikinci kitabının, Topluma Karşı Suçlar başlıklı üçüncü kısmının, Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar başlıklı üçüncü bölümü altında yer alan 190. Maddede düzenlenen suçlarla korunan hukuki değer kamusal sağlık veya genel sağlık olduğu ifade edilebilir.

TCK'nın Mad. 188'de düzenlenen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin içerikleri ve özelliklerinin, eroin, morfin, kokain, sentetik yapıda olması ham olarak (işlenmemiş) bulunması nedeniyle bu suç tipi bakımından cezanın arttırılmasına neden olacak

düzenlemenin yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu 5237 sayılı TCK hazırlarken eski (Mülga) kanun olan, 765 sayılı kanunun içeriğinden ayrılmıştır. Şöyle ki eski 765 sayılı kanun döneminde yürürlükte olan kanun hükümlerine göre kişinin uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu bağımsız bir kanun maddesi olarak değil de 765 sayılı kanunun 404. Maddesine yaptığı atıf ile “Uyuşturucu maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satanlara veya satışa arz edenlere veya satın alanlara veya yanında yahut başka bir yerde bulunduranlara veya bu maddeleri parasız devredenlere yahut bu suretle devralanlara veya sevk veya nakledenlere veya bunların alınıp satılmasına veya devrine veya ne suretle olursa olsun tedarik edilmesine aracı olanlara dört yıldan on yıla kadar ağır hapis ve uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için elli bin lira ağır para cezası verilir.” Düzenleme yapılmış, anılan kanun hükümlerinden 403. Maddenin 5. Fırcasında düzenlenen suçların artırım nedeni olarak düzenlenen uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması durumunda önce bu maddeler üzerinden artırım yapılmaktaydı bu yönü ile eski TCK 765 cezanın daha etkin bir şekilde uygulandığını söylemek gerekir.

Yeni TCK bu hükümden ayrılmıştır, ancak eski TCK 765 döneminde uyuşturucu maddenin kullanılması suçunun ağırlaştırıcı sebeplerinin bulunması halinde maddenin içeriğine bakılması gerekmektedir (TBMM. Komisyon Raporu). Kanunun 403/5 maddesine uyan bir aykırılığın olması durumunda, 403/6 Mad. yer alan hüküm gereğince cezaların altıda bir oranında artırılması söz konusu olmaktadır. Kişinin uyuşturucu maddenin kullanılmasını kolaylaştırılması eylemine vücut verilmesi halinde bu eylemin ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmiş ve bu durum mülga kanun 765 sayılı kanunun tüm şeriklerine uygulanmaktadır.

Gençlerin daha sağlıklı bir yaşam ortamında büyümelerinin sağlanması, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötü etkilerinden korunması, toplum sağlığı ve daha genel bir tanımla kamu sağlığının korunması noktasından hareketle ülkelerin hem anayasal hem de iç hukuk düzenlemelerinde uyuşturucu maddelerin kullanılması, kullanımının kolaylaştırılması ve özendirilmesinin önüne geçmek için yasal mevzuatları bulunmaktadır (Dursun, 2019 s. 13-19). Uluslararası bir sorun olan uyuşturucu madde ticareti ve kullanımı meselesi ile daha geniş bir alanda mücadele etmek ülkelerin

öncelikleri arasında yer almaktadır. Bunun için birtakım anlaşmalar ve sözleşmeler yapılmakta, sözleşmeciler devletler böylece ülke topraklarında uyuşturucu madde suçu ile mücadele etmek, kullanımının kolaylaştırılması ve özendirilmesini engellemek satış ve ticaretinin yasaklanması, uyuşturucu madde satanların hem ulusal hem de uluslararası alanda yakalanmasının kolaylaştırılması, yakalanan kişilerin iadesi bu suç türü ile uluslararası alanda birlikte hareket etme gayesinden kaynaklı olarak anlaşma ve sözleşmelere imza atılmakta bunlar iç hukuk mevzuatlarına ülkelerin yasal düzenlemeleri ile aktarılmakta bu anlaşmaların ve sözleşmelerin hükümleri iç hukuk düzenlemelerinden üstün tutulmaktadır (Yaşar, 2004).

Yapılan anlaşmalara taraf olan devletlerin üzerlerine aldıkları yükümlülük hem bağlayıcı, yükümlülüğe uymadıkları takdirde uluslararası hukuk sistemi içerisinde yaptırımlara tabi kalmakta ve yargılanmaları söz konusu olmaktadır. Uyuşturucu maddeler ile mücadele kapsamında yapılan Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi önemli bir yere sahip bulunmakta ayrıca 1971 Psitrop Maddeler Sözleşmesi uyuşturucu maddelerin tıp bilimi dışında yasa dışı kullanımının engellenmesi için yapılmıştır. 1988 tarihinde imzalanan Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi'nde uyuşturucu maddelerin genel olarak bir tanımı verilmemiş sözleşme kapsamında uyuşturucu listesinde belirtilmekle yetinilmiştir (Akbulut, 1997 s. 111-141).

Uyuşturucu maddeler ile mücadele kapsamında yapılan bu sözleşme hükümleri diğer anlaşma ve sözleşmeler gibi uyuşturucu maddenin tanımını yapmakta, yapılan tanımlar içinde uyuşturucu maddelerin neleri içerdiğini belirtmektedir. Yapılan tanımlar çerçevesinde ise hangi maddelerin uyuşturucu madde kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini cetvel/cetveller halinde sıralamış, sözleşmenin 1. Maddesinin j. bendinde, “doğal veya sentetik olarak nasıl elde edilirse edilsin bu sözleşmenin I. ve II numaralı cetvelinde yer alan maddelerin uyuşturucu maddeler kategorisinde olduğunu belirtmiştir.

Uyuşturucu maddelerin hem doğal hem de sentetik türlerinin belirlenmesi, bunlar ile daha etkin bir mücadele ortaya koyabilmek adına sözleşmenin “Tanımlar” başlıklı 1. Maddesinin farklı bentleri içinde yer almaktadır. Böylece her bir uyuşturucu maddenin

hangisinin sentetik hangi maddenin doğal yollardan elde edildiği belirlenmek istenmiştir. Doğal uyuşturucu maddeler olarak cetvel halinde sayılar, kenevir, kenevir bitkisi, kenevir reçinesi, koka ağacı, koka yaprağı, tıbbi afyon, afyon haşhaşı, haşhaş kelle ve sapı olarak tespit edilmiş bu maddelerin doğal olarak bulunduğu ve içeriklerinin saf olduğu söylenmektedir. Uyuşturucu maddelerin hem katı toz hali hem de bunların sıvılaştırılarak kullanılması söz konusu olmaktadır sözleşmenin III ve IV numaralı cetvellerinde doğal olan maddeler olarak gösterilmek suretiyle, uyuşturucu madde kapsamına alınmıştır (Undocs, 2023).

Sözleşme hükümleri bakıldığı zaman ise bir maddenin uyuşturucu madde özelliği taşınması için bunun doğal, yapay veya bu maddelerin içine başkaca maddeler katılarak yeni bir tür uyuşturucu madde ortaya çıkarılması ile elde edilen diğer uyuşturucu maddelerinde bu kapsam alındığını söylemek gerekir. 25 Mart 1972 tarihinde Cenevre’de “Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tarihli Tek Sözleşmesinin Tadiline İlişkin Protokol” imzalanmıştır. Zaman içinde uyuşturucu maddelerin türevlerinin sentetik maddelerin kullanılması ile çoğalmasa, uyuşturucu maddeler ile mücadele yöntemlerinin değiştirilmesi ihtiyacından dolayı sözleşmenin birçok maddesinde değişimler olmuş bu değişim dalgasına sözleşmenin I ve II numaralı cetvellerinde sayılan uyuşturucu madde türevlerinin yenilenmesi nedeniyle değişiklik yapılmıştır. 9.5.2011 tarihli ve 24397 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan 4659 sayılı Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tarihli Tek Sözleşmenin Tadiline İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun ile söz konusu protokol iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir (Ögel, 1997).

Doğal olarak doğada bulunan uyuşturucu maddeler genel olarak tıp bilimi alanında kullanılmaktaydı. Zaman içinde bu maddelerin içine sentetik maddeler karıştırılmak suretiyle daha farklı tür ve etkilere sahip uyuşturucu maddeler türleri üretilmiş ve yasa dışı yollarla bunları piyasaya sürmek yoluyla gerek kişilerin sağlığı ve kamu sağlığı açısından büyük tehlike oluşturmaktadır. Kamunun sağlığının korunması için tıp bilimi açısından kullanılmasında yarar olan maddelere psikotrop maddeler denilmektedir. Psikotrop maddelerin önemli bir etkisi merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren bir maddedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan Alkol ve Uyuşturucu Terimleri Sözlüğü ’ne göre psikotrop maddeler; genel olarak psikoaktif maddelerle aynı anlamda

kullanılan madde olarak belirtmiştir. Tıp bilimi dışında başkaca amaçlar için kullanılmak üzere üretilen kişinin merkezi sinir sistemi olmak üzere başkaca etkiler gösteren onların bağımlılık, yoksunluk yaşamalarına neden olan yasa dışı maddeler ile mücadele etmek için, 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme tarafından bu maddelerin denetiminin sağlanması adına hangi maddelerin bu kapsamda olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin imzalanmasından sonra, sentetik olarak hazırlanan ve kişiler üzerinde bağımlılık oluşturan psikotrop maddeler 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme’ de ve bu sözleşmenin ek cetvellerinde yer almaktadır.

Uyuşturucu maddelerin kapsam ve kontrol yöntemlerinin belirlenmesinin amaçlandığı sözleşme hükümlerine göre psikotrop maddeler; uyuşturucu madde sayılmayan, kötüye kullanıldığında uyuşturucu maddelere benzer olumsuz etki yaratan sentetik ilaçlar ve diğer maddelerdir. Tıp alanında kullanılmak kaydıyla kişilerin tedavi edilmesi için kullanılan ve az miktarda da olsa uyuşturucu maddelere benzer etkiler gösteren doğal ve yasal izin ile üretilen maddeler de bu kapsam içinde yer almaktadır. “Psikotrop madde, 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme’nin “Tanımlar” başlıklı 1. maddesinin e bendinde “herhangi doğal veya sentetik bir madde veya cetvel I, II, III veya IV ’de adı geçen herhangi bir doğal madde” olarak tanımlanmıştır. Sözleşmede yer alan maddeler için yapılan tanımlar sınırlayıcı değildir bunun nedeni ise sözleşmenin içeriğinde yer almayan ancak yasa dışı olarak üretilen ve kullanılan maddeler psikotrop maddeler kavramına girmektedir. Sözleşmenin 4. Fıkrası gereğince kişinin kullandığı bir maddenin kullanıldıktan sonra bağımlılığa neden olduğu, merkezi sinir sistemi uyarması, onu depresyona girmesi sonucu kişide hayal görme veya düşünmede, davranışta, kavrama ruh sağlığı durumu üzerinde bozukluğa yol açan ve sözleşmenin I, II, III, IV numaralı cetvellerde belirtilen maddelerin zararlı etkilerinin ortaya çıkması ve bu maddelerin zararlı olduğunun kanaatine varılmasıyla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü ve BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi Uyuşturucu Maddeler Komisyonu’na bildirilmesi halinde söz konusu madde sözleşmeye eklenmektedir (Gündel, 2009 s. 294-317).

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Mücadele etmek üzere BM Sözleşmesi’nin kapsamında yer alan, maddelerin içinde uyuşturucu

maddelerin türlerinin neleri kapsadığı, nelerden ibaret olduğu hangi uyuşturucu maddelerin ve türlerinin psikotrop maddelerin kapsamı içinde kaldığını belirtmiştir (İltaş, 2022 s. 4-16). Uyuşturucu maddeler ile mücadele etmek üzere bu kapsamda Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'ne 1988 tarihli sözleşmenin içeriğine benzer yönde içeriklerin bulunduğunu söylemek gerekmektedir. Gerek uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kaçakçılığının önlemek ve sözleşmeciler devletlere sorumluluk yükleyen sözleşmenin kapsamının bu sözleşme ile sınırlı kalmadığını aynı sözleşmenin benzer hükümlerinin 1961 tarihli uyuşturucu maddeler ile mücadele edilmek üzere hazırlanan sözleşmenin içeriğine de yansımaları bu madde türlerinin ne kadar tehlikeli boyutlara vardığını göstermektedir. Sözleşmenin 1.inci maddesinde uyuşturucu madde türlerinin hangilerini kapsadığını belirtmektedir. Buna göre ise, kenevir bitkisi, koka ağacı, uyuşturucu madde, afyon haşhaşı ve psikotrop madde kapsamında değerlendirilen uyuşturucu maddeler arasında tanımlanmıştır. Sözleşmenin 1.maddesinin 'n' Bendinde 1961 Tek Sözleşmesi ve bu sözleşmenin uygulanmasına ilişkin olarak, 1972 Protokolü ile değiştirilen I ve II numaralı cetvellerde yer alan doğal ve yapay olarak üretilen ve tüketilen her türlü maddenin uyuşturucu madde kategorisinde olduğunu belirtmiştir. Sözleşmenin 1. Maddesinin 'r' bendi gereğince ise 1971 Psikotrop Madde Sözleşmesi'nin I, II, III, IV Numaralı cetvellerinde yer alan doğal veya yapay her türlü ürünün değerlendirilmesinde ise, bu maddelerinde birer psikotrop madde olduğu beyan edilmiştir.

Sözleşmenin eki kapsamında yer alan belgede ise psikotrop maddelerin elde edilmesi sırasında yani bu maddelerin işlenmesinde ve kullanılabilir hale getirilmesinde kullanılan tüm maddelerin bu kapsamda olduğu belirtilmiştir. Sözleşmenin içeriğine bakıldığı zaman ise değişiklik gösterebildiği yani sözleşmenin 12. Maddesinin buna izin verdiğini söylemek gerekir. Anılan madde bakıldığı zaman sistematik olarak düzenlenmiştir böylece sözleşmenin tarafı olan her bir devlet otoritesi, uluslararası maddeler kontrol organı yeni tip olarak tespit edilen her yeni uyuşturucu maddenin sözleşmenin I ve II numarada yer alan cetveller listesine kayıt altına alınması için BM Genel sekreterliğine bildirimde bulunur sekreterlik tarafından uygun bulunması halinde ise, sözleşmenin tarafı olan ülkelere BM Ekonomik ve Sosyal Konseyinin Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'na ve yapılan bildirim sadece bir devletten kaynaklanması

durumunda bunu ilgili organa da bildirecektir. Bildirim alan organ bir değerlendirme yapılması için çalışmalara başlayacak ve yapılan çalışma neticesinde ise, elde edilen tüm bilgi ve belgelere göre oluşturduğu kanaatini belirten raporu genel sekterliğe ileticektir. Yapılan çalışma neticesinde görüşünü bildiren komisyonun görüşü alındıktan sonra sözleşmenin tarafı olan devletlerin üye sayılarının üçte iki çoğunluğu ile sözleşmenin I ve II numaralı cetvellerine uyuşturucu madde olarak kabul edilenler dâhil edilebilecektir (Akkaya, 2013).

Türk hukuk sistemi içinde 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun düzenlenmiş ve kanun 24.6.1933 tarihli ve 2435 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 94. Kanunun amacı ise uyuşturucu maddelerin etkisinden gençlerin ve toplumların korunmasına hizmet etmektir. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 1. Maddesinde "Psikotrop madde", tanımı içinde yer alan ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin eki olan, I, II, III ve IV numaralı cetvellerde yer alan doğal veya yapay herhangi bir madde veya doğal ürün denilmektedir. Uyuşturucu madde tanımını yapmış olan 2313 sayılı kanun hangi maddelerin uyuşturucu kavramında olduğunu, bunların içeriklerini ve yüzde dilimi içinde kalan ürünlerin uyuşturucu madde kapsamında olduğunu belirtmiştir (Eşitli, 2013 s. 123-145).

Kanunun 19. Maddesinin 1 bendinde ise kanun tarafından belirlenen uyuşturucu maddelerin bilimsel incelemeler neticesinde insan sağlığına etkilerinin olumsuz olması insan üzerinde bağımlılık yaptığının tespit edilmesi ile bu madde türlerinin de uyuşturucu madde sayılacağını belirtmiştir. 2313 sayılı kanun uyuşturucu maddeleri sayma yoluyla belirtmek ile yetinmiş anca herhangi bir sınırlama getirmemiştir. Cumhurbaşkanı kararıyla uyuşturucu madde kapsamına alınan maddeleri sayma yöntemiyle belirlenmesindeki temel amaç, zaman içinde gelişen teknolojik gelişmeler, buna paralel olarak yeni tip uyuşturucu madde türlerinin veya türevlerinin ortaya çıkması ihtimali nedeniyle kanun koyucu bu hususta sesiz kalmayı tercih etmiştir (2313 S.K. m. 19).

2313 sayılı kanunda sayılan uyuşturucu maddelerin içeriklerinin genişletilmesi ve bunun etkisinin 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nin ekindeki cetvel I'de

belirtilen bütün psikotrop maddeler ile diğer cetvellerde yer alan, psikotrop maddelerin bir kısmının kabulü hakkında Bakanlar Kurulu tarafından 5.8.1982 tarihli ve 8/5190 sayılı karar122 ile 2313 sayılı Kanun kapsamına alınmıştır. Anılan sözleşme maddeleri arasında sayılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler iç hukuk düzenlemeleri içinde yerini almış böylece yapılan protokole uygun olarak uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kapsam ve içerikleri değiştirilmiştir. Değiştirilerek iç hukuk düzenine aktarılan yeni tip uyuşturucu maddelerin anılan kanun kapsamında bir yargı karar ile değerlendirilmesi gerekir ise, Yargıtay 20. Ceza Dairesi 1.6.2016 tarihinde vermiş olduğu karar örnek olacaktır daire vermiş olduğu kararda sözleşmede sayılan maddelerin uyuşturucu madde kapsamında değerlendirilmesine karar vermiştir (Y. 20. CD., E. 2016/422 K. 2016/3361).

Uyuşturucu maddelerin hem çeşitlilik göstermesi bununla birlikte yayılma alanının sürekli olarak genişlemesi nedeniyle başkaca kanun hükümlerinde bu hususta düzenlemeler yapılmıştır. Kanunların temel amacına uygun olarak, yalnız toplumu oluşturan bireylerin değil bütün kamusal alanı ilgilendiren uyuşturucu maddelerin kullanılmasının engellenmesi için bazı hukuki düzenlemeleri yapmak zaruri hale gelmiştir (Günay, 2007 s. 139-142). 13.11.1996 tarihli ve 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16. maddesiyle 2313 sayılı Kanun'a eklenen 1. Maddede kapsamında, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi ek I ve II numaralı tablolarda yapılan değişiklikler arasında yer alan maddelerin temin edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler ile sözleşmede belirtilen uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yapılmasında kullanılan kimyasal maddeler 2313 sayılı kanun kapsamındaki uyuşturucu maddeler arasında sayılmış bu maddelerin kanun hükümleri çerçevesinde temin edilmesi, kullanılmasında sınırlamalar getirilmiştir (2313 S. K. Ek m. 1).

Uyuşturucu maddeler ile mücadele kapsamında zaman içinde yapılan bazı değişiklikler yapılmıştır bu nedenle 19.6.1988 tarihli ve 19139 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve uyuşturucu maddelerin kapsamının genişletildiğini

söylemek gerekir. Bu nedenle, 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'un 1. Maddesinde bazı maddelerde uyuşturucu maddeler kategorisinde alınmıştır. Kamu sağlığının korunması için yapılan uyuşturucu maddelerin denetlenmesi, hangi maddelerin zararlı veya kişilerin üzerinde bağımlılık yaptığını belirlenmesi gerekmektedir (3298 S.K. m. 1). Bu nedenle, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan araştırmalar neticesinde, bireylerin kullanması kişilerin sağlığı için zararlı olan ayrıca bağımlılık yaptığı tespit edilen uyuşturucu maddeler ister doğal veya sentetik maddeler olmasına bakılmaksızın Sağlık Bakanlığının teklifiyle ve Cumhurbaşkanının vermiş olduğu karar ile 3298 sayılı Kanun metnine alınması öngörülmüştür. Anılan kanun ile uyuşturucu maddelerin kanunda sayılanların aksine sınırlı bir düzenleme yapılmaktan kaçınılmış ve geniş bir tanıma yer verilmiştir. “3298 sayılı kanunun 4. maddesinde ise “Ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbî afyon ve bunların müstahzarları Türk Ceza Kanunu'nun uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılır ibaresi eklenmiştir.” TCK'nın bu yönde bir uygulama yöntemi belirlemesi uyuşturucu maddelerin kapsamını genişletilmiş, hangi maddelerin uyuşturucu madde olarak sayılacağı konusunda tahdidi olmayan bir düzenlemeye yer verilmiştir (Parlar ve Demirel, 2015).

Uyuşturucu madde kullanılmasının önüne geçmek ve bu alanda kamu hukukun temel taşı olan toplumun sağlık, huzur ve güvenliğinin korunmasına hizmet etmek adına yapılan bazı düzenlemeleri değerlendirmek gerekir. Şöyle ki, toplum sağlığı ile kişi sağlığının paralel gitmesinden dolayı, toplum ve birey ilişkisinin artık bir bütün olarak değerlendirildiği günümüz toplumunda, devlet bu alanda baskın olan kamu gücünü kullanmaktadır. Son yapılan düzenlemeler ile birlikte, hem uyuşturucu madde kullanılmasının önlenmesi, yer temin edilmesi gibi önemli konular üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Uyuşturucu madde kullanılmasının önlenmesinde temel kanunlardan olan 12/6/1933 tarihli ve 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 20'nci maddesinin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında değişiklikler yapılarak madde metnine işlenmiştir. Bütünlük sağlanması açısından kanun metnini yorumlamak gerekir bunun önemi ise kanun metni bakımından değil uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin hem imal ve ticareti bununla birlikte kullanılmasının özendirilmesi, yer temin edilmesi noktasına kadar giden yolda bir caydırma ve kamu gücünün pozitif yönde agresif yapısını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir (İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda

Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun No. 7445). Kamu gücünün en etkin hissedildiği yer olan kamu hukuku alanında devletin hem uyuşturucu madde kullanılmasının önlenmesi, özendirilmesi, yer temin edilmesi noktasında verdiği mücadele her geçen gün artmaktadır.

5237 sayılı kanun kapsamında yapılan değişikliklerinde aynı düzenleme içinde kendisine yer bulduğunu söylemek gerekir. Türk Ceza Kanunu'nun 191 maddesinde yapılan değişiklik, 5275 sayılı Kanunun 105/A maddesinin beşinci fıkrasına yapılan ekleme ile uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçundan hükümlü olanlar ayrıca tedavi ve rehabilitasyon programlarına katılma yükümlülüğüne tabi tutulur hükmünü getirmek suretiyle kararlılığını göstermiştir.

Aynı düzenleme içinde yer alan Madde 12/A- (1) Türk Ceza Kanunu'nun 191 inci maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından hakkında denetimli serbestlik tedbiri veya tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilen şüpheliyle ilgili olarak denetimli serbestlik müdürlüğüne;

- Tedaviye tabi tutulmak,
- Belirlenen programlara katılmak,
- Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren ortamlarda çalışmaktan yasaklanmak,
- Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek,
- Bir bölgede denetim veya gözetim altında bulunmak,
- Eğitim kurumuna, eğitim programına veya mesleki uğraşlarına ilişkin eğitime devam etmek,
- Belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmak,
- Gözetim altında ücret karşılığı çalıştırılmak,
- Silah bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silahları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek,
- Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek,

Hükümleri getirilmiş ve bu alanda her türlü tedbirlerin alınması amaçlanmıştır.

3.4. KAMUOYUNUN BİLİNÇLENDİRİLMESİ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı neden ve sonuçları itibariyle birçok sektör ve disiplini ilgilendirmektedir. Bu alanda gerçekleştirilen önleyici, koruyucu, zarar azaltıcı, tedavi edici çalışma ve politikalara yön verecek strateji ve eylem planlarının hazırlanmasında disiplinler arası, bütüncül ve sistemli bir yaklaşımla hareket edilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım ulusal düzeyde 2004 yılında TUBİM'in kurulmasıyla pekiştirilmiştir.

TUBİM'in kurumsal yapılanması doğrultusunda; uyuşturucu ile mücadelede ilgili kurumların Bakan ya da Müsteşarları ve Kurum Başkanları düzeyindeki temsilcilerinden oluşan Üst Kurul; bağımlılık ve madde kullanımı alanında aktif olarak çalışan akademisyenlerden oluşan Bilim Kurulu tavsiyeleri ile mücadeleye dair uygulama kararları alınır. Üst kurulun gündemini Koordinasyon Kurulunun belirlediği konular oluşturur. Bu konular üzerine Üst Kurulda alınan uygulama kararları detaylı bir şekilde incelenerek değerlendirildikten sonra uygulama esasları belirlenerek ilgili birimlerin uygulama birimlerine gönderilmektedir. Kurulların sekreteryası TUBİM tarafından yerine getirilir. TUBİM toplantılarının gündemini belirleyerek hem geçen dönemlerin değerlendirmesini hem de gelecek dönem hakkında neler yapılması gerektiği konularında sunuş yapar (EGM-KOM Daire Başkanlığı, 2007).

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) 2006 yılından itibaren Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'na bağlı bir kurum olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. TUBİM'in görevi yasa dışı bağımlılık yapan maddelerin arz ve talep boyutundaki gelişmeleri takip ederek, Türkiye'deki risk profilini ortaya koyacak verileri toplamak ve ilgili ulusal kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde olmaktır. TUBİM her yıl uyuşturucu sorununun: önleme, arzla mücadele, tedavi, yaygınlık, ulusal mevzuat gibi hemen her boyutuyla ilgili yetki ve sorumluluğu bulunan çok sayıda resmi ve özel kurum/kuruluş bakanlıklar ve belediyelerden temin ettiği

verilerle “Türkiye Uyuşturucu Raporu” hazırlamaktadır. Hazırlanan yıllık raporlardaki veri ve bilgiler hem ulusal kurum ve kuruluşların hem de Türkiye adına Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) istifadelerine sunulmaktadır.

AB kriterlerine ve normlarına uygun olarak, ilgili tüm kurum ve kuruluşların desteği ile Türkiye’de 2006-2012 yıllarını kapsayacak şekilde ilk “Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi” hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Strateji belgesine istinaden hazırlanan 2007-2009 eylem planı AB normlarında hazırlanmıştır ancak arz ve talep azaltımı konularında koordinasyonun birden fazla kuruma verilmesinin birtakım sorunlara yol açabileceği düşünülmektedir. Söz konusu eylem planı TUBİM’in kurulması amacı ile yürütülen Yunanistan ve İspanya ortaklığı ile yürütülen AB Eşleştirme projesinin bir çıktısıdır. Türkiye’de uyuşturucu madde politikaları; birincil önleme, ikincil önleme ve üçüncül önleme şeklinde 3 ana başlıkta gruplandırılmaktadır.

- Birincil önleme: henüz uyuşturucu madde kullanmaya başlamamış fakat kullanma riski olan kişi ve gruplara yönelik gerçekleştirilen çalışmalardır.
- İkincil önleme: uyuşturucu madde kullanmaya başlamış fakat bağımlılığı henüz gelişmemiş kişi ya da gruplara yönelik çalışmaları içermektedir.
- Üçüncül önleme: uyuşturucu madde kullanan bağımlı kişilerin madde kullanmayı bırakmalarını ve bırakanların tekrar bağımlılığını önlemek ve uyuşturucu maddelerin kullanımından meydana gelen ruhsal ve fiziksel zararların azaltılarak rehabilite edilmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalardır.

TUBİM yıl içerisinde elde ettiği somut, doğrulanabilir bilimsel veriler ışığında uyuşturucu ile mücadelede ileriye dönük AB Uyuşturucu Strateji Belgeleri ve Eylem Planları ile teorik olarak uyumlu Ulusal Politika ve Strateji Belgeleri ile Eylem Planları oluşturmaktadır. Uluslararası ve ulusal uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede geliştirilen en önemli politikalar “önleme stratejisi” ve “eylem planlarıdır”. Türkiye’de ulusal eylem planları dışında 2012 yılı itibarıyla İl Uyuşturucu Koordinasyon Kurullarınca 78 ilde “İl Uyuşturucu Eylem Planı” oluşturulmuştur. Ayrıca taşra ve

merkez koordinasyon kurullarına ilave olarak TUBİM bünyesinde 7 farklı üniversiteden (psikiyatri, adli tıp, halk sağlığı, epidemiyoloji, kriminoloji, sosyal hizmetler vs.) 11 akademisyenin katılımı ile “TUBİM Bilim Kurulu” oluşturulmuştur. Kurul, uyuşturucu ile mücadelede “Ulusal Uyuşturucu Koordinasyon Kurulu’na akademik bakış açısıyla tavsiye ve kararlar sunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye’nin uyuşturucu ve buna bağlı suçlarının arzına yönelik ulusal mücadelesi Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Kaçakçılık ve Organize Suçlar Müdürlüğü (KOM), Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK), Jandarma Genel Komutanlığı (JGK), Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü (GMGM), Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TİTCK), Adli Tıp Kurumu (ATK), Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK) gibi kurumların koordineli ve ortak çalışmaları ile yürütülmektedir.

Kamuoyunun bilinçlendirilmesi sürecinde en önemli aktörlerden biri Sağlık Bakanlığı’dır. Bu bakanlık, uyuşturucu kullanımının sağlık üzerindeki olumsuz etkilerine dair bilgi vermek ve koruyucu sağlık politikalarını uygulamakla yükümlüdür. Sağlık Bakanlığı’nın sorumluluğu sadece bireysel bilinçlendirme ile sınırlı kalmayıp, toplumsal farkındalığı artırmak amacıyla ulusal düzeyde kampanyalar düzenlemek ve sağlık eğitimi programlarını yaygınlaştırmak şeklinde genişlemektedir (Altıntaş ve Zırh, 2021 s. 85-104).

Diğer önemli bir kurum olan İçişleri Bakanlığı, özellikle Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı aracılığıyla kamuoyunu uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadeleye katmak için güvenlik temelli bilinçlendirme çalışmaları yürütmektedir. Uyuşturucu suçlarıyla ilgili mücadelede halkın desteğinin alınması, suçların ihbar edilmesi ve uyuşturucu ile mücadelede güvenlik güçlerinin faaliyetlerine katılım, İçişleri Bakanlığı’nın temel stratejileri arasında yer almaktadır (Yıldırım, 2019 s. 56-73). Bu noktada, toplumda "suç ortaklığına karşı sıfır tolerans" anlayışının yaygınlaştırılması amacıyla, İçişleri Bakanlığı’nın medya ve sosyal medya kanalları üzerinden yürüttüğü bilinçlendirme kampanyaları dikkat çekmektedir (Özgür, 2020 s. 120-137).

Millî Eğitim Bakanlığı ise özellikle gençler arasında uyuşturucu kullanımının önlenmesine yönelik bilinçlendirme çalışmalarında önemli bir sorumluluğa sahiptir. Okullarda yürütülen eğitim programları, öğretmenlerin bilinçlendirilmesi ve öğrencilerin uyuşturucu maddelere karşı bilinçlendirilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı'nın başlıca görevleri arasında yer almaktadır (Çevik, 2022 s. 205-220). Ayrıca, uyuşturucu kullanımının erken yaşlarda başlamasını önlemek amacıyla öğretmenler ve aileler için de bilinçlendirme seminerleri düzenlenmektedir (Demir, 2023 s. 98-112).

Bu kurumlar dışında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da uyuşturucu kullanımı ile mücadelede toplumsal desteği artırmayı amaçlayan kampanyalarda etkin bir rol oynamaktadır. Özellikle ailelerin bilinçlendirilmesi, çocukların ve gençlerin uyuşturucudan uzak tutulmasında önemli bir faktördür. Bu doğrultuda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, aile danışmanlığı hizmetleri sunarak, ebeveynlerin uyuşturucu tehlikeleri hakkında bilinçlenmelerini ve çocuklarını bu tehlikeden koruma yollarını öğrenmelerini sağlamaktadır (Kaya ve Akdemir, 2021 s. 134-152).

Sonuç olarak, kamuoyunun bilinçlendirilmesi sürecinde Türkiye'deki farklı kamu kurumları arasında yetki ve sorumluluk paylaşımı, toplum genelinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelede etkili bir mekanizma oluşturmaktadır. Bu kurumlar arasında etkili bir iş birliği ve koordinasyon sağlanması, uyuşturucu suçlarının önlenmesinde kamuoyunun desteğinin kazanılmasına ve bilinçlendirme faaliyetlerinin daha geniş kitlelere ulaşmasına olanak tanımaktadır. Özellikle medya ve eğitim kurumları aracılığıyla yürütülen kampanyalar, toplumun tüm kesimlerine hitap ederek uyuşturucunun zararları konusunda farkındalık yaratmada önemli bir rol oynamaktadır (Kocabaş ve Tekin, 2020 s. 145-169).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı, kara para aklama, terör, artan organize suçlar, eğitimsizlik, işsizlik ve yolsuzluk gibi risk faktörlerinden dolayı tüm dünyada uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu artmaktadır. Artan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ise kısır döngü bir biçimde bağımlılık, kara para aklama, terör, cinayet gibi suçların artmasına neden olmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu, toplumdaki kişilerin bireysel olarak fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerine zarar vermektedir. Ayrıca, bu suçların yaygın olduğu toplumlarda ekonomik refah, sosyal denge, kamu sağlığı ve kamu kurumlarına olan güven zedelenmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile mücadelede yasal düzenlemeler, anılan suçu işleyen kişilerin cezalandırılması ve bu kişilerin cezalandırılması bakımından fiziksel ortamın sağlanması oldukça önemlidir. Fakat suçla mücadeleyi sadece yasal düzenlemelere, cezalandırma politikasına ve cezalandırabilmek için fiziki ortamlar sağlanmasına indirgemek ve devletin mali kaynaklarını sadece bu amaçlar doğrultusunda kullanmak mücadelede başarısızlığı da beraberinde getirecektir. Bu noktada, anılan suçu işleyenlere yönelik cezalandırma politikası kapsamında ayrılacak fondan daha fazlasının uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretinin artmasına neden olan bu türden maddelere olan talebi azaltma girişimlerine ayrılması gerekmektedir. Dolayısıyla da, devletlerin uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri en çok talep eden kesim olan uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına yönelik tedavi sürecine ağırlık vermesi ve suçla mücadelede bakımından ayrılacak olan ekonomik kaynakların büyük bir kısmının tedavi sürecine aktarılması gerekmektedir. Ayrıca, tedavi programlarının kişiselleştirilmiş, sosyal damgalamayı bertaraf edebilecek, uzun vadeli, sürdürülebilir, sosyal hayata entegrasyonu sağlayacak nitelikte olması ve BM tarafından hazırlanan rehberlere uygun olarak yürütülmesi bağımlılık tedavisinin uzun sürmesi ve kişilerin bu programlardan çabucak sıkıldığı gerçeği göz önünde tutularak kişileri bu programlarda tutabilecek ve bu programlara istedikleri her zaman ulaşmalarını

sağlayacak düzenlemelerin ivedilikle hayata geçirilmesi suçla mücadelede başarıyı artıracaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu daha önce de detaylı bir biçimde açıklanan gerekçeler ile kişilerin kültürel yaşama katılma hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı, sağlık ve hatta yaşam hakkı gibi pek çok hakkını ihlal etmektedir. Suçla mücadeledeki artan başarı oranı bu türden insan hakları ihlallerini de önleyecek ve kişilerin ve en genel anlamda toplumun korunmasını ve adil bir ortamda yaşamasını güvence altına alacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu daha önce de bahsedildiği üzere çeşitli gerekçelerle işlenip olabildiğince farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olan bir suç olduğu için suçla mücadelede multidisipliner yaklaşım suçun işlenme oranını azaltacaktır. Bu noktada adli bilimler alanında çalışan ve uzmanlık eğitimlerini spesifik olarak bu alanlardan alan kişilere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alan uzmanlarının yapmış oldukları çalışmalar ise iki farklı boyuttan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun azalmasına neden olacaktır. Bunlardan ilki, adli bilimler alan uzmanları tarafından suç ile ilgili yapılan teorik ve daha önceden bu suça karışmış kişileri eğitim, ekonomik düzey, fiziksel ve ruhsal bütünlük gibi noktalarda değerlendiren istatistiksel ve diğer bilimsel çalışmalar ile uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile ilgili verileri ortaya koyarak suçun ortaya çıkmasını önleyen ve dolayısıyla da suçun azalmasına neden olan faaliyetlerdir. Bir diğeri ise bu alanda çalışan uzmanlar tarafından suç işlendikten sonra suçun açığa çıkartılması noktasında suç ile ilgili delillerin toplanması noktasında yapılan çalışmalar olmakla birlikte bu alan uzmanlarının toplanan delillerin raporlanması şeklindeki faaliyetleri ise bilirkişilik hizmetidir. Her ne kadar bilirkişilik hizmeti sonucunda ortaya çıkan rapor bağlayıcı olmasa da suçun açığa çıkartılması ve dolayısıyla işlenen suçun dinamikleri ve sonuçlarının belirlenmesi, suç hakkında karar verecek makamlar açısından yol gösterici olması bakımından suçla mücadelede başarıyı artıracaktır. Ancak bu noktada tıpkı adli bilimlerin oldukça gelişmiş olduğu ülkelerdeki gibi spesifik uzmanlık programlarının olması ve kişilerin eğitimlerini bu programlar aracılığıyla alması önem taşıdığından ülkemizde adli psikiyatri, adli entomoloji gibi uzmanlık programların olması ve adli bilimler alanlarında var olan programların ise

sayılarının ve kontenjanlarının artırılması ve bilirkişilik hizmetlerinin ise bu alanlarda eğitim almış kişiler tarafından yürütülmesi tıpkı diğer suçlar bakımından olduğu gibi uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun da azalmasına da katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna ilişkin ülkemizde birden fazla yasal düzenleme olduğu bilinmektedir. Uygulamadaki karışıklığı ve suç işleyenler bakımından ise belirliliği ve öngörülebilirliği sağlamak bakımından var olan bütün yasal düzenlemelerin tek bir yasal düzenleme altında birleştirilerek yeni uyuşturucu veya uyarıcı madde kanunu oluşturmak gerekmektedir.

Her geçen gün farklı içerik ve adlarla doğal ya da doğal olmayan pek çok uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ortaya çıktığından daha önceki kısımlarda bahsedilmiştir. Dolayısıyla, TCK'nın mevcut haliyle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna ilişkin hükmünde uyuşturucu veya uyarıcı madde ibaresine yer verilmesine rağmen hangi türden maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunun spesifik olarak belirtilmemiş olması, yeni tespit edilecek maddelerin de 2313 ve 3298 Sayılı Kanunlar aracılığıyla bu kanunlardaki hükümler doğrultusunda uyuşturucu veya uyarıcı madde kabul edilmesi yerinde bir karardır. Aksi halde, yani hangi maddelerin uyuşturucu veya uyarıcı madde olduğunun TCK'da ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili diğer kanunlarda saymak suretiyle belirtilmiş olması durumunda yeni tespit edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin TCK kapsamında cezalandırılması mümkün olmayacaktı ve bu suçu işleyen kişiler ellerinde bulundurdukları maddeler uyuşturucu veya uyarıcı madde olmasına rağmen bu maddelerin adı sırf kanunda sayılan maddeler arasında yer almadığı için cezasız kalacaktı ki bu durumda ceza adaleti sistemiyle bağdaşmayıp hukuka olan güvenirliliği zedeleyecek suçla mücadelede ise başarısızlığı getirecekti. Ayrıca, suçun maddi konusunu sadece uyuşturucu maddeler ile sınırlayan 765 Sayılı eski TCK'dan farklı olarak 5237 Sayılı yeni TCK'da suçun maddi konusunun uyuşturucu maddelere ek olarak uyarıcı maddeleri de kapsaması yeni ortaya çıkan maddelerin de cezalandırılması ve suçla mücadelede bakımından yerinde bir yaklaşım olmuştur.

Diğer taraftan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu kapsamında yer alan hareketlerin kavramsal tanımlarının çok disiplinli bilimsel bir yaklaşım ile çerçeve çizecek şekilde yapılması, günümüz ihtiyaçlarına ve teknolojilerine uyumlu olması suçla mücadelede önem arz ettiği gibi, failer açısından da belirlilik ve öngörülebilirlik açısından da güvence yaratacaktır. Ayrıca bu türden tanımlamaların yapılması durumunda tartışma kısmında da açıklandığı üzere örneğin imal kavramının üretim kavramını içerip içermediği ya da basit işlemlerin imal kapsamında sayılıp sayılmayacağı, hangi durumlarda transit geçişlerin ithal sayılacağı hangi durumlarda ise sayılmayacağı ya da miktar ve nitelik bakımından kullanıma uygun olmayan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satılmasının suç teşkil edip etmediği gibi tartışmalar bertaraf edilecek ve gerçekleştirilen hareketlerin cezalandırılabilir olup olmadığı noktasında suçla mücadele bakımından daha etkin bir yaklaşım sergilenmesini de sağlayacaktır.

TCK'nın 188. maddesinin 4. fıkrasında saymak suretiyle belirtilen maddelerden olmayıp da ortaya çıkarabileceği potansiyel etkileri bu maddeler ile eşdeğer ya da bu maddelerden daha fazla olan maddeler bakımından da aynı cezaların öngörülmesi için anılan fıkranın; “Yukarıdaki fıkralarda belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin veya bu türden maddeler ile eşdeğer etkilere sahip olan maddelerden birisi olması durumunda” şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir.

TCK'nın 188. maddesinin 8. fıkrasında saymak suretiyle belirtilen kişilerden olmamasına rağmen tıpkı bu kişiler gibi yasadışı maddeye erişimi kolay olacak kişilerin de anılan fıkrada sayılan kişiler gibi cezalandırılması bakımından anılan fıkranın; “Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi gibi uyuşturucu veya uyarıcı maddelere kolaylıkla ulaşması mümkün kişi” şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir. TCK'nın 188. maddesinin 5. fıkrasında; “Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat artırılır.” hükmünde anılan suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi ya da örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi olmak üzere iki farklı ağırlaştırıcı nedene yer

verilmiştir. Ancak anılan fıkra metninde ya da diğer hükümlerde örgüt kavramının içeriğine ve tanımına yer verilmediği gibi ve üç kişiyi ya da örgütü birbirinden ayıran kıstasın ne olabileceğine dair anlamsal sınırların çizilmemesi ve bu durumun uygulamadaki kararlar ile çözülmesi yerinde bir yaklaşım değildir. Kaldı ki suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hali genel hükümlerde yer alan iştirak hükümleri ile de çözümlenebilecekken bu türden bir madde ile failin alacağı cezanın artırılmasındaki amacın açıklanabilmesi için anılan fıkranın bu amacı içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi ya da anılan maddenin gerekçesinde bu fıkrada yer alan her iki ağırlaştırıcı neden ile ulaşılmak istenen amacın net bir biçimde ortaya konulması yerinde olacaktır.

TCK'nın 192. maddesinin 1. fıkrasında yer alan; “Diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verme” TCK'nın 192. maddesinin 3. fıkrasında yer alan; “Suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım etme” ifadelerinde geçen ve bağlacının ve olarak algılanıp her iki şartın birlikte mi gerçekleşmesi gerektiği yoksa veya olarak algılanıp bu şartlardan birisinin gerçekleşmesinin yeterli mi olacağı noktasında doktrinel yaklaşım farklılıklarının giderilmesi önem taşımaktadır. Bu noktada, anılan hükümler ile elde edilmek istenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ile mücadele etmek, suça konu olan maddelerin piyasada dolaşma ihtimalinin ve dolayısıyla bağımlılığının azaltılması ve kamunun sağlığının korunması ise anılan hükümlerdeki bağlacın “ve” değil de “veya” olarak değiştirilmesi gerekmektedir. Kaldı ki, 1. fıkra bakımından aksi bir durum diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ifadesinden dolayı bireysel olarak suç işleyen kişiler bakımından bu kişiler diğer suç ortaklarını bildiremeyeceğinden anlamsızlaşacak ve tek başına bu suçu işleyen kişiler etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanamayacaktır. Ayrıca bağlacın ve değil de veya olarak düzeltilmesi ile birlikte diğer şartların da sağlanması halinde ortaya çıkacak durum, suçun aydınlatılması noktasında yarar sağlayabileceği gibi bu bağlaçların birbirine bağladığı iki şarttan birisi ile de başvuran failin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmasına katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan daha önce de açıklanan gerekçelerle yakalanan maddenin miktarına, niteliğine ve insan sağlığına olan etkilerine göre farklı ceza aralıklarının oluşturulması ve kişilerin bu ceza aralıkları kapsamında cezalandırılması ceza adaletinin sağlanması açısından yerinde olacaktır. Bu noktada hukuk uygulayıcıları ve adli bilimler alanında çalışan uzmanların yardımları ile bahsi geçen kriterlere ek olarak suçun işlendiği yer, işlenme biçimi, failin kastı gibi durumları ortaya koyacak tespitler cezanın belirlenmesi bakımından dikkate alınmalıdır. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu dolayısıyla ölüm vakalarının tüm dünyada giderek arttığı bilinen bir gerçektir. Bu noktada bu suç dolayısıyla gerçekleşen ölüm vakalarına uygulanacak yaptırımları ceza hukukundaki diğer düzenlemelerden hareketle çözümlmek yerine bu duruma uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna ilişkin hükümlerde ayrıca yer verilmesi ve cezanın suçun temel şekline göre daha ağır olması suçla mücadelede başarıyı artıracaktır. Tıpkı diğer ülkelerin düzenlemelerinde olduğu gibi uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına, imal ve ticaretine yarayacak türden aletlerin ithal edilmesi, ihraç edilmesi, üretilmesi, satılması, nakledilmesi türünden hareketlerin de anılan hüküm kapsamında düzenlenmesi önem taşımaktadır.

Sonuç olarak; tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye de uyuşturucu suçlarıyla mücadele bakımından iç mevzuatında uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile ilgili suçlara özellikle de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna ilişkin yasal düzenlemelere çeşitli hukuki metinlerde ayrıntılı bir biçimde yer vermiştir. Uyuşturucu ticareti suçunun ulusal sınırlardan çıkıp da teknolojik gelişmeler, organize suç gruplarının temel ekonomik faaliyetlerinden birisi olması, terörü finanse etmek bakımından bu ticaretten etkin bir biçimde faydalanılması, örgütlü suçlar şeklinde olabildiğince fazla işlenmesi, uyuşturucu kullanımının ve bağımlılığının her geçen gün artması gibi nedenlerle uluslararası/küresel bir suç haline geldiği de bilinmektedir. Ülkeler bu suçla mücadele bakımından mevcut iç düzenlemelerine ek olarak suçun uluslararası işlenebilirliği dolayısıyla uluslararası ortak bir tavır belirlemenin önemini farkına vararak çeşitli uluslararası düzenlemelere taraf olmuşlardır. Elbette ki; toplum tarafından hoş görülme ve toplumun geneli bakımından haksızlık teşkil ettiğine inanılan hareket ya da hareketlerle mücadelede en etkili yollardan birisi bu türden hareketlerin çeşitli yaptırımlarla cezalandırılmasıdır. Bu türden bir cezalandırma anlayışı ise, mutlak olarak

gerekli iken zaman zaman sorunla mücadele bakımından yetersiz kalabilmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti kapsamında sayılabilecek hareketler de bu duruma örnektir. Dolayısıyla bu türden hareketleri cezalandırmaya yönelik yaptırımların ve yasal düzenlemelerin varlığı mutlak olarak gerekli iken sorunun çözümünde yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan, uyuşturucu ticareti suçu ile mücadeleyi salt olarak suça indirgemek ve cezalandırmak yerine konunun terör, organize suç grupları, madde, madde analizi, mağdur/sanık bedeni içerisinde gizlenen maddenin beden muayenesi yoluyla tespiti gibi çeşitli boyutlarının olduğunun ve dolayısıyla sorunun çözümünün multidisipliner bir yaklaşım gerektirdiğinin ve adli bilimler alan uzmanlarına her geçen gün daha da fazla ihtiyaç olduğunun farkına varılması, bu alanda uzmanlık programlarının açılması ve var olan programların sayı ve kontenjanlarının artırılması uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile etkin bir mücadele için önemli noktalardandır. Her geçen gün doğal ya da sentetik yapıda yeni maddelerin üretilmesi ya da karışım şeklinde elde edilmesi de bu sorunla mücadelede adli bilimler alanında çalışan adli tıp, hukuk, adli psikiyatri, adli bilişim mühendisliği, adli toksikoloji, adli biyoloji gibi alanlardaki uzmanların sıkı bir işbirliği içerisinde çalışması gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Bu işbirliği içerisinde yeni tespit edilen maddenin muhtemel psikolojik, sosyolojik, ekonomik etkilerinin belirlenmesi, maddenin kimliklendirilmesi, cezalandırma politikasının nasıl olması gerektiğinin hızlı ve uygulanabilir şekilde ortaya konması uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile mücadelede başarıyı sağlayacaktır.

Uyuşturucu madde bağımlılığı ve bu madde ile yapılan mücadelenin kilit ortaklarından birisi de sosyal medya ve iletişim kanallarıdır. Tüm dünyada olduğu gibi, devletimizde de ergenlik döneminde çocukların uyuşturucuya başlamada en riskli dönem olduğu düşünüldüğünde, uyuşturucu ve madde bağımlılığı ile ilgili yayın ve haberler yapılırken ayrıntılar büyük bir önem kazanmıştır. Bu yüzden;

- Madde bağımlılığı madde etkilerinin altında iken, çekilmiş olan görüntüler ve fotoğraflar, haberlerde gösterilmemelidir. Bu tür haberler, toplumun endişe ve çaresizlik duymasına neden olabilmektedir.

- Ülkedeki gençlerimizin dikkatlerini çeken ve özellikle merak uyandıran “uyuşturucu tutkusu”, “keyif verici madde”, “altın vuruş” vb. isimler ile uyuşturucu kullanımı iyi bir şeymiş gibi lanse edilmemelidir. Benzer biçimde uyuşturucu üreticileri veya kaçakçıları bu işlerden maddi çıkar sağlayan kişiler için olumlu sıfatlar taşıyan “mafya babası, baron” vb. takma adların kullanılmaması gerekmektedir.
- Ülkemizde madde bağımlılığına yönelik ilgili ölümlerdeki en önemli etken olan sentetik uyuşturucuların ulaşımının kolay ve ucuz olduğunu belirten, kullanımı vb. ayrıntı içeren haberlere yer verilmemesi gerekmektedir. Daha çok yakalanmalara dair haberler öne çıkarılarak yayınlanması gerekir.
- Madde üreticiliği, satıcılığı ve kaçakçılığı ile ilişkili yöntemler çekici biçimde konu edilmemesi gerekmektedir. Bu yollar ile yüksek kazançlar elde edildiği tarzında betimlemelerin yapılmaması gerekir ve yakalatılan uyuşturucu maddenin değerinden bahsedilmemelidir. Sadece “kilo, gram, adet” olarak ön plana çıkarılması gerekir.
- Uyuşturucu madde bağımlılığı ve madde kullanımı ile ilgili mücadele eden bireylerin ailesinin yaşamış olduğu zorluklardan ziyade, kullanımları bıraktıktan sonra elde etmiş oldukları başarılar gibi özel görünümlü haberler yaparak kişiler, uyuşturucu tedavisine teşvik edilmelidir ve umutsuzluk duygularının yok edilmesi gerekmektedir.
- Yapılan yayınlarda uyuşturucu bağımlıları için yapılan benzetmelere dikkat edilmeli; “tehlikeli” ve “kötü” gibi kelimelerden kaçınılmalıdır. Yayınlarda bağımlı olmamak için nelere dikkat edilmesi gerektiğini belirten haberlere yer verilmesi önleyici çalışmalar için önemlidir.
- Yasa dışı madde kullanmış ya da satan kişilerin kolluk güçlerinden kaçışı olmadığını anlatabilmek için “günlük/haftalık/aylık/yıllık” tutuklama yapılan uyuşturucu satıcı ya da kullanıcısı olanların miktarını belirten operasyon, haberler ve grafiklerin servis edilmesi gerekmektedir.
- Haber niteliği taşımış olan yayınlar ile uyuşturucu madde kullanımını özendiren paylaşımlarda bulunan bireyler ile ilgili uygulanmış yaptırımlara yer vermek caydırıcılığı destekleyebilir.

- Toplumun farkındalığını arttırabilmek için, terör örgütü ve örgütleri tarafından uyuşturucu madde ticaretinin kazanç sağladığına yönelik haberlere mümkün mertebe yer verilmesi gerekmektedir.

Ergenlik çağındaki kitleler tarafından severek dinlenen rap müziği, sosyal medyanın da yine aynı kitleleri tarafından sık kullanımı dolayısıyla, birçok gence ulaşılabilir.

Yapılan şarkıların uyuşturucu madde kullanımını normal bir durummuş gibi bazı sözleri barındırması, gençlerin uyuşturucu madde kullanımını normal bir durum kabul etmesine sebep olabilir. O zaman zararlı içerikleri olan şarkılar yapan rap müzik üreten kişilere sadece caydırıcı cezalandırma yapmak eksik kalacaktır. Konunun birincil önleme çalışmaları içerisinde ele alınması ve çoğunlukla genç kitleleri etkisi altına alan medyayı iyi kullanmayı bilen rapçilerle devlet gözetiminde toplantılar yapılarak bu kişilerle iş birliği yapılması, onların da eğitim alması sağlanarak olumlu tarafa yönlendirmeleri etkili olabilir. Film endüstrisi ile de yapılacak iş birliği vb. yöntemlerle risk oluşturan durumlar belirlenebilir. Sinema, sahne ve ses sanatçılarıyla kamu spotu dışında uyuşturucu madde kullanımına karşı çalışmalar yapılabilir ve yine etkin şekilde duyurulması medya desteği ile sağlanabilir. Birçok markada kullanılan ürün yerleştirme yöntemi uygun bir şekilde uyuşturucuyla mücadele konusunda halkı bilinçlendirmeye yönelik olarak sahnelerin filmlerin içerisinde kullanılabilir.

Verilen eğitimlerden belli bir zaman geçtikten sonra geri dönüş sağlanarak eğitimlerin madde bağımlılığı ile mücadeledeki yeterliliği takip edilmelidir. Türkiye’de düzeltme gereği duyulan bir diğer konu ise, olağan gelişmiş ve uygulamalar ile trafikte yol kenarlarında uyuşturucu maddelerin kullanım kontrollerinin yapılmış olmasıdır. Tekrar uygulamaya sokulan bu kontrol sırasında hak kaybına maruz olma ihtimali olan yanlış negatif ve yanlış pozitif olma durumu gibi, hatalar göz önüne geçebilmek için; “analiz sonrasında (postanalitik), analiz sürecinde (analitik) ve kontrol sürecinde (preanalitik)” olarak deneyimi ve eğitimi bulunan “adli toksikologtan” destek alınması gerekmektedir. Bu kapsamda ise, taramalara laboratuvar ortamında yapılmalıdır.

Geçmişten günümüze kadar farklı adlarla farklı şekillerde “uyuşturucu” her zaman kullanılmıştır. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile sadece kolluk kuvvetlerinin mücadelesi ile baş edebilmek mümkün değildir. Aslında kolluk kuvvetleri uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının engellenmesinde son nokta olduğu görülmektedir. Önemli olan nokta ise kişilerin suçlara karışmadan önce tespit edilerek gerekli tedavi süreci ve topluma kazandırma yollarına gidilmesi gerektiğidir. Aslında kolluk kuvvetleri arzı önlemek ile yükümlüdür. Fakat uyuşturucu satmak, kullanmak ve temin etmenin cezasının idam olduğu İran’da bile 7 milyon bağımlı bulunmaktadır. Uyuşturucu ile yapılan mücadelede asıl mesele talebin de en aza indirgenmesidir. Uyuşturucu ile yapılan mücadele sağlıktan eğitime, sosyolojiye ve basına vb. birçok alanla beraber toplumsal bir mücadeleyi gerektirmektedir. Uyuşturucu bağımlılığına ve arzına yönelik mücadelenin daha başarılı olabilmesi için, uygulanan politikaların halka aktarılması ve bu hususta halkın farkındalık seviyesinin artırılması çok önemlidir.

Baktığımız zaman uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları toplumsal bir suçtur. Topluma sadece sağlık alanında değil eğitim, kültür, askeri, dini, maddi veya manevi alanlarda zarar vermektedir. Bu sebeple belli başlı kamu kurum veya kuruluşları ile değil tüm kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte bu alanda mücadele etmek gerektiği önemli bir husustur. Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bu konudaki faaliyetleri görülmüş diğer bakanlıkların bu konuda herhangi bir faaliyetlerinin olmadığı fakat mücadelenin sadece birkaç bakanlık üzerinden değil böyle toplumun her kesimini ve her kurumunu etkileyen bir suç için kamu kurum ve kuruluşlarının topyekûn savaşması gerektiği değerlendirilmiştir.

Burada şu soruyu sormakta mümkündür. Bütün kamu kurum veya kuruluşlarını bu işin içine çekmek ne kadar doğru? Burada ortaya çıkan nokta uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının toplumsal bir suç olmasıdır. Toplumsal bir suç olması hasebiyle sadece bir kurumu veya kuruluşu etkilemediği toplumun her kesimini etkilediği açıktır. Bu sebeple de bununla mücadelenin topyekûn olması gerektiği diğer kamu kurum ve kuruluşlarının gerek eğitim gerek teknolojik anlamda önleyici tedbirler gerek kanuni destek gerek maddi destek gerekse manevi destek vs. ile bu konuda üzerlerine düşen görevleri yapmaları gerektiği önemli bir husustur.

Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele eden kamu kurum ve kuruluşları arasında birbirleri ile koordineli çalışmaların yürütülemediği, bu sebeple tam ve etkin bir mücadele ortamının oluşmadığı görülmüştür. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele eden kamu kurum ve kuruluşlarının yapmış olduğu projeler gözlemlendiğinde birbirlerinden ayrı olarak çalışmalar yaptığı ya da bir veya birkaç kurumun ortak çalışması olduğu görülmüştür. Kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan veya yapılacak çalışmalarda birbirleri ile koordineli olunması durumunda daha etkin bir mücadelenin olacağı değerlendirilmiştir.

Bütün kamu kurum ve kuruluşlarının uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele kapsamında bir genelgelerinin olması gerektiği bu durumun önemli bir husus olduğu görülmüştür. Bu genelgeler ile kurumların görev ve yetkilerini tam anlamıyla anlayabileceği ve bu sebeple de görev etkinliklerinin artacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu genelgelerin de diğer kurumlar ile koordineli olması hususu önemlidir. Burada koordineli yaklaşım ile her kurum ve kuruluş görev ve yetki alanlarını belirleyecek ve belirlenen bu görev ve yetki alanlarına göre bir çalışma icra edecektir. Bu da kamu kurum ve kuruluşlarının topyekün bir şekilde multidisipliner yaklaşım ve koordineli çalışması neticesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile mücadelenin daha sağlıklı bir şekilde olması sebebiyle başarıyı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, İ. (1997). Ülkemizde uyuşturucu maddeler sorunu. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 55(3), 111-141.
- Akkaya, Ç. (2010). *Örgüt suçu & uyuşturucu ve uyarıcı*. Yetkin Yayınları.
- Akkaya, Ç. (2013). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları* (Genişletilmiş ve güncellenmiş 2. baskı). Adalet Yayınları.
- Akgül, A. (2016). Türkiye’de yasadışı kenevir ekimi ve mücadele politikaları. In H. C. Çetin, A. Çelik, & E. Sezgin (Eds.), *Uyuşturucu ile mücadele politikaları ve yeni trendler*. Adalet Yayınları.
- Akgül, A., & Gürer, C. (2014). The European Union and emergence of a drug policy institution in Turkey. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 21(6), 460-469.
- Akgül, A., & Kaptı, A. (2010). Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikası: Politika süreç analizi. In S. Özeren, M. A. Sözer, & O. Ö. Demir (Eds.), *Yerelden küresele sınır aşan suçlar* (pp. 75-99). Polis Akademisi Yayınları.
- Akgül, A., & Koprulu, O. M. (2010). Turkish drug policies since 2000: A triangulated analysis of national and international dynamics. *International Journal of Law, Crime and Justice*. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcj.2016.11.002>
- Albayrak, S., & Balcı, S. (2014). Gençlerde madde bağımlılığı ve önlenmesi. *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 30-37.
- Altıntaş, H., & Zırh, B. (2021). Türkiye'de uyuşturucu politikaları ve Sağlık Bakanlığı'nın rolü. *Kamu Politikaları ve Uygulamalar Dergisi*, 15(2), 85-104.
- Arslan, Ç., & Azizağaoğlu, B. (2005). *Yeni Türk Ceza Kanunu şerhi* (1. baskım). Asil Yayın Dağıtım.
- Arslan, D. T., & Akbulut, Y. (2017). Analysis of politics towards drugs by Turkey’s Ministry of Health. *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*, 4(2), 171-180.
- Artuç, M., Gökcan, H. T., & Yaşar, O. (2014). *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. Adalet Yayınları.
- Artuk, M. E., & Çınar, A. (2004). Yeni bir ceza kanunu arayışları ve Adalet Komisyonu tasarısı üzerine düşünceler. *TCK Reformu: İkinci Kitap* (pp. 3-22). Ankara.
- Azak, S. (2014). *Bir kamu politikası analizi olarak Türkiye’de uyuşturucu ile mücadele* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Balcı, M. (2009). *Türk Ceza Kanununda uyuşturucu madde ticareti suçları* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, SBE.
- Baran, A. G. (2014). Türkiye’de aile içi iletişim ve ilişkiler üzerine bir model denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 1, 31-42.
- Baş, E. (2021). *Ceza hukukunda fail ve mağdur* (B. 1). Seçkin Yayıncılık.
- Bayraktar, K., Keskin Kızıroğlu, S., Yıldız, A. K., Zafer, H., & Aksoy, R. (2019). *Genel tehlike yaratan, çevreye karşı ve kamunun sağlığına karşı suçlar* (Cilt V). On İki Levha Yayıncılık.
- Bayraktar, K. (1985). Uyuşturucu maddeler ve suç siyaseti. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 51, 1-4.
- Centel, N., Yenerer Çakmut, Ö., & Zafer, H. (2017). *Kişilere karşı işlenen suçlar*. Beta Yayınevi.
- Çam, O., & Ayakdaş Dağlı, D. (2017). Alkol bağımlılarında içselleştirilmiş damgalama, suçluluk ve utanç duyguları. *Bağımlılık Dergisi*, 18(4), 145-151.
- Çelik, H. (2021). *Türkiye’de uyuşturucu ile mücadele ve kurumlar arası iş birliği*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, A., & Sezgin, E. (2016). Tarihsel perspektiften uyuşturucu ile mücadele politikaları ve alternatif politika yaklaşımları. In H. C. Çetin, A. Çelik, & E. Sezgin (Eds.), *Uyuşturucu ile mücadele politikaları ve yeni trendler*. Adalet Yayınları.
- Çetinöz, E. (2019). *Türkiye’de ve dünyada uyuşturucu ile mücadele*. Polis Akademisi Yayınları.
- Çevik, G. (2022). Gençler ve uyuşturucu maddeler: Eğitim politikalarının etkisi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 14(4), 205-220.
- Demir, A. (2020). Uyuşturucu suçlarının yargılanması ve Adalet Bakanlığı’nın rolü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(1), 34-57.
- Demir, S. (2023). Ailelerin uyuşturucu ile mücadelede bilinçlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 9(1), 98-112.
- Dönmezer, S. (1970). Uyuşturucu maddelerin hukuk ve kriminoloji ile ilgili bazı yönleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 36.
- Durmuş, M. (2018). Ulusal düzeyde bağımlılıkla mücadele politikaları ve iyi uygulama örnekleri. In H. Ateş & A. Koçak (Eds.), *Bir kamu politikası olarak bağımlılıkla mücadele* (pp. 23-45). Nobel Yayınları.

- Dursun, S. (2019). Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımına dair düzenlemelerin gelişimi, suç olmaktan çıkarma ve diversiyon (cezalandırmadan sapma) eğilimleri. *Adalet İstanbul Dergisi*, 13, 13-19.
- Elmas, B. (2020). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Adalet Yayınları.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2016). *Ulusal uyuşturucu ile mücadele strateji belgesi*. Ankara.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2019). *Türkiye uyuşturucu raporu 2019*. Ankara.
- Erdem, M. R., Tezcan, D., & Önok, R. M. (2021). *Ceza özel hukuku* (B. 19). Seçkin Yayıncılık.
- Erdem, C., & Türkoğlu, P. (2019). Psikedelik ilaçlar bilinci nasıl etkiler? Retrieved from <https://evrimagaci.org/psikedelik-ilaclar-bilinci-nasil-etkiler-7950>
- Erdoğan, M. (2022). *Uluslararası uyuşturucu ile mücadele stratejileri ve Türkiye*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Ergül, E. (1997). *Hukuki, adli tıbbi, kriminolojik, aktüel boyutları ve ilgili mevzuatıyla uyuşturucu maddeler ve suçları*. Yetkin Yayınları.
- Erman, S. (1981). Uyuşturucu maddelerle ilgili ceza hükümleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 45-47(1-4).
- Erman, S., & Özek, Ç. (1995). *Ceza hukuku özel bölüm: Kamunun selametine karşı işlenen suçlar* (TCK 369-413). Dünya Yayıncılık.
- Eşitli, E. A. (2013). Suçların ve cezaların yeniden değerlendirilmesi: Uyuşturucu suçları ve etkileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 123-145.
- Gedik, M. (2020). *Uyuşturucu ile mücadelede güncel gelişmeler* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gerçekler, H. (2011). *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. (I. Madde 1-119). Ankara.
- Gökler, R., & Koçak, R. (2008). Uyuşturucu ve madde bağımlılığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 89.
- Günel Yılmaz, H. (1976). *Uyuşturucu madde suçları*. Kazancı Yayınları.
- Günay, E. (2005). *Uygulamalı uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve ilgili mevzuat*. Seçkin Yayıncılık.
- Günay, E. (2007). *Uygulamalı uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve ilgili mevzuat*. (Gözden geçirilmiş genişletilmiş 4. baskı). Seçkin Yayıncılık.

- Gündel, A. (2009). *5237 sayılı TCK'da uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Seçkin Yayınları.
- Güngör Şener, & Kınacı, A. (2001). *Uyuşturucu ve psikotrop maddelerle ilgili suçlar*. Yetkin Yayınları.
- Gürer, C. (2016). Avrupa ve Türkiye'nin uyuşturucu politikaları: Karşılaştırmalı bir analiz. *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(2), 191-205.
- Gürer, C., & Sarı, F. (2020). Yasadışı uyuşturucu ticaretinin ceza hukuku açısından değerlendirilmesi. *Ceza Hukuku Dergisi*, 19(1), 12-28.
- Hafizoğulları, Z., & Özen, M. (2017). *Türk ceza hukuku özel hükümler topluma karşı suçlar*. (Tıpkı basım 3. baskı). US-A Yayıncılık.
- Hamzaçebi, K., & İslam, M. (2021). *Yorumlu Türk Ceza Kanunu (Cilt 1)*. Seçkin Yayıncılık.
- Han, N., & Sönmez, B. (2021). Ceza hukuku özel kısmında uyuşturucu suçlarının değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 45-62.
<https://www.egm.gov.tr/narkotim> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://polisdergisi.pa.edu.tr/dedektor-polis-kopekleri-sucu-kokluyor-1085-haber> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/understanding-drug-use-addiction> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://eczacilik.istanbul.edu.tr/tr/content/fakultemiz/tarihce> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://evrimagaci.org/amfetaminler-ve-etkileri-bir-gecede-super-zek-olmak-mumkunmu-7705> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://www.narkotik.pol.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://www.narkotikpolisianne.gov.tr> (Erişim Tarihi: 02.02.2025).
<https://www.bursa.pol.tr/narko-tir-etkinligi> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://www.mersin.pol.tr/30-09-2020-narkotik-nokta-uygulamasi> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<http://www.narkotik.pol.tr/nea/kurulusumuz> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<http://www.narkotik.pol.tr/nea/7-narkorehber-egitimi> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230405-3.htm> (Erişim Tarihi:05.04.2024).

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>

(Erişim Tarihi:05.04.2024)

<https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

<https://undocs.org/ST/CND/1/Add.1/Rev.4>

<https://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).

Işık, M., & Erdal, H. (2015). Türkiye'nin madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele politikasının değerlendirilmesi ve yeni bir model önerilmesi. *Turkish Studies*, 10(2), 461-482.

İltaş, Y. (2022). Denetimli serbestlik sürecinin madde kullanım bozukluğu olan bireylerin dürtüsellik ve saldırganlık davranışlarına etkisi. (Doktora Tezi) Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Adli Bilimler Ana Bilim Dalı.

Kamminga, J. (2007). The political history of Turkey's opium licensing system for the production of medicines: Lessons for Afghanistan. *Security and Development Policy Group*.

Kangal, Z. (2010). *Ceza hukukunda zorunluluk durumu* (B. 1). Seçkin Yayıncılık.

Kara, E. (2019). Ceza infaz kurumlarında uyuşturucu ile mücadele programları. *Ceza İnfaz Bilimleri Dergisi*, 10(3), 78-94.

Karaca, D. (2022). Türkiye'de uyuşturucu suçlarına yönelik ulusal stratejiler ve uygulamalar. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 77-95.

Karakaş Doğan, F. (2015). *Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları*. Legal Yayıncılık.

Karakuş, Y., & Yüksel, M. (2015). *Ceza Hukuku Özel Bölüm* (Genişletilmiş 3. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Karataşoğlu, S. (2013). Sosyal politika boyutuyla madde bağımlılığı. *Türk İdare Dergisi*, 476, 321-352.

Kaya, S. (2019). Sahil güvenlik komutanlığı ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele. *Deniz Bilimleri Dergisi*, 15(3), 45-59.

Kaya, M. B. (2009). *Türk hukukunda ve mukayeseli hukukta internet erişiminin engellenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku Ana Bilim Dalı.

- Kaya, N., & Akdemir, H. (2021). Aileler üzerindeki etkin uyuşturucu bilinçlendirme yöntemleri. *Sosyal Hizmetler ve Toplum Çalışmaları Dergisi*, 12(2), 134-152.
- Kıdıl, F. (2020). *Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları*. Adalet Yayınevi.
- Kılıç, N. (2013). Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelede ulusal ve uluslararası stratejiler. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 6(1), 121-139.
- Kocabaş, R., & Tekin, O. (2020). Türkiye'de kamu politikaları ve uyuşturucu ile mücadele. *Kamu Yönetimi ve Politika Dergisi*, 22(3), 145-169.
- Koç, E. (2018). Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadeledeki politikaları ve stratejileri. *Hukuk ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 63-80.
- Koob, G. F., & Volkow, N. D. (2010). Neurocircuitry of addiction. *Neuropsychopharmacology*, 35(1), 217-238.
- Kurt, Ş., & Kurt, E. (2007). *Uygulamada uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve ilgili mevzuat*. Adalet Yayınevi.
- Kurt, A., & Yıldırım, G. (2021). Ceza adaleti sisteminde uyuşturucu suçlarının değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 74(2), 1-20.
- Kurtuluş, K. (2014). Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele stratejileri: Yasa ve uygulamalar. *Hukuk ve Ceza Politikası Dergisi*, 10(2), 102-119.
- Malkoç, İ., & Güler, M. (1998). *Uygulamada Türk ceza kanunu özel hükümler-III*. Ankara.
- Marshall, E. J. (1999). Addiction: Theories and possible mechanisms. *Annual Review of Psychology*, 50(1), 381-400.
- Mottram, D. R., & George, A. J. (2000). Anabolic steroids. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 14(1), 55-69.
- National Institute on Drug Abuse. (n.d.). *Understanding drug use and addiction*. Retrieved July 25, 2024, from <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/understanding-drug-use-addiction>
- Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2019). *Türkiye uyuşturucu raporu 2019*. Ankara.
- Ögel, K. (1997). *Uyuşturucu maddeler ve bağımlılık*. İletişim Yayınları Şefik Matbaası.

- Öner, M. Z. (2010). *Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- Öner, M. Z. (2011). *Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları*. Adalet Yayınevi.
- Önok, R. M. (2010). *Teorik ve pratik ceza özel hukuku* (Genişletilmiş ve güncellenmiş 7. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Özbek, V. Ö. (2003). *Organize suçlulukla mücadelede kullanılan gizli görevlinin görevin getirdiği suçlar bakımından cezalandırılabilirliği* (B. 1). Yetkin Yayıncılık.
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., & Tepe, İ. (2020). *Türk ceza hukuku özel hükümler*. Seçkin Yayıncılık.
- Özdabakoğlu, E. H. (2007). *5237 sayılı Türk ceza kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve ilgili mevzuat*. Adalet Yayınevi.
- Özdemir, E., & Gültürk, S. (2008). Anabolik-androjenik steroidlere karşı fizyolojik ve tıbbi yanıtlar. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, 28(6), 924-925.
- Özdemir, H. (2019). Uyuşturucu suçlarına karşı mücadelede devlet ve sivil toplum rolü. *Sivil Toplum ve Kamu Politikaları Dergisi*, 8(2), 49-65.
- Özdemir, Z. (2017). Emniyet genel müdürlüğü ve uyuşturucu ile mücadele. *Polis Akademisi Dergisi*, 10(2), 78-94.
- Özcan, H. (2020). Türkiye'de uyuşturucu suçları ve ceza adalet sistemi. *Ceza Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 21-40.
- Özgür, T. (2020). Uyuşturucu ile mücadelede medya ve kamuoyunun rolü. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 45(1), 120-137.
- Özmen, (2009). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları* (Doctoral dissertation). Bahçeşehir Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Öztürk, B., Tezcan, D., Erdem, M. R., & Sırma, Ö. (2013). *Uygulamalı ceza muhakemesi hukuku*. Seçkin Yayıncılık.
- Parlar, A., & Demirel, G. (2015). *Türk ceza Kanunu'nda uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Bilge Yayınevi.
- Parlar, A., & Hatipoğlu, M. (2007). *Açıklamalı-yeni içtihatlarda 5237 sayılı Türk ceza kanunu yorumu*. Seçkin Yayınları.
- Pınarcı, M. (2014). *Uyuşturucu sorunu ve mücadele politikası*. Adalet Yayınevi.

- Ruhi, E. (2012). *Uyuşturucu madde bağımlılığı ve mücadele stratejileri*. Seçkin Yayıncılık.
- Ruhi, E. (1988). *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde Suçları İlgili Yasalar ve Yönetmeliklerin En Son İçtihatlarla Açıklanması*, Gaye Matbaacılık, Ankara.
- Sevdim, A. E. (2013). *Uyuşturucu madde ticareti suçu* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sevük Yokuş, H. (2007). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlar*. Seçkin Yayınları.
- Sezgin, S. Ç. (2019). Modern devlet ve uyuşturucu: ABD örneği üzerinden bir inceleme. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 141, 105-145.
- Solgun, S. (2002). *Uyuşturucu madde kaçakçılığı ve alternatif çözüm önerileri* (Yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Soyaslan, D. (2020). *Ceza hukuku özel hükümler* (11. baskı). Yetkin Yayınları.
- Şahin, E. (2008). *Türk ceza kanunu özel hükümler*. (Gözden geçirilmiş 3. baskı). Adalet Yayınevi.
- Şen, E. (2006). *Yeni Türk Ceza Kanunu yorumu* (Cilt 1, Madde 1-140). Vedat Kitapçılık.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2019). *Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, 2018 faaliyet raporu*. Ankara.
- Tamer, M., & Aydın, C. (1998). Ergenlikte madde kullanımı. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 1(2), 305-321.
- Tapan, G. M. (2016). *Madde kullanım öyküsü bulunan ergenlerde aile ve sosyal destek sistemlerinin incelenmesi (Gaziantep İli Örneği)* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşkın, O. E. (2011). *Kışkırtıcı ajan* (B. 1). Seçkin Yayıncılık.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., & Önok, R. M. (2010). *Teorik ve pratik ceza özel hukuku* (Genişletilmiş ve güncellenmiş 7. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., & Önok, R. M. (2017). *Teorik ve pratik ceza özel hukuku* (14. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., & Önok, R. M. (2018). *Teorik ve pratik ceza özel hukuku*. Seçkin Yayıncılık.
- Toprak, M. (2003). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Kazancı Hukuk Yayınları.

- Tuncer, A. (2011). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kullanılmasına ilişkin suçlar* (Doktora tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2020). *Ulusal uyuşturucu ile mücadele politikası ve strateji belgesi*.
- Ün, T. (2019). *Türkiye’de gümrük kaçakçılığı suçlarından uyuşturucu madde kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede uluslararası işbirliği* (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ünlü, A. (2019). *Uyarıcı madde imal ve ticareti suçu* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünlü, Y. (2009). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları*. Yetkin Yayıncılık.
- Ünver, Y. (2018). Karşılaştırmalı hukukta uyuşturucu maddeler konusunda önemli hukuki düzenlemeler. In Y. Ünver & K. Öz (Eds.), *Uyuşturucu madde suçlarıyla mücadele* (pp. 1-35). Seçkin Yayıncılık.
- Yalçın, S., & Köprülü, T. (2023). *Ceza hukuku genel hükümler uygulamalı çalışmaları* (B. 2). Savaş Yayınevi.
- Yaşar, O., Gökcan, H. T., & Artuç, M. (2010). *Yorumlu-uygulamalı Türk Ceza Kanunu* (Cilt III, Madde 86-146). Adalet Yayınevi.
- Yaşar, O., Gökcan, H. T., & Artuç, M. (2014). *Yorumlu-uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. Adalet Yayınevi.
- Yaşar, Y. (2004). *Uyuşturucu madde ticareti suçları* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yaşar, Y. (2015). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları* (TCK m. 188). İstanbul.
- Yaşar, Y. (2016). Suçta kanunilik ilkesi bakımından TCK’nın 188 ve 191 inci maddelerindeki suçların konusunun değerlendirilmesi. In A. Sözüer (Ed.), 8. *Uluslararası suç ve ceza film festivali* (pp. 123-145). İstanbul.
- Yaşar, Y., İçer, Z., & Yazıcılar, T. T. (2018). Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirme suçu. *İstanbul Hukuk Mecmuası* (TCK m. 190/2).
- Yavuz, Ö., & Çöpoğlu, M. (2018). Türkiye’de bağımlılık sorunu ve bağımlılıkla mücadele: Politika analizi çerçevesinde bir değerlendirme. In H. Ateş & A. Koçak

- (Eds.), *Bir kamu politikası olarak bağımlılıkla mücadele* (pp. 101-123). Nobel Yayınları.
- Yenerer, Ç. Ö. (2019). Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu (TCK m. 190). *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21, 3117-3134.
- Yenidünya, A. C. (2011). Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu (TCK m. 190). In M. Balcı (Ed.), *Uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele ve ceza hukuku paneli* (pp. 55-75). Seçkin Yayıncılık.
- Yesalis, C., Wright, J., & Lombardo, J. (1989). Anabolic-androgenic steroids: A synthesis of existing data and recommendations for future research. *Clinical Sports Medicine*, 1(3), 109-134.
- Yıldırım, A. (2018). Jandarma genel komutanlığı ve kırsal alanlarda uyuşturucu ile mücadele. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 12(4), 34-51.
- Yıldırım, M. (2019). Uyuşturucu madde kullanımına karşı güvenlik politikaları: Türkiye İçişleri Bakanlığı örneği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(3), 56-73.
- Yokuş Sevük, H. (2007). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlar*. Seçkin Yayınları.
- Yokuş Sevük, H. (2022). Türk ceza hukuku özel hükümler. *Yükseköğretim Hukuk Fakülteleri Dergisi*, 1, 35-38.
- Yoldaş, C., & Demircioğlu, H. (2020). Madde kullanımı ve bağımlılığını önlemeye yönelik psikoeğitim programlarının incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 21(1), 72-91.

KANUNLAR

5377 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5187 Sayılı Basın Kanunu

YARGI KARARARI

Yargıtay 10. Ceza Dairesi 2010/30978 Esas ve 2012/2008 Karar

Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 2014/5289 E. 2018/2731 K.

Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 2017/3848 E. 2019/7901 K.

KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ Akil - Ahlak - Adalet - Adap	TEZ/SANAT ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU FORMU	Doküman No	ENS.FR.10
		Yayın Tarihi	Nisan 2019
		Revizyon No	01
		Revizyon Tarihi	Mayıs 2021
		Sayfa No	1 / 1

EK-1. ORJİNALLİK RAPORU

KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM, ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM/ANASANAT DALI

Tarih: 14/05/2025

Tez/Sanat Çalışması Başlığı: Türkiye’de Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde ile İlgili Suçların Engellenmesinde Kamu Politikası: Kurumlar Arası Yetki ve Sorumluluk Paylaşımı (2010-2023)

Yukarıda başlığı gösterilen tez/sanat çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 151 sayfalık kısmına ilişkin, 30/05/2025 tarihinde şahsım/tez-sanat çalışması danışmanım/KÜN Tez Ofisi tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin/sanat çalışmamın benzerlik oranı %29 ‘dur. Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Tezimin/Sanat çalışmamın benzerlik oranı “alıntılar hariç” en fazla %10 veya “alıntılar dahil” en fazla %30 olarak tespit edildiğinden, tez/sanat çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Serkan ALTUNTAŞ

Tarih:

Adı Soyadı:	Serkan ALTUNTAŞ
Öğrenci No:	22Y01001
Anabilim/Anasanat Dalı:	SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
Programı:	SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
Program Türü:	☒ Örgün Eğitim ☐ Uzaktan Eğitim
Program Düzeyi:	☒ Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dokta ☐ Sanatta Yeterlilik

